

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Amerika:

Vybraná témata

Sborník studentských prací

OP VK Inovace výuky geografických studijních oborů (Geoinovace)

OBSAH

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM.....	4
--------------------------	---

ANGLOAMERIKA

1) Grónsko jako součást Dánska.....	5
2) Česká minorita v zemích Severní Ameriky.....	10
3) Fenomén Silicon Valley.....	16
4) Fenomén Las Vegas.....	20
5) Hispanizace Ameriky?.....	24
6) Kanadské ropné píský.....	32
7) Lesk a bída NASA.....	36
8) Nunavut – samosprávné území Inuitů.....	42
9) Vybraná horská střediska západu USA / Kanady.....	46
10) Zlom San Andreas	50
11) Tornáda a jejich monitoring.....	54
12) Ochrana přírody sever vs. jih.....	60
13) Bermudský trojúhelník – fakta vs. fikce.....	67

LATINSKÁ AMERIKA

14) Yucatán – příroda, historie, pohyby obyvatelstva.....	71
15) Rozdělená Hispaniola.....	75
16) Historie a současnost Panamského průplavu.....	79
17) Kostarika – Středoamerické Švýcarsko?.....	82
18) Trestanecké kolonie v Americe – historie a současnost.....	87
19) Česká minorita v zemích Jižní Ameriky.....	90
20) Kolumbie – drogy ve fungování státu.....	94

21) Převraty v Latinské Americe.....	96
22) Stratené svety vo Venezuele.....	102
23) Castrův přítel a milovník koky.....	107
24) Cestovní ruch na rovníku.....	112
25) Jihoamerické vinařství.....	115
26) Brazílie jako hostitelská země velkých sportovních akcí.....	119
27) Bankrot v Argentině.....	122
28) Válka o Falklandy.....	126
29) El Niño, rybářství a poušť Atacama.....	133

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

Nedílnou součástí projektu Inovace geografických studijních oborů (Geoinovace), který je na Geografickém ústavu MU řešen v letech 2010 – 2013, je i tvorba nových studijních materiálů, jejichž hlavním efektem má být hlubší vhléd studentů do odborné problematiky, resp. problematiky aktuálního světového dění.

Předmět Z0100 Regionální geografie Amerik patří do druhé skupiny. V sylabu je uvedeno, že předmět má sloužit „ke studiu regionálně geografických diferencí kontinentu, k postupné analýze složek přírodního i sociálně-ekonomického prostředí...Součástí semináře je samostatná práce posluchačů na vybraných regionálně geografických problémech.“

Cvičící se snažil tyto problémy specifikovat tak, aby pokrývaly celý prostor kontinentu, byly více či méně aktuální a poskytovaly studentům dostatečnou tématickou šíři. Studenti svá témata prezentovali přímo v rámci semináře (prezentace spojená s diskusí) a vypracovali je také písemnou formou.

Předkládaný sborník se tak profiluje nikoli jako vše zahrnující učební text, nýbrž spíše jako pomůcka při odhalování vzájemných vazeb různorodých dějů, odehrávajících se na americkém kontinentu.

Mgr. Ondřej Herzán

V Brně 14.5. 2012

1) GRÓNSKO JAKO SOUČÁST DÁNSKA

Bc. et Bc. Jan Blažek, Bc. Jiří Hladík (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Jaká je historie grónsko - dánských vztahů, jaké jsou současné trendy - větší přimykání se ke Kodani nebo naopak snaha o rozšířenou autonomii? Jaké jsou postoje domorodého obyvatelstva?

1.1 CÍL SDĚLENÍ

Grónsko je největším ostrovem světa (2,16 km²), počtem obyvatel se však blíží většímu okresnímu městu v ČR (56 tis. ob). 88% obyvatelstva tvoří Inuité, 12 % Dánové (Wikipedia). V této práci bychom se rádi pozastavili nad problémem Dánsko-grónských vztahů. Grónsko je autonomní součástí Dánska jako pozůstatek koloniální doby. V současné době se projevují názory, které na jednu stranu podporují rozšířenou autonomii Grónska, resp. jeho úplnou nezávislost, a na druhé straně zase hlasy, které tvrdí, že země je socioekonomicky na Dánsku závislá, a je pro ni výhodné zůstat součástí Dánského království. Cílem této práce je shrnout historii vztahů mezi největším světovým ostrovem a nejmenší skandinávskou zemí a poukázat také na současné trendy. Zaobíráme se jak politickou a legální stranou, jakožto i postoji domorodého obyvatelstva, potažmo Dánů na problematiku. Práce vychází (zejména, co se týče zdrojů) z diplomové práce Jana Šťáaska (Šťásek, 2011). Důvodem je její specifikum v českém prostředí, kdy se kolega Šťásek zabíral tématem velmi důkladně jako jeden z prvních.

1.2 HISTORIE GRÓNSKO – DÁNSKÝCH VZTAHŮ

První historické spojení mezi Grónskem a Dánskem nastalo v roce 1380, kdy se ostrov dostal pod dánsko-norskou monarchii. Vazby však nebyly nijak velké a ani v následujících stoletích nebyl dánský vliv příliš silný. Norský vliv skončil Kielskou smlouvou v roce 1814, kdy Norové spadli pod švédský vliv (Sorensen 2006:11). V průběhu 19. století byl patrný postupný přesun inovací v hospodářském, kulturním, politickém i společenském smyslu. Dánové podporovali školy i zdravotnictví, jakožto přesuny místních obyvatel do Dánska kvůli nabytí zkušeností, apod. Na přelomu 19. a 20. stol. dánský vliv sílil. Grónsko bylo rozděleno na 13 oblastí, které byly napojeny přímo na Dánské království, avšak byly poměrně nezávislé (Sorensen 2006:15-19). Vznikly dvě provinční rady s lokálními pravomocemi, byly přijaty zákony o Grónsku, které však vedly ke snahám domorodců o vytvoření místní samosprávy (Sorensen 2006:20-32). Izolace, která proběhla díky 2. světové válce, přinesla větší problémy. USA využily nedostatečné pozornosti Dánska o ostrov a začali zde dovážet potraviny, léky a postavili si zde vojenské základny, a to dokonce s radarovým systémem (Sorensen 2006:62-79). Grónští politici později získali možnost mít 2 místa v dánském parlamentu. Oficiálním zástupcem Dánského království je v Grónsku Vysoký komisař, který v podstatě dohlíží na spolupráci. Od 50. let se postupně rozšiřovaly grónské pravomoci a byl tak nastartován proces autonomie. Od roku 1953 přestalo být Grónsko dánskou kolonií. Na druhou stranu se stále zvyšovaly dotace od Dánska. V roce 1973 vystoupilo Grónsko na základě referenda z EHS (Czechtrade). S EU má však Grónsko speciální vazby zámořského území, Grónané jsou s dánským občanstvím občany EU a země má s EU celní unii. Je také stále součástí evropských dotačních programů.

V roce 1979 autonomie vznikla. V referendu se 73 % lidí vyslovilo pro. Grónští politici tak 1. 5. 1979 převzali odpovědnost za budoucí vývoj ostrova (Sorensen 2006:146-151). Od roku 1980 pak dostávalo Grónsko dotace v podobě blokového grantu na určené výdaje. Výše výdajů byla závislá na HDP Dánska i Grónska v daném roce. Dotace byly také kompenzovány příjmy z těžby nerostných surovin na ostrově. Od EU však dostávalo Grónsko další peníze (asi 8 % dánské dotace) (Sorensen 2006:159-168). Od roku 2007 je blokový grant ve výši 3,32021 mld. DKr. (Danish and Greenland Government 2009:2). V současnosti se jedná zhruba o třetinu grónského HDP, což je méně, než v 90. letech. Ekonomická závislost se tedy postupně opět snižuje.

1.3 SOUČASNÁ SITUACE

Většina orgánů se do roku 2000 přesunula pod správu autonomního Grónska. (Sorensen 2006:168-169). Větší samostatnost postupně vedla k větší spolupráci mezi zeměmi. Síla a stav grónské ekonomiky je pak i do budoucna nejdůležitějším aspektem síly autonomie, kterou si Grónsko bude moci nad Dánskem dovolit (Siku News 26. 10. 2005). V roce 2009 mezi oběma zeměmi propukla další diskuze nad možnostmi přechodu z autonomie do úplné samosprávy (Loukacheva 2010:179). Současný statut a pozice mezi Dánskem a Grónskem je závislý na tom, že domorodí obyvatelé si vlastně úplnou národní nezávislost nepřejí, přitom mají právo určit si samostatnost. Chtějí však větší možnosti při rozšiřování vlastní identity, kultury, jazyka, vzdělání a rodinných a společenských vazeb, což jde vše ruku v ruce s nabytím větší zodpovědnosti.

Grónsko má vlastní parlament a vládu. Většina parlamentních stran se profiluje ve své snaze o udržení stávající autonomie, případně za nezávislost země. Grónsko-dánská komise z roku 2004 potvrdila grónskou samostatnost kromě dílčích (avšak zásadních) věcí – ústavního pořádku, zahraniční, obranné a bezpečnostní politiky, nejvyššího soudu, státního občanství, měny a finanční politiky. Dánský vztah ke Grónsku se dá vysvětlit „darováním“ autonomie, a tedy práva na sebeurčení. Současné snahy o větší nezávislost se budou do budoucna projevovat větší autonomií zahraniční politiky, která již dnes má své konkrétní případy (např. diskuze o rybolovu s EU, vstup do EU, postoj a vliv USA, diskuze o nerostných surovinách). V roce 2008 navíc grónský lid v referendu hlasoval pro větší moc místního grónského parlamentu oproti dánskému (75 % pro). Nejzajímavější otázkou pro Dány zůstávají nerostné suroviny v Grónsku a teritoriální nároky v šelfových mořích Arktidy. Toto je aspekt, který s každým novým nalezištěm a diskuzí nad nároky jednotlivých zúčastněných zemí může jako jeden z mála pozdržet Grónskou nezávislost ze strany Dánska.

1.4 ZÁVĚR

Na stole je tak několik otázek, díky kterým není jisté, zda a kdy k vyhlášení nezávislosti dojde. Požadavky Grónska a Dánska je třeba sladit. Autoři očekávají, že úplná nezávislost by mohla být vyhlášena v roce 2021, tak jak proklamují aktivisté i politici (jedná se o 300 let od oficiální koloniální nadvlády Dánů), avšak některé odhady počítají spíše s horizontem 20-25 let. Dá se však předpokládat, že Grónsko bude i po nastolení nezávislosti potřebovat pomoc a asistenci Dánska, např. jako pomocné země EU. Problémem je totiž pramálo diverzifikovaná ekonomika, která je závislá zejména na rybolovu, turismu a těžbě nerostných surovin. Samotní Grónané mají dnes vysokou životní úroveň, díky problematické ekonomice a vzdálenosti od Dánska a vlastně od všech odbytišť však mají příliš vysoké ceny. Diverzifikace ekonomiky by měla být do budoucna cílem místních, stejně jako úprava smluv o rybolovu a těžbě. Do budoucna se dá očekávat, že malá hustota obyvatel a chlad se může stát

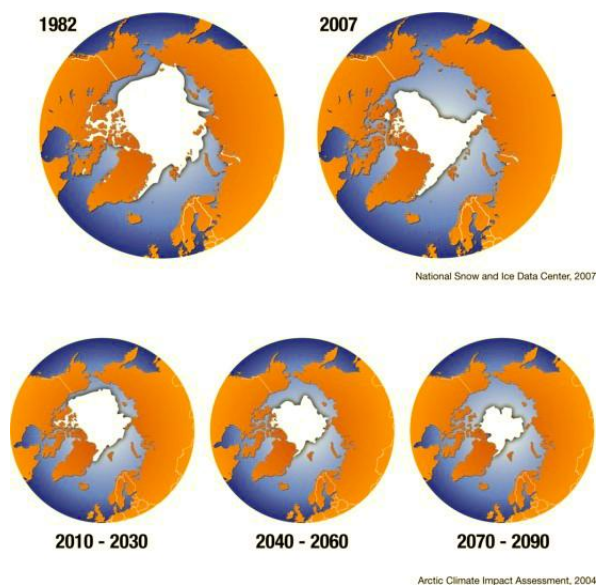
z nevýhody naopak výhodou. Nemluvě o tom, že teplejší klima a tání ledovců má v Grónsku dalekosáhlé důsledky a rozšiřuje možnosti grónského lidu, případně i potenciální rozšíření populace z jiných koutů světa na grónskou pevninu.

ZDROJE

- Blažek, J.; Šuta, M. *Geopolitika Arktidy: nové námořní trasy a koncept Heartlandu*. Seminární práce do předmětu HMV404 Geopolitika. FSS MU, 2010.
- Czechtrade. *Grónsko na prahu nové éry*. 25. 8. 2008. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.czechtrade.cz/reference/czechtrade-media/gronsko-na-prahu-nove-ery/>>. Cit. 8. 4. 2012.
- *Danish and Greenland Government: Act on Greenland Self Government* (2009). (online). 7 s. Dostupné z WWW: <<http://uk.nanoq.gl/emner/~media/6CF403B6DD954B77BC2C33E9F02E3947.ashx>> Cit. 8. 4. 2012
- Loukacheva, N.: *Polar Law Textbook*. (2010). Tema Nord 538. Nordic Council of Ministers. Copenhagen, Denmark. 245 s. ISBN: 978-92-893-2056-6
- Siku News. *Better Economy Means more Autonomy*. 26. 10. 2005. (online). 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.sikunews.com/News/Denmark-Greenland/Better-economymeans-more-autonomy-622>>
- Sorensen, A. K.: *Denmark-Greenland in the twentieth century. Meddelelser om Gronland*. Man and Society č. 34. Museum Tusulanum Press – University of Copenhagen. Copenhagen, Denmark. 2006. 204 s. ISBN 0106-1062.
- Štřásek, J. (2011). *Problematika autonomie? Vývoj Grónsko-dánských vztahů*. Diplomová práce, PŘF MU, Brno 2011.
- Wikipedia [online]. Dostupný z WWW: <<http://en.wikipedia.org>>

PŘÍLOHY

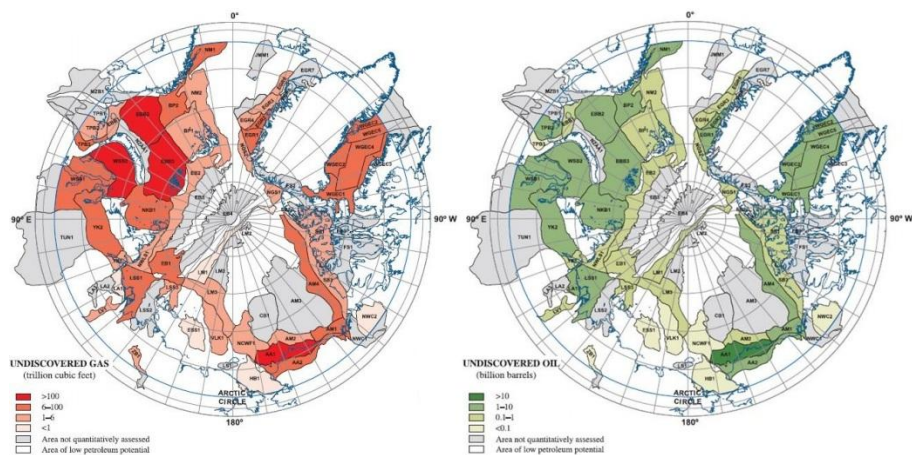
Přílohy jsou převzaty ze seminární práce. Blažek, J.; Šuta, M. (2010)

Obr. 1: Změny rozlohy mořského ledu v Arktidě v důsledku oteplování planety, klimatické predikce

Zdroj: *Impacts of Warming Arctic: Arctic Climate Impact Assessment. Cambridge University Press, 2002, updated 2004, ACIA, 2004*

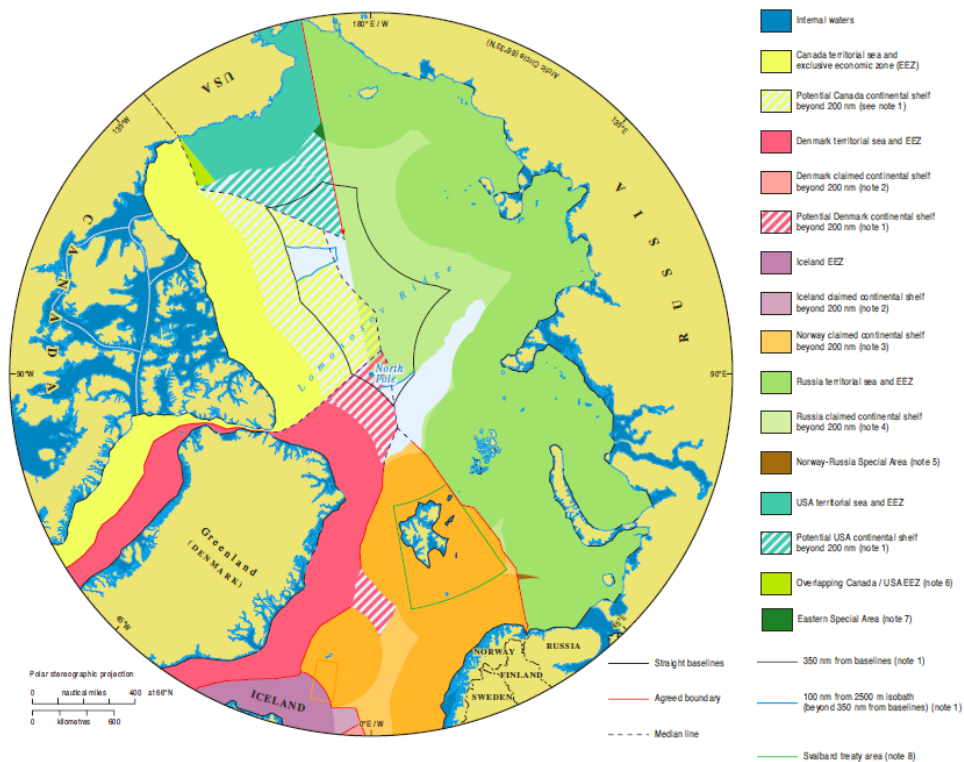
Převzato z: UNEP, *Environmental knowledge for change. Dostupné online: <<http://maps.grida.no/go/graphic/the-decrease-of-arctic-sea-ice-minimum-extent-in-1982-and-2007-and-climate-projections>>* (Cit. 8. 4. 2012)

Obr. 2: Neobjevená ložiska ropy a zemního plynu v Arktidě a jejich předpokládané velikosti

Zdroj: *Gautier, D. L., et al. Science Magazine, vol. 324, no. 1175, 2009*

Převzato z: *Zolotuknih (2010)*

Obr. 3: Územní nároky v Arktidě určené mořským právem

Zdroj: Maritime jurisdiction and boundaries in the Arctic region. IBRU, Durham University, 2010.

Pozn.: Dohodnuté mořské hranice:

- *Kanada vs. Dánsko – hranice kontinentálního šelfu (1973)*
- *Dánsko (Grónsko) vs. Island – hranice kontinentálního šelfu a rybaření (1997)*
- *Dánsko (Grónsko) vs. Norsko (Jan Mayen) – hranice kontinentálního šelfu a rybaření (1995)*
- *Dánsko (Grónsko) vs. Norsko (Jan Mayen) vs. Island – trojbod (1997)*
- *Dánsko (Grónsko) vs. Norsko (Svalbard) – hranice kontinentálního šelfu a rybaření (2006)*
- *Island vs. Norsko (Jan Mayen) – rybářská hranice (1980), hranice kontinentálního šelfu (1981)*
- *Norsko vs. Rusko – částečná mořská hranice (1957), prodloužena (2007), dohoda pro Barentsovo moře (2010)*
- *Rusko vs. USA – mořská hranice (1990)*

2) ČESKÁ MINORITA V ZEMÍCH SEVERNÍ AMERIKY

Bc. Michal Krejčí, Bc. Aleš Vohnický (GÚ PrF MU, HistÚ FF MU)

ZADÁNÍ

Osídlování Spojených států či Kanady českým (resp. československým) živlem má dlouhou tradici i historii. Kde se dnes nalézají nejvýznamnější komunity českých vystěhovalců. Považují se tyto za Čechy či spíše Američany?

2.1 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

2.1.1 Dějiny a příčiny migrace do USA

Dějiny migrací z českých zemí do Severní Ameriky popisují Dubovický (2003) a Polišínský (1992 a 1996), kteří zároveň shrnují základní „push a pull faktory“ podmiňující tyto pohyby obyvatelstva. Lidé do Severní Ameriky odcházeli kvůli nemožnosti hlásat a svobodně uplatňovat své názory (politická, náboženská aj. perzekuce) i z důvodů ryze ekonomických, spojených s nadějí na lepší pracovní a životní podmínky, možnosti seberealizace. Občas působila snaha vyhnout se válečným událostem v Evropě a povinné vojenské službě. Důležitý byl vliv pozitivních představ o severoamerickém regionu, jež v našich zemích vznikaly zejména ve starších dobách, charakteristických obtížnějšími možnostmi komunikace, a které ne vždy odpovídaly realitě.

Počátky stěhování obyvatel z českých zemí do Severní Ameriky je možné klást již do 17. století. Dlouho se jednalo zejména o náboženské emigranty, například komunity tzv. Moravských bratří v Georgii. Od konce 18. století začaly v příčinách emigrace převládat faktory ekonomické a sociální, ale až do padesátých let 19. století bylo množství migrantů velice nízké, částečně i kvůli tomu, že stěhování bylo různými způsoby omezováno. Nárůst dopravních kapacit a uvolnění politických poměrů spustilo masovou vlnu migrace, která vyvrcholila okolo roku 1900 („*zlatý věk české emigrace do USA*“). Podle velice hrubých odhadů odešlo z českých zemí mezi lety 1850-1900 do USA více než 200 tisíc osob, do roku 1914 pak dalších asi 150 tisíc osob (ŠATAVA, 1989). Komplikovaný je ovšem odhad imigrantů příšlých z Moravy a skutečný počet přistěhovalců byl téměř jistě vyšší. Jiné odhady tvrdí, že ve 20. letech žilo v USA asi 600 tisíc Čechů první a 300 tisíc druhé či další generace (CHADA, 1981; převzato z www.czechsinamerica.wz.cz).

Ve 20. letech 20. století počet českých přistěhovalců poklesl, na což měl mimo jiné vliv i zákon z roku 1921, který zaváděl kvóty pro československé imigranty (3073 osob za rok). Výraznější vlny emigrace z Československa do Spojených států ve 20. století se vázaly na přelomové události našich moderních dějin, kdy opět zesílil význam politických faktorů: počátek nacistické okupace, první léta komunismu (tehdy navýšena kvóta na 5 000 čs. občanů a udělována zvláštní povolení), období bezprostředně po roce 1968. Poměrně častá byla migrace v 80. letech a také od poloviny let devadesátých. Poslední jmenovaná vlna je spojována s uvolněním hranic a rozčarováním z porevolučního vývoje.

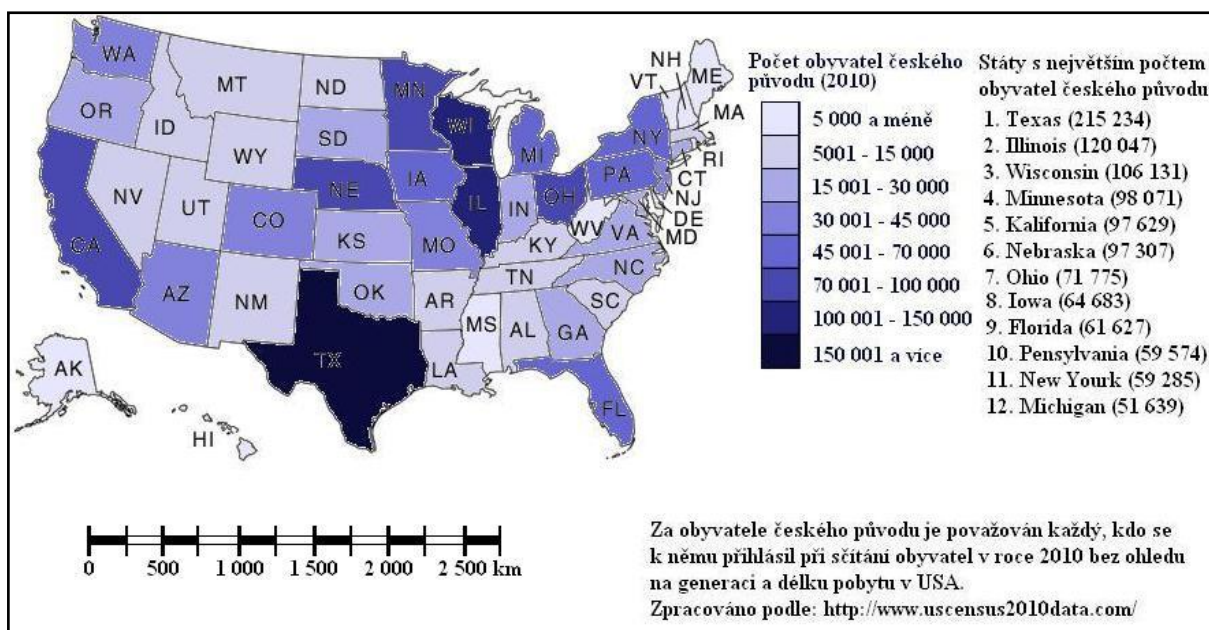
Emigranti cestující do USA museli vždy překonávat nejrůznější překážky. Zpočátku se jednalo o problémy dopravní, hmotnou nouzi apod. Již v 19. století museli přistěhovalci absolvovat vstupní kontrolou na Ellis Islandu u New York, ale počet odmítnutých byl relativně nízký. Výraznější ztížení

migrace souviselo se zavedením již zmiňovaného kvótového zákona v roce 1921 a nejrůznější administrativní procedury mající za cíl regulovat přistěhovalectví jsou zachovávány doposud. V současnosti mohou čeští občané cestující na území USA při splnění určitých podmínek (zejména, že délka pobytu nepřesáhne 90 dní) využít programu bezvízového styku, pro trvalé imigranty cestující za prací platí vízový program sestávající z třístupňové procedury: podání žádosti přes internet, pohovor na americké ambasádě v Praze, jednání s imigračním úředníkem v USA (<http://czech.prague.usembassy.gov/>). Samotné vízum povoluje pouze vstup na území Spojených států a imigrační úředník může odmítnout i tu osobu, která již předtím obdržela platné vízum (<http://www.mzv.cz>).

2.1.2 Počet českých emigrantů a jejich prostorové rozmístění

Jakékoliv odhady počtu Čechů žijících ve Spojených státech jsou velice problematické. Určující je, zda-li se údaje vztahují pouze k imigrantům, kteří sami do USA přicestovali nebo také k jejich potomkům v pozdějších generacích. Obtížné je také identifikovat přesný původ obyvatel kvůli změnám v existenci státních útvarů, jichž byly české země součástí (Rakousko-Uhersko, Československo). Statistiky navíc odlišují obyvatele, kteří obdrželi povolení k pobytu od azylantů

Obr. 4 Čeští emigranti a jejich prostorové rozmístění

apod. Při bližším zájmu lze odkázat na ročenky imigračních statistik (<http://www.dhs.gov/files/statistics/publications/yearbook.shtm>). Podle sčítání obyvatel mělo v roce 2010 celkem 1 664 999 z asi 307 milionů amerických občanů původ v českých zemích (<http://www.uscensus2010data.com>). Oficiální statistiky nevidují ilegální imigranty žijící a pracující v USA bez povolení a podle některých odhadů tvoří tyto lidé až polovinu našich krajanů přebývajících ve Spojených státech (<http://cesivamerice.sweb.cz>).

Prostorové rozmístění Čechoameričanů vychází z historického vývoje (DUBOVICKÝ, 2003). Početné české komunity vznikaly od 19. století ve státech z jihu přiléhajících k Velkým jezerům, kam

našinci přicházeli za prací v rozvíjejícím se průmyslu. S kolonizací Západu se i oblast českého osídlení posunula z jádrového regionu mírně západním směrem. Celý region je z migračního hlediska pořád zajímavý a Češi se sem stěhují i nyní. Městem s největší komunitou českého původu je zřejmě Chicago, ležící ve státě Illinois. České osídlení Texasu má kořeny ve druhé polovině 19. století a rozhodující úlohu při něm hráli kolonisté z Moravy, usilující získat dostatek úrodné půdy. Kvůli změnám v zemědělství a úpadku významu drobných farmářů počátkem 20. století zde, na rozdíl od uvedené oblasti, počet Čechů již prakticky neroste. České osídlení Floridy a Kalifornie (zlatokopectví) má z větší části původ až ve druhé půli 20. století.

2.1.3 Identita Čechoameričanů

Problematikou vnímání vlastní identity u Čechoameričanů se ve svých diplomových pracích zabývali Lucie Tesařová (2005, dostupné na: <http://cesivamerice.sweb.cz/>) a David Biroczi (2003, dostupné na: <http://www.czechsinamerica.wz.cz/dp.html>). Detailnější a pro daný účel užitečnější je výzkum Davida Birocziho, u něhož je možné upozornit aspoň na ta nejdůležitější zjištění. Respondenti byli lidé, kteří sami do USA přicestovali i lidé, kteří byli potomky imigrantů. Celkem 85 % dotázaných osob majících původ v Česku mělo aspoň základní povědomí o místě původu a době příchodu svých předků (popřípadě svém příchodu) do Spojených států. Jen 20 % respondentů nemělo žádnou znalost češtiny, zbylá část ovšem většinou znala pouze minimální počet slov nebo základní fráze, plynně česky by se dokázalo domluvit pouze 8 % dotázaných.

Celkově 79 % dotázaných přikládalo aspoň minimální význam svému původu. Jen část z nich ovšem jejich původ motivoval k dalším aktivitám. Souhrnně lze říci, že asi polovina veškerých respondentů měla povědomí o organizacích sdružujících Čechoameričany a o něco méně bylo jejich členy. Pravidelnými čtenáři českých nebo čechoamerických periodik bylo jen 24 % dotázaných, narůstá ovšem počet osob navštěvujících webové stránky s uvedenou tematikou – v roce 2003 to bylo 43 % dotázaných. Přibližně polovina dotázaných nějakým způsobem dodržovalo české tradice a stejný počet lidí navštěvoval či sledoval české kulturní události. Mezi nejoblíbenějšími tradicemi a kulturní událostmi dominovala česká kuchyně a hudba.

K dotazníkovému šetření D. Birocziho lze ještě zmínit, že obecně nejvyšší identifikaci s českými zeměmi a jejich kulturou projevovali starší respondenti, u mladších osob (patrně zejména příslušníků dalších generací) úloha českého původu klesala. Většinou mu sice přikládali význam, ale jejich další zájem o vlastní kořeny byl malý. Ze všech dotázaných se za ryzí Čechy se považovala jen 3 % osob, za Američany se označovalo 37 % z nich. Zbylá část se považovala za Čechoameričany, přičemž poměr dominujícího prvku (český, nebo americký) byl zhruba vyrovnaný. Ve věkové skupině 16-30 let se za ryzí Američany považovalo už 60 % dotázaných, na opačném pólu (61 a více let) jen 19 %. Zbylý počet respondentů v obou zmiňovaných skupinách aspoň nějak zdůrazňoval český prvek ve své identitě.

2.2 KANADA

2.2.1 Dějiny a příčiny migrace do Kanady

Základní důvody emigrace do Kanady jsou stejné jako v případě Spojených států amerických – politické, náboženské a sociální. Mezi první české imigranty na kanadském území můžeme zařadit potomky pobělohorských uprchlíků – moravské bratry. Ti se pokusili v roce 1752 misijně působit mezi Eskymáky na Labradoru, ale naneštěstí několik členů jejich posádky bylo zavražděno. Proud českých imigrantů do Kanady je možné rozdělit do čtyř větších vln v 80. letech 19. století až 1914, 1919 - 1939, 1945 – 1989 a od roku 1990 do dnešní doby.

První vlnu (80. léta 19. století až rok 1914) tvořili především migranti mířící za levně získatelnou půdou na západě severoamerického kontinentu. V Kanadě byla ve spolupráci se společností Canadian Pacific Railway vedena osídlovací kampaň. Často se však stalo, že než lidé získali vlastní půdu, byli najímáni na práci v dolech a u jiných farmářů. Pak se stávalo, že u této činnosti zůstávali a farmáři se již nestali. Prvními historicky doloženými Čechy jsou obyvatelé osady Esterhazy na jihovýchodě provincie Saskatchewan. V jejím okolí poté vzniklo několik českých osad (Kolin, Derald či Dovedale). Kvůli postupně horší dostupnosti půdy v prvních desetiletích 20. století se migranti posouvali východním směrem, např. do okolí Winnipegu, které se stalo spolu s Torontem významným centrem českých krajanů v období před první světovou válkou. Podle sčítání lidu žilo v roce 1911 v Kanadě 1800 osob českého původu.

Dobrá hospodářská situace v nově vzniklém Československu omezila počet vystěhovalých Čechů. Přesto docházelo k emigraci. Jednalo se například o odborníky, kteří se snažili rozvíjet kanadský cukrovarnický průmysl. V meziválečném období přicházeli Češi většinou do měst Ontario a Québec. Tím pro krajanský život rostla důležitost Toronta a Montrealu, zatímco význam Winnipegu klesal. Za zmínku také stojí rok 1939, kdy bylo z popudu Tomáše Bati založeno město Batawa v provincii Ontario, do kterého byla přemístěna část jeho společnosti v ochraně před nacistickým Německem. V meziválečném období v Kanadě žilo zhruba 30 000 Čechů (cenzus 1931).

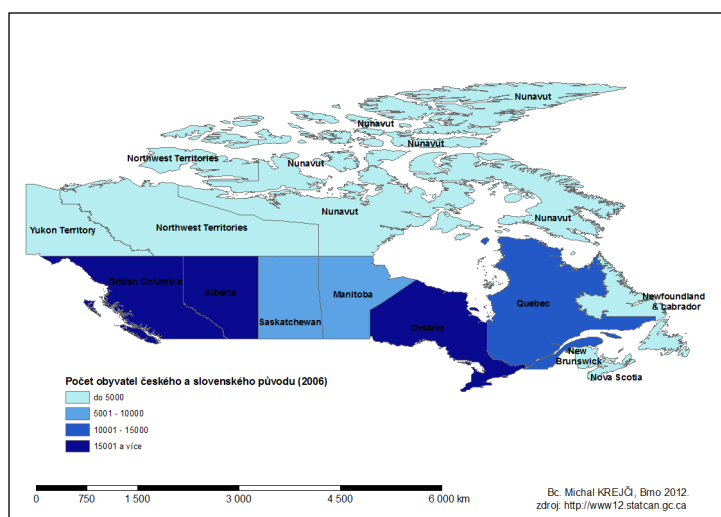
Poválečná emigrace odcházela především ze strachu před nastupující komunistickou mocí. Přestože se jednalo o často i vysokoškolsky vzdělané osoby, byly nuceny zpočátku vykonávat méně kvalifikované práce. Po roce 1968 sbyla situace odlišná. Příchozí imigranti již byli lépe jazykově připraveni, měli vyšší životní nároky a více podporování kanadskou federální vládou. Tito příchozí směřovali do Toronta a Vancouveru a již nikoli do Montrealu jako imigranti těsně po válce. Podle sčítání z roku 1991 žilo v Kanadě 47 175 osob hlásících se k českému původu a dalších 54 030 osob původu československého.

Poslední vlna imigrace Čechů do Kanady po roce 1990 probíhá již v jiném duchu. Přestože došlo v roce 1993 k rozdělení společného československého státu, krajanské organizace Čechů a Slováků velmi úzce spolupracují. Za zmínku stojí epizoda z roku 1997, kdy do kanadského Ontaria z České republiky emigrovalo přibližně 1500 Romů, kteří zde požádali o status uprchlíka. Z důvodu masového přistěhování se českých Romů obnovila s naší republikou Kanada vízovou povinnost. Hlavní snahou bylo, aby se zabránilo zneužívání kanadského sociálního systému. V současné době můžeme pozorovat postupný návrat těchto Romů do České republiky.

2.2.2 Počet českých emigrantů a jejich prostorové rozmístění

Při sledování počtu českých občanů jsme vycházeli z kanadského sčítání lidu z roku 2006 (<http://www12.statcan.ca/census-recensement/index-eng.cfm>). Obecně nevýhodou sčítání občanů podle původu je, že vzhledem k častým změnám státního zřízení českých zemí v minulosti je obtížné se zařadit do kategorie původu českého, československého či slovenského. Z tohoto důvodu jsme do následujících výpočtů zařadili všechny tyto tři kategorie, a tak mohou být výsledky vzhledem ke skutečnosti trochu zkrácené.

Při porovnání s výsledky předchozích sčítání můžeme sledovat postupné snižování počtu obyvatel Kanady, kteří se hlásí ke svému československému původu. Naopak vzrůstá počet lidí, kteří se hlásí buď k českému či slovenskému původu. V roce 2006 se k českému, slovenskému či československému původu dohromady hlásilo 193 950 osob. Pokud se podíváme na data zjistíme, že obyvatelé hlásící se k československému původu najdeme ve všech provinciích a teritoriích Kanady. Nejméně (140 obyv.) jich najdeme v provincii Ostrov prince Edwarda. Zaměříme-li se na provincie, kde počet obyvatel českého a československého původu má významnější počet, zůstanou nám pouze čtyři provincie: Québec (11 595 obyv.), Britská Kolumbie (37 030 obyv.), Alberta (38 250 obyv.) a Ontario (86 010 obyv.). Většina Čechů se koncentruje především ve městech Toronto (30 925 obyv.), Vancouver (18 210 obyv.), Edmonton (10 670 obyv.) a Montréal (9 585 obyv.).

Obr. 5 Obyvatelstvo českého a slovenského původu v jednotlivých provinciích a teritoriích Kanady k roku 2006.

2.2.3 Identita Čechokanadčanů

Přestože podle posledních sčítání dochází k většímu vyčleňování se na Čechoslováky s českým a slovenským původem, tyto skupiny obyvatel spolu velmi úzce spolupracují. V Kanadě působí několik krajanských spolků, např. České a slovenské sdružení v Kanadě se sídlem v Torontu, Společnost pro vědy a umění sídlící v Edmontonu, Masarykův ústav v Torontu a další. Všechny spolky se snaží podporovat nově příchozí krajany, ale i ty, kteří již v Kanadě žijí. Pořádají kulturní akce, propagují českou a slovenskou kulturu a vykonávají vzdělávací činnost. Také vydávají krajanská periodika – Nový domov, Satellite či Kanadské listy a další.

ZDROJE

- DUBOVICKÝ, I.: *Češi v Americe: české vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*. 1. vyd. Praha: Pražská edice, 2003. 62 s. ISBN: 80-862-3904
- POLIŠENSKÝ, J.: *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky. Díl 1. Obecné problémy dějin českého vystěhovalectví do Ameriky 1848-1914*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. 56 s. ISBN: 80-706-6670-6.

Internetové stránky

- *Češi v Americe* [online]. 2004-2010 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://cesivamerice.sweb.cz/index.htm>
- (V originále: TESAŘOVÁ, L.: *Češi v Americe (USA)*. Diplomová práce uložena na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě. Ostrava 2005.)
- *Češi ve světě – Kanada* [online]. 2008 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1236>
- (V originále: BIROCZI, D. *Češi v Americe: Udržování české identity v soudobé Americe*. Diplomová práce uložena na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň 2003.)
- *Ethnic Origin (247), Single and Multiple Ethnic Origin Responses (3) and Sex (3) for the Population of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2006 Census - 20% Sample Data* [online]. 2011 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2006/dp-pd/tbt/Rp->
- *Final thesis (Czechs in America)*. Czechs in America [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.czechsinamerica.wz.cz/DPW/3-Diploma%20Work.htm>
- *Kanada - adresář krajanských spolků* [online]. 2011 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/adresare/kanada_adresar_krajanskych_s_polku.html
- *US Census 2010 data* [online]. 2010 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.uscensus2010data.com/>
- *Víza - režim vstupu (USA)*. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/cestovani/visa.html
- *Víza*. Velvyslanectví Spojených států amerických Praha. [online]. 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://czech.prague.usembassy.gov/cs/visas.html>
- *Yearbook of immigration statistics*. Department of Homeland Security [online]. 2011 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.dhs.gov/xgovaffairs/immigrationstatistics/>

3) FENOMÉN SILICON VALLEY

Ing. Bc. Lucie Soukalová, Jakub Zimmermann (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Zmiňte historii asi nejznámějšího technologického parku světa. Čím přesně proslul, jaké jsou konkrétní produkty a technologie? Co Silicon Valley a rok 2008, který odstartoval období ekonomické recese a následné "vratké stability"? Je dnes Silicon Valley stále světovým centrem technologických inovací? Kde můžeme najít jiná centra podobného ražení?

3.1 VÝZNAM A VÝJIMEČNOST SILICON VALLEY

Snad nejznámější technologické centrum a vědecko-technický park – Silicon Valley – je dnes synonymem obrovského ekonomického i technologického rozvoje, inovací a vývoje těch nejmodernějších technologií. Je zkratka synonymem jedinečného, dynamicky rostoucího amerického i světového high-tech sektoru, epicentrem informačních technologií. Je to místo s největší koncentrací technologických firem a s nejvyšším podílem rizikového kapitálu na světě.

Příspěvek se věnuje začátkům a vůbec vzniku tohoto světového fenoménu a jeho postupnému rozvoji až do dnešní podoby. Význam a síla Silicon Valley v podnikatelském sektoru jsou reflektovány v celosvětovém měřítku. Komplexně tak hodnotí implikace a dopady na podnikání, ekonomický rozvoj a světovou ekonomiku. Následně je pozornost věnována vlivu nedávné ekonomické recese na firmy v Silicon Valley – na jejich ztráty, změny objemu výroby i na zaměstnance těchto firem. Závěr pak patří zmínce o dalších technologických parcích a inovačních centrech výzkumu a vývoje ve světě.

3.2 HISTORIE, ROZVOJ A SOUČASNOST SILICON VALLEY

Silicon Valley je oblast obrovské koncentrace světových inovací a high-tech, dynamicky rostoucí oblast elektronického průmyslu. Nachází se v jižní části Sanfranciského pobřeží ve státě Kalifornie na západním pobřeží USA. Za centrum a hlavní město Silicon Valley je považováno milionové město San José a jeho blízké okolí.

Termín Silicon Valley vymyslel úspěšný americký podnikatel Ralph Vaerst. Spolu se svým přítelem Donem Hoeflerem, novinářem, zavedli v americkém týdeníku Electronic News novou rubriku s názvem „Silicon Valley USA“. Poprvé byla tato rubrika v novinách uvedena 11. ledna 1971. Silicon Valley zde autoři definovali jako „velkou koncentraci společností zabývajících se křemíkovými mikročipy a počítači“. Odtud tedy Silicon Valley – česky „Křemíkové údolí.“

Dříve bylo Sanfranciské pobřeží využíváno námořnictvem. Proto zde již tehdy logicky a nepravoplánově probíhala koncentrace technologicky zaměřených firem, které pracovaly pro americké námořnictvo. Poté, co vojáci z území odešli, připadlo západní pobřeží USA v okolí San Francisca americké vládní agentuře NASA. Ta zde prováděla letecký výzkum. Většina firem původně zde působících pro námořnictvo zůstala a postupně přibývaly firmy další.

Důležitou roli hrající na vývoj tohoto území mělo a stále má vzdělání. V poměrně malé vzdálenosti od sebe se zde nachází desítky vysokých škol v čele se Stanford University, z níž pochází zakladatelé

zdejších významných firem. Již v roce 1909 byla absolventem Stanfordu C. F. Elwellem založena společnost Federal Telegraph Company – první velká společnost zabývající výrobou tehdejších soukromých a armádních moderních telekomunikačních technologií. V roce 1938 začíná éra Silicon Valley jako počítačového centra světa, což jde ruku v ruce se založením společnosti Hewlett-Packard absolventy Stanfordu W. Hewlitem a D. Packardem. Zpočátku se sice HP zabývala výrobou elektronických součástek pro armádu, ale rychle se přeorientovala na výrobu počítačů. Významným krokem bylo založení prvního inkubátoru pro technologicky zaměřené společnosti – Stanford Research Park, který vznikl v roce 1951 na pozemcích Stanford University. Velmi významným milníkem v 50. letech bylo prosazení používání křemíku k výrobě polovodičových součástek, což mělo jasný vliv i na pozdější vznik názvu Silicon Valley.

Na přelomu 60. a 70. let se začínají formovat různé investiční firmy a rozvojové fondy, které mají velký vliv na vznik nových společností. V roce 1968 vzniká na Sanfranciském pobřeží rychle se rozrůstající společnost Intel, která je brzy světovou jedničkou ve výrobě procesorů a počítačových čipů. V roce 1976 je na předměstí San José založena společnost Apple a brzy se prosazuje se svým počítačem Apple I. Významný vliv na další rozvoj Silicon Valley mělo masové rozšíření internetu, které je úzce spjato s vznikem domény „.com“ [dot kom]. Následoval první grafický webový prohlížeč vytvořený firmou NetScape, který ve své době (r. 1995) používalo 90 % uživatelů internetu. Na Stanfordu byl zahájen projekt pro vyhledávání informací na univerzitním webu, který po 2 letech činnosti v roce 1998 vyvrcholil vznikem společnosti Google. V současnosti je to jedna z největších technologických firem, hned po Applu, Microsoftu a IBM. Do Silicon Valley přemístil své sídlo i na Harvardu vznikající Facebook.

Efekt šíření inovací, nových technologií a vynálezů do celého světa je nesporný. Neustálý rozvoj a vznik nových společností působících v této lokalitě však částečně narušila ke konci první dekády 21. století světová ekonomická recese. Větší dopady měla tato krize hlavně na hardwarové společnosti, které se zabývají výrobou a vývojem počítačů a jejich součástek. Zejména technologičtí tahouni HP, AMD, Dell a Cisco museli omezit výrobu a vývoj v průměru o 1/3. Zaměstnanci byli nuceni čerpat neplacenou dovolenou nebo jim byla zkrácena jejich pracovní doba. Vznik nových společností byl výrazně utlumen obavami z velmi rizikových investic.

V současnosti je krize na ústupu a do Silicon Valley proudí z celého světa draví a perspektivní studenti a podnikaví lidé s inovativními myšlenkami a originálními nápady. Ty se zde pak pokouší rozvíjet a rozjet tak novou éru dalších světových technologických lídrů.

3.3 TECHNOLOGICKÁ CENTRA VE SVĚTĚ

Podobných vědecko-technických parků, inkubátorů a technologických center je na celém světě velké množství. Jedná se o stovky takovýchto institucí většinou při každé významnější univerzitě po celém světě. Důležitost, perspektivu a jedinečnost Silicon Valley však jen těžko některé inovační centrum překoná.

Také velmi úspěšný, významný a prosperující technologický komplex se vyskytuje v New Yorku – Silicon Alley, což je koncentrace internetových a mediálních společností na Manhattanu. Za zmínku jistě stojí silné vědecko-technické parky a vůbec velmi perspektivní inovativní a propodnikatelský „ekosystém“ v severských zemích Evropy, zejména ve Finsku a Švédsku. Finská města Tampere, Oulu a Vaasa a jejich technologické parky jsou příkladem silných, prosperujících center inovací a

výzkumu. Dále pak dánsko-švédské uskupení Medicon Valley vzájemně propojuje Kodaň, Malmö a Lund; Medicon Valley se soustřeďuje hlavně na přírodní vědy, medicínu a biotechnologie. Dále je třeba zmínit vědecké parky při univerzitě v Cambridge, nebo technologický park v rakouském Grazu, francouzskou Sofiu Antipolis, atd.

Zajímavostí je vliv názvu Silicon Valley na názvy vědecko-technických parků a uskupení společností s různým zaměřením po celém světě. Často se v názvech takových míst vyskytuje buď slovo Silicon nebo slovo Valley. Jako příklad výskytu slova Silicon můžeme uvést *Silicon Alley*, *Silicon Fen*, *Silicon Hills*, *Silicon Cape*, *Silicon Taiga*, *Silicon Glen*, *Silicon Gulf*, *Silicon Plateau*, *Silicon Border*, *Silicon Saxony* a další. Příkladem výskytu slova Valley je *Medicon Valley*, *Bio Valley*, *Titanium Valley*, *Optics Valley*, *Genome Valley*, *Scotts Valley* a další.

ZDROJE

- Jak se ze Santa Clara Valley stalo Silicon Valley [online]. [Citováno: 17/4/2012]. Dostupné na WWW: <<http://tech.ihned.cz/geekosfera/c1-55456250-jak-se-ze-santa-clara-valley-stalo-kremikove-udoli-zacalo-to-uz-pred-zalozenim-hp>>
- Silicon Valley [online]. [Citováno: 17/4/2012]. Dostupné na WWW: <<http://lawaandlifesiliconvalley.blogspot.com/2008/10/silicon-valley-finncial-crisis-or.html>>
- Silicon valley [online]. [Citováno: 21/3/2012]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Silicon_Valley>
- Google pipped - Apple the new king of Silicon Valley as market value overtakes hi-tech rival [online]. [Citováno: 17/4/2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.guardian.co.uk/technology/2008/aug/15/apple.apple>>
- SOUKALOVÁ, L.: *Role vědecko-technických parků v regionálním rozvoji*. Diplomová práce, Brno, 2008
- Don Hoefler [online]. Silicon valley [Citováno: 15/4/2012]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Don_Hoefler>
- Mapa Silicon Valley – kde vlastně leží legendární údolí? [online]. [Citováno: 17/4/2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/mapa-silicon-valley-kde-vlastne-lezi-legendarni-udoli/sc-3-a-157330/default.aspx>>
- Silicon valley [online]. [Citováno: 10/4/2012]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Silicon_Valley>
- Silicon valley [online]. [Citováno: 15/4/2012]. Dostupné na WWW: <http://explow.com/silicon_valley>

PŘÍLOHY

Obr. 6,7 Poloha Silicon Valley v rámci USA a rozmístění firem

Zdroj: www.google.cz/maps

Obr. 8,9 Technologické firmy působící v Silicon Valley

Zdroj: www.google.cz/images

Obr. 10,11 Sídla firem Oracle a Intel

Zdroj: www.google.cz/images

4) FENOMÉN LAS VEGAS

Mgr. Gustav Novotný (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Las Vegas - město neonů a kasin, obklopené pouští. Jaká je jeho historie a současnost, jeho postavení v rámci Nevady a vůbec celých Spojených států? Existují environmentální problémy s tímto městem spojené?

4.1 CÍL SDĚLENÍ

Text pojednává o socioekonomických otázkách souvisejících s tímto neobvyklým zábavním střediskem, jehož počet obyvatel čítá v současnosti skoro 2 miliony. Zmíněny jsou také zvláštnosti města - obrovské hotelové komplexy neobvyklých tvarů a aktivity probíhající na Las Vegas Boulevard v srdci nejživějšího města USA.

4.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Navštívit Las Vegas alespoň jednou za život je snem každého Američana. Touží po tom i mnozí zahraniční turisté, ale ne každý si to může dovolit. Nejde pouze o peníze, třebaže i těch je v Las Vegas třeba. Návštěvník se musí smířit s tím, že na něj v Las Vegas více než v kterémkoliv městě na světě bude útočit reklama svádějící k hazardu. V Las Vegas všude tečou peníze, prohrávají se, vyhrávají, zkrátka jsou v neustálém koloběhu.

Nejvíce hotelů a kasin je soustředěno na Las Vegas Boulevard, především v jeho části The Strip. V bočních ulicích jsou restaurace a motely nižších úrovní, sklady, firemní sídla a obytné domy zasahující až do přilehlé pouště. Sedm kilometrů dlouhý bulvár lemují téměř výhradně objekty hazardního průmyslu. Hazard, peníze, prostituce, drogy a zločinnost formují každodenní tvář Las Vegas. Ve městě panuje vysoká kriminalita proto je potřeba mít se ve „Vegas“ stále na pozoru.

Jak vlastně vznikl zdánlivě šílený nápad na založení města hazardu v suchém klimatu nevadské pouště? Vývoj byl postupný a závratnému rozvoji původní osady zpočátku nic nenásvědčovalo. Přes relativně úrodný ostrov zeleně v poušti (odtud pozdější španělský název „Las Vegas“ čili „louky“) po staletí kočovaly indiánské kmeny. Později v 19. století se zde usídlili Mormoni. Městem bylo Las Vegas prohlášeno až roku 1905, kdy sem byla přivedena železnice spojující Salt Lake City s Los Angeles. Las Vegas s 800 obyvateli tehdy představovalo nevýznamnou zastávku na trati a teprve v roce 1906 tady postavili první hotel s kasinem.

Hazard tu však dlouho nekvétal - v roce 1910 byl totiž zakázán. Znovu ho ve státě Nevada legalizovali až v roce 1931, pak už ale události nabraly rychlý spád. K velkému rozkvětu hazardní zábavy přispěl stavební boom začátkem 30. let. Nejvášnivějšími hráči byli dělníci, kteří se podíleli na budování obrovské přehradní hráze Hooverovy přehrady na řece Colorado. Podle dostupných údajů stavělo Hoover Dam dvacet tisíc mužů po dobu pěti let. Dělníci ze všech koutů světa měli také zásluhu na rychlém růstu počtu obyvatel.

K dalšímu rozkvětu města přispěla paradoxně druhá světová válka. Díky značné izolovanosti od ostatní civilizace se Las Vegas stalo po roce 1940 atraktivním místem pro objekty sloužící vojenskému a obrannému průmyslu. Nellis Air Force Base a Basic Management Complex jsou tu dodnes a patří k největším zaměstnavatelům v regionu.

V roce 1960 už mělo město přes 60 tisíc obyvatel. V té době bylo synonymem doupěte, kde se smí úplně všechno. Místní vláda následně pomalu začala zpřísnovat zákony, obezřetněji přidělovat licence a bojovat se zločinem. Dnes zdejší obyvatelé tvrdí, že je situace natolik bezpečná, že „už mohou do centra bez obav i děti.“

Las Vegas City má v současnosti přes půl milionu obyvatel, ale metropolitní oblast tohoto města čítá téměř 2 miliony obyvatel. „Vegas“ je tak třicátým největším městem v USA.

Letiště McCarran v Las Vegas je podle údajů z roku 2011 devatenáctým nejvytíženějším leteckým uzlem na světě. Pokud přilétáte do Las Vegas, už z výšky vás ohromí panorama roztočivného města (zatažená obloha je málo pravděpodobná, jelikož v Las Vegas více než 300 dní ročně panuje slunečné počasí). K nebi se tyčí nepřehlédnutelná pyramida hotelu Luxor, Eiffelova věž nebo několik značně velkých kopií newyorských mrakodrapů. Za hranicemi této podivné změti barevných budov se rozpíná poušť, táhnoucí se až k obzoru, kde se naopak tyčí rudě zbarvené hřebeny hor.

Na hlavní třídě, kde jsou soustředěny všechny největší hotely a kasina, je hned několik dominant. Nepřehlédnutelný je hlavně hotel *New York New York* sestávající z několika věží, přičemž každá představuje jednu z významných newyorských budov. Můžete tak klidně bydlet v Empire State Building nebo v Chrysler Building. Nápodoba New Yorku nemůže postrádat ani Sochu svobody nebo Brooklynský most. Areálem hotelu se navíc proplétá horská dráha, která šplhá do výšky patnácti pater. Lobby hotelu *New York New York* představuje dobře klimatizovaná hala o rozloze mnoha baseballových hřišť, se stropem v nedohlednu. Uvnitř se nacházejí vodní kaskády, umělé jezero, falešné stromy a četné kavárny i obchody. Každého návštěvníka hotelu navíc vyzývají tisíce hracích automatů, rulety, blackjackové stoly atp. To však není záležitost pouze tohoto hotelu. Většina velkých ubytovacích zařízení v Las Vegas nabízí lobby plnou hracích automatů. To se týká samozřejmě i hotelu Paris (to je ten s Eiffelovou věží), který má ve výšce své vlastní inscenované nebe s oblaky, která údajně vypadají velmi přesvědčivě.

Stejně jako je Las Vegas tahounem celé nevadské ekonomiky, zůstává hnacím motorem Las Vegas hazard a zábavní průmysl. Na jednoho obyvatele města připadá 12 hracích míst (údaj k roku 2006) a tento počet stále roste. Clark County, jehož centrem je Las Vegas, generuje 80 % nevadských daní z příjmů - 30 % z toho je z her, zbytek představují především finanční a realitní služby. Díky tomu, že státní rozpočet má obrovské příjmy z turismu a hazardních her, vlastníci nových podniků korporátní daně neplatí. Také obyvatelé až donedávna platili velmi nízké daně, což bylo důvodem vysokého demografického růstu hlavně ve druhé polovině 20. století. Tento růst se ve 21. století zastavil. Las Vegas, kde se prudce rozvinul i průmysl, začalo trpět nedostatkem stavebních parcel a další příliv obyvatel může městu spíše uškodit (např. z hlediska kriminality). „Vegas“ se začíná stále více orientovat na „nezábavní“ odvětví ekonomiky, nejvíce se rozvíjí hi-tech a informační technologie. Navzdory tomu zůstává Las Vegas i v našem století především hlavním městem hazardu.

ZDROJE

- BAAR, Vladimír (1994) *Anglosaská Severní Amerika*. 1. vyd., Ostava: Ateliér Milata.
- Bautzová, Libuše (2006). *Las Vegas - v hlavním městě zábavy* [online]. Dostupné na WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-17682750>>.
- CESTOVÁNÍ-USA.CZ (2011). *Las Vegas* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.cestovani-usa.cz/las-vegas>>.
- EN.WIKIPEDIA.ORG (2011). *Las Vegas, Nevada* [online]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Las_Vegas,_Nevada>.
- LASVEGAS.COM (2012). [online]. Dostupné na WWW: <<http://lasvegas.com>>.

PŘÍLOHY

Obr. 12 Las Vegas ve státě Nevada

Zdroj: http://www.nodents.com/map_lasvegas_nevada.jpg

Obr. 13 Las Vegas v noci

Zdroj: <http://lasvegas.com>

Obr. 14 Hotel New York New York v Las Vegas

Zdroj: <http://www.traveldestinationinfo.com/wp-content/uploads/2011/05/New-York-1.jpg>

5) HISPANIZACE AMERIKY?

Vojtěch Surmař, Simona Sváčková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Hispanické obyvatelstvo představuje nedílnou součást zejména jižních či jihozápadních částí USA. Jaký byl v minulosti postoj vlády vůči této komunitě, jak se vztahy vyvíjely a vyvíjejí? Kde je nejvyšší koncentrace hispanického obyvatelstva, lze to vůbec přesně určit? Probíhá hispanizace Ameriky, nebo je tato menšina pohlcena americkým "melting pot"?

5.1 ÚVOD

Žijeme ve století migrací a stěhování mezi různými státy i na poměrně velkou vzdálenost jsou dnes běžná. Díky moderním technologiím nám nedělá problém v cizině zůstat, jelikož jsme stále v kontaktu s naší rodnou zemí. Hlavní migrační vlny nastávají v důsledku snahy zlepšit sociální i finanční pozici a mnohdy se pro cílové státy stávají nechtěnými, v případě, že překročí únosnou hranici. Do těchto diskutovatelných migrací spadá i hispanizace.

5.2 ZÁKLADNÍ POJMY

5.2.1 Etnicita

Dle prof.PhDr.Rudolfa Kohoutka,CSc je etnicita žádoucí i nežádoucí kulturní hodnota, norma i životní styl, která identifikuje a odlišuje členy určité skupiny osob od jiných lidí. Etnikum je tedy skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky (obzvláště jazyk), tradice a mentalita (www1) Hispancem pak rozumíme (v rámci USA) přistěhovalce z Latinské Ameriky, případně jejich potomky, mluvící španělsky. (www2). Zejména se jedná o emigranty z Mexika, Portorika, Kuby, Salvadoru, Dominikánské republiky a ostatních zemí Latinské Ameriky. (www4).

5.2.2 Multikulturalismus

Multikulturalismus je myšlenkový a politický proud, který reaguje na situaci vzniklou soužitím několika kultur a který věří, že v jednom státě mohou žít pohromadě jednotlivci a skupiny rozdílné kultury, náboženského vyznání, rasy, s jinými hodnotami, vzájemně si rozumět a učit se od sebe. Zdůrazňuje rovnost jednotlivých etnických skupiny a jejich vzájemný přínos. Ve Spojených státech amerických je spojován s politickou korektností. (www3).

5.2.3 Melting pot

Hypotéza zvaná melting pot = tavící kotlík, popisuje danou makro - společnost (např. USA), kde se jednotlivá etnika a subkultury asimilují a ztratí svoji národnost a vzniká relativně homogenní a integrovaná společnost (www1).

5.3 HISPANIZACE

5.3.1 Definice

Hispanizace je proces, kterým je místo nebo osoba ovlivněno/a vlivem hispanickou kulturou a/nebo kde nastává kulturní nebo jazyková změna, ve které se něco nehispanického stává hispanickým (www5). Hispanizací tedy rozumíme rozšiřování vlivu latinskoamerické kultury a integraci nebo ovlivňování ostatních obyvatel. Nejvýraznějším znakem tohoto procesu je šíření hispanické kultury,

kterou imigranti nejen přinášejí, ale také ji šíří mezi nehispánské obyvatele. Řada přistěhovaleckých rodin doma tuto kulturu vyznává a většina mluví španělsky.

5.3.2 Zastoupení hispánské populace v USA

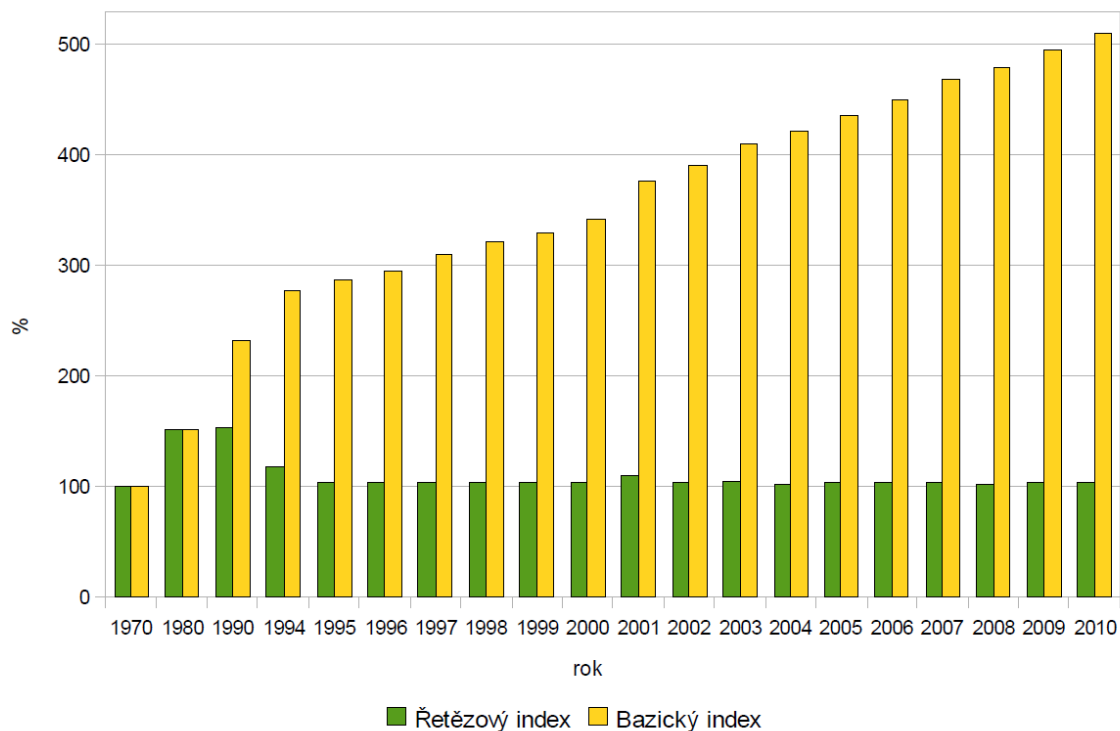
V tabulce č. 1 vidíme, že se od roku 1970 (kdy byla při sčítání lidu poprvé zjišťována etnicita) zvýšil počet hispánských obyvatel USA z 9,6 miliónů (4,7 %) až na 48,9 miliónů (16,1 %). Během tohoto období sledujeme konstantní nárůst, který je způsoben jak novými imigranty, tak i reprodukcí stávajících. Nárůst je sice procentuálně konstantní, ale jelikož se rok od roku zvětšuje jeho základna, v absolutních číslech je čím dál větší (viz obr.1). Etnicita je Statistickým úřadem USA sledována od roku 1970 při každém sčítání lidu (desetiletá frekvence) a od roku 1994 je vydáván každoročně soupis obyvatel, ve kterém jsou i údaje za obyvatelstvo hispánského původu. Je ovšem nutné poznamenat, že se jedná pouze o registrované imigranty. Skutečná čísla mohou být - i přes relativně přísnou kontrolu a imigrační politiku - mnohem vyšší.

Tab 1 Hispánská populace v USA za roky 1970, 1980, 1990 a 1994-2011

	Hispánská populace (v milionech)	Hispánská populace (v procentech)	Celková populace USA (v tisících)
1970	9,60	4,7	203 392
1980	14,60	6,4	226 545
1990	22,40	9,0	248 709
1994	26,65	10,3	259 753
1995	27,52	10,5	262 105
1996	28,44	10,8	264 314
1997	29,70	11,1	266 792
1998	30,77	11,4	269 094
1999	31,69	11,7	271 743
2000	32,80	12,0	274 087
2001	36,09	12,9	279 517
2002	37,44	13,3	282 082
2003	39,38	13,8	285 933
2004	40,43	14,0	288 281
2005	41,84	14,4	291 166
2006	43,17	14,7	293 834
2007	44,85	15,1	296 824
2008	46,03	15,4	299 106
2009	47,49	15,8	301 483
2010	48,90	16,1	304 280

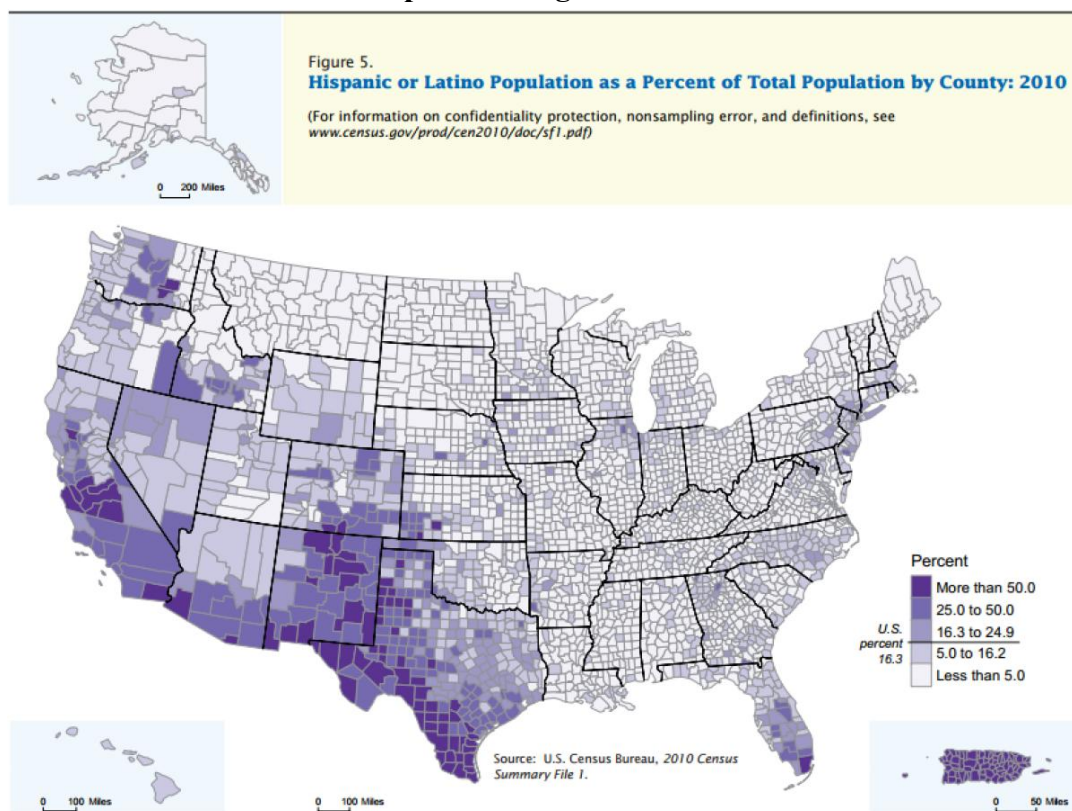
SOURCE: U.S. Census Bureau, 1970, 1980 and 1990 Decennial Censuses; The Current Population Survey (CPS) 1994-2010.

SOURCE: U.S. Census Bureau, 1970, 1980 and 1990 Decennial Censuses; The Current Population Survey (CPS) 1994-2010.

Obr. 15 Řetězový a bazický index nárůstu hispánské populace v USA za roky 1970, 1980, 1990 a 1994-2011

5.3.3 Prostorové rozšíření hispánců a migrace

Obr. 16 Rozšíření hispánské populace ve státech USA za rok 2010 (Zdroj: www6)

Nejvyšší zastoupení hispánské populace můžeme pozorovat na jihu Spojených států, což je poměrně logické z geografického hlediska (obr. 16). Nejen, že je pro ně jih přístupnější z hlediska vzdálenosti, ale i fyzicko- geografických podmínek (klíma a jiné). Dle Ernsta G. Ravensteina se většina migrantů stěhuje na krátké vzdálenosti a migranti, kteří se stěhují na větší vzdálenosti, mají tendenci vybírat si jako destinaci velká města.

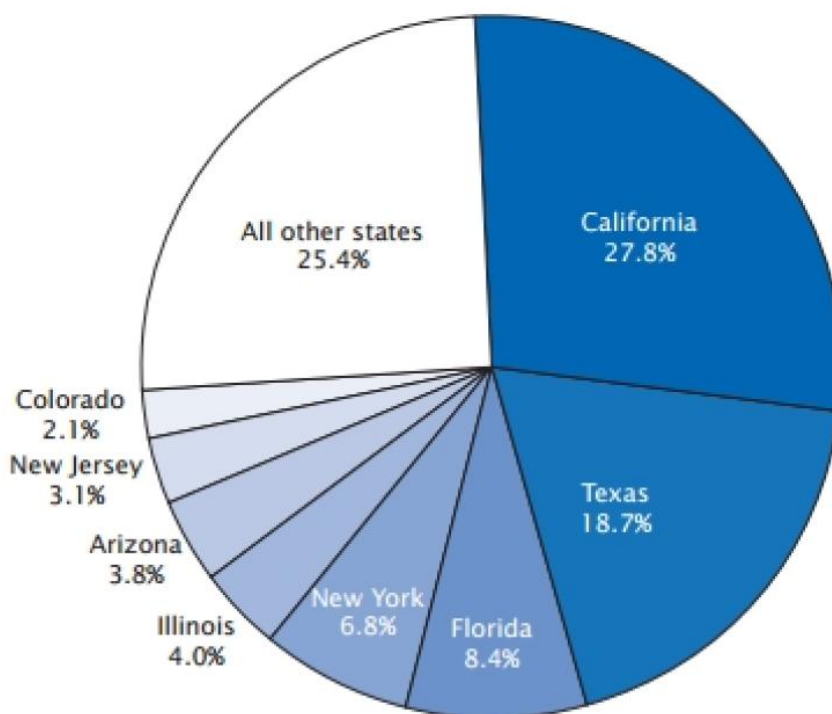
Hispanizace se těmito pravidly téměř řídí, jelikož nejvyšší koncentraci těchto obyvatel sledujeme u hranic s Mexikem, Kubou a Karibikem. Kromě těchto hraničních oblastí je velkým lákadlem právě New York, ve kterém jsou z celkového počtu 8 miliónů obyvatel, 2 milióny tvořeny hispánci (zdroj 6). Poměrně zajímavá je i vnitřní migrace v rámci USA, která se dá poměrně snadno sledovat na vývoji jejich rozmístění. Jak vidíme na obr. 4., nejvíce hispánců (27,8 %) se nachází ve státu Kalifornie, na druhém místě je Texas (18,7%), třetí je Florida (8,4 %) z dalších například New York (6,8 %). Vidíme tedy, že se hispánci nacházejí v jižních státech (v případě New Yorku ve velkých městech). Platí ovšem i fakt, že migrují do států, kde se nachází dostatek pracovních příležitostí.

Za povšimnutí stojí skutečnost, že různé hispánské národy migrují do specifických území. Ve většině států USA převládají Mexičani, na Floridě převažují Kubánci, v Marylandu je nejvíce imigrantů ze Salvadoru, v 6ti státech Severo-východní bloku (Northeast region) je nejvíce Portoričanů (stejně tak na Havaji) a na Rhode Islandu je nejvíce Dominikánců. (viz obr. 3)

Figure 3.

Percent Distribution of the Hispanic Population by State: 2010

(For more information on confidentiality protection, nonsampling error, and definitions, see www.census.gov/prod/cen2010/doc/sf1.pdf)

Source: U.S. Census Bureau, 2010 Census Summary File 1.

Obr. 17 Graf států USA s největším počtem obyvatelstva hispánského původu. (Zdroj:www 6)

5.3.3 Sociálně politické důvody hispanizace

Hlavním pull faktorem hispánců jsou pracovní příležitosti, vize lepšího života a tzv. Americký sen. Velkým lákadlem je také lepší ohodnocení získané práce a lepší zdravotní péče či sociální služby. Mnozí také touží po lepší budoucnosti pro jejich potomky, kteří zde mohou dostat i lepší vzdělání. Část pracovní síly míří do USA pouze sezonně, avšak díky migračním politikám obou zemí je tento proces stále složitější. Často se objevují i případy, kdy jedinci migrují za svými rodinami či přáteli. Celkově se zde projevuje snaha o lepší seberealizaci vůbec.

Mezi hlavní push faktory by se dala zařadit nejen špatná ekonomická, ale i politická situace v zemích Latinské Ameriky. V posledních desetiletích se v řadě zemích dostaly k moci socialistické vlády a ne všichni obyvatelé těchto zemí s tímto modelem souhlasí. Mezi hlavní motivace pro opuštění emigračních zemí patří komplikovaná bezpečnostní situace, obchod s drogami a vysoká kriminalita. Pokud chceme tuto problematiku vnímat komplexně, je nutné se zaměřit na tento proces i z pohledu USA. Spojené státy americké potřebují levnou pracovní sílu, na které je jejich trh prakticky závislý (jedná se především o pěstování ovoce a zeleniny, či zpracování masa). Časté a mnohdy krátkozraké zvraty v migrační politice pak ohrožují ekonomiku celé země. Ekonomiky těchto zemí jsou těsně (ačkoliv velmi asymetricky) propojeny díky Severoamerické zóně volného obchodu (NAFTA).

5.3.4 Vývoj migrace z Mexika do USA a politiky zemí

V zásadě je migrační proud z Mexika do USA dán asymetrickým vztahem těchto zemí. Počátek problematiky migrace můžeme datovat rokem 1848, kdy Mexiko prohrálo válku s USA a muselo vydat část svého území Spojeným státům (dnešní Kalifornie, Arizona, Nové Mexiko, část Utahu a Nevady). V druhé polovině 19. století byla hranice otevřená a sezónní dělníci z Mexika byli často zaměstnáváni ve Spojených státech, obzvláště pak na budování železnic. Situace se vyostřila v době velké hospodářské krize a řada dělníků byla vyhoštěna.

Poptávka po pracovní síle přivedla spousty hispánců za druhé světové války, jelikož americká pracovní síla odvedena do armády. V roce 1953 nastal obrat k restriktivní politice - operace Wetback. Při této příležitosti bylo deportováno cca 80 000 Mexičanů a jejich dětí. Šlo zejména o ilegální pracovníky. I nadále docházelo ke střídání poptávky po pracovní síle a následnému vyhošťování hispánců.

V osmdesátých letech se otázkou ilegální imigrace zabýval americký kongres, načež vznikl zákon, který umožnil legalizaci pobytu Mexičanům, jež prokázali, že v USA žili a pracovali po určitou dobu. Tohoto zákona využilo přes 2 mil. osob. Tito nově legalizovaní obyvatelé však díky svým kontaktům v Mexiku vyvolali novou vlnu imigrace. Z toho důvod došlo v roce 1996 k zjednodušení deportace zadržených ilegálních imigrantů.

V současné době je situace komplikovaná. Na území Spojených států se nachází 49 mil. hispánců legálně a dle odhadů dalších 11 mil. ilegálně. Zaměstnavatelům v USA vyhovuje příliv levné pracovní síly, která vytváří tlak na snižování mezd v zemi. Zároveň však je tento narůstající počet hispánského obyvatelstva vnímán jako sociální hrozba a obyvateli Spojených států je vnímán jako bezpečnostní riziko (zdroj 7).

5.3.5 Úspěšní hispánci

Díky možnosti života v USA má řada talentovaných hispánců možnost se ve svých oborech celosvětově prosadit a zviditelnit. Hispánci jsou především umělecky založení, můžeme tedy nalézt řadu příkladů úspěšných lidí v šoubyznysu. Zpěvačka Chistina Aguilera, herečka Cameron Diaz či herec Charlei Sheen se díky jižanskému temperamentu již prosadili. Hispánci se umějí uplatnit i na poli vědy - agentura NASA má ve svých řadách spousty hispánců. Například prvním latinskoamerickým astronautem byl Franklin Chang-Diaz.

5.4 ZÁVĚR

Narůstající počet hispánského obyvatelstva na území USA byl problematikou, kterou nelze ani dnes absolutně stanovit a vyhranit. Spolu s legální migrací souvisí i migrace nelegální, která tvoří její nedílnou součást. Neochota USA a Mexika na vzájemné spolupráci na vyrovnání pracovního trhu i sil je až do očí bijící a relativně snadno odůvodnitelná. Spojeným státům ilegální a levné pracovní síly do určité míry vyhovují, jelikož zlepšují stav jejich ekonomiky a sráží minimální mzdu. Ačkoliv jsou ilegální (a mnohdy i legální) imigranti hispánského původu sociální a bezpečnostní hrozbou, Spojené státy je ke svému “životu“ potřebují.

Dnešní situace, ačkoliv již teď poměrně vyhrocená, je stále únosná. Otázkou ovšem zůstává, jak se bude vyvíjet. I v případě, že se hranice plně uzavřou, je téměř jisté, že budou Spojené státy více a více hispánské, jak z důvodu rozdílného demografického chování těchto etnik, tak jejich malé snahy se přizpůsobovat. Hispánci svoji kulturu udržují a dále předávají. Ačkoliv se část snaží přizpůsobit životu Američanů, dovolujeme si vyvrátit, že vzdorují tomu, aby se z USA stal melting pot. Ten mohl fungovat, pokud byly složky “nových” obyvatel vyrovnané. Dnes ovšem platí značná rozdílnost již sžitých Američanů, kteří melting pot tvoří a právě hispánců, kteří jsou stále rostoucí minoritou, zachovávající si svůj ráz. K hispanizaci Ameriky (respektive Spojených států) tedy rozhodně dochází. Neznamena to ovšem, že melting pot v budoucnu opět nenastane.

Troufáme si tvrdit, že se hispánská kultura s americkou příliš neslučuje, což je dáno i pohledem současné společnosti na imigranty celkově. Vezmeme-li v potaz i rasismus, který se na území Spojených států odehrával, je možné, že se v menší míře objevuje i dnes, právě vůči hispáncům. Příkladem by mohli být například i zastánci amerického “nativismu”. Ti s přílivem hispánců začali prosazovat teorii, že Amerika není národ přistěhovalců a definují ji jako místo toho jako národ potomků osadníků 17. a 18. století, do jejichž anglo - protestantské kultury se mají nově přichozí asimilovat, chtějí-li se stát Američany. (zdroj 8) Je mnoho takových názorů se kterými se hispánci na území USA musí setkávat. Je ovšem jisté, že pokud by pro ně život v USA měl více negativ, než život v Mexiku, patrně by se do něj nepouštěli. A ačkoliv jsou Spojené státy americké zemí multikulturní, některé rozdíly jsou až příliš veliké.

ZDROJE

- www1 Slovník-cizích-slov.abz.cz: Pojem etnicita. [online]. 2012 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/eticita>
- www2 UPOL. *REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE LATINSKÉ AMERIKY* [online]. [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: http://rgla.upol.cz/soubory/pdf/9_obyvatelstvo_ppt.pdf
- www3 Evropa2045. *Multikulturalismus* [online]. [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=146>
- www4 Hispanics in the USA. *Medical Spanish* [online]. 2009 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.medicalspanish.com/cultural-topics/hispanics-inusa>. Huml
- www5 *Hispanicisation* [online]. 2009 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://dictionary.reference.com/browse/hispanicisation?r=2>
- www6 ENNIS, Sharon R. Ennis, Merarys Ríos-Vargas, Nora G. Albert. The Hispanic Population: 2010. *2010 Census Briefs* [online]. 2011 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-04.pdf>
- www7 KOZÁK, Kryštof. Asymetrické vztahy a migrace – případ Mexika a USA. . [online]. 2009 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://instituty.fsv.cuni.cz/~kozak/publications/Kozak-Asymetricke-vztahymigrace.Pdf>
- www8 BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno, 2005. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/el/1421/jaro2012/HIB0448/um/31093129/BARSA_-_BARSOVA_-_Pristehovalectvi_a_liberalni_stat.pdf?fakulta=1431;obdobi=5264;studium=521755<http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-04.pdf>. Monografie. MUNI.
- www9 *Advertising Online to the Hispanic Market* [online]. 2009 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://imprezziomarketing.com/seo-blog/advertising-tips-for-specific-demographics/advertising-online-to-the-hispanic-market-part-1-of-2/>
- www10 BROŽ, Josef. Huntington varuje: Blíží se konec americké civilizace!. *Blisty* [online]. 2004 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/19639.html>
- www11 Hispanics in America: Reshaping politics. *Economist* [online]. 2010 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/15213252>
- www12 The “Hispanization” of America. CONEJO, Carlos. *Scribd.com* [online]. [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/25789365/Hispanization-of-America>

6) KANADSKÉ ROPNÉ PÍSKY

Tomáš Chudoba, Barbora Šafránová (GÚ PŘF MU)

ZADÁNÍ

V kanadské provincii Alberta se vyskytují "ropné písky." Oč se přesně jedná? Mají ropné písky nějaký "konfliktní potenciál"? Jak se vyvíjí situace?

Kanadské ropné písky – pod anglickým výrazem „tar sands“, neboli asfaltové písky, rozumíme zvláštní druh černých písků, které obsahují kolem 10–15 % bitumenu podobného měkkému asfaltu, asi 5 % vody a zbytek je tvořen křemitými písky a jílovou příměsí. V poslední době je termín asfaltové písky nahrazován pojmem „oil sands“, neboli ropné písky. Ropné písky jsou známy z asi 70 států světa, ale skutečně významné zásoby má jenom Kanada a Venezuela. Kanadské ropné písky se nalézají zejména v provincii Alberta, kde pokrývají plochu zhruba o velikosti Čech. Nezanedbatelný a limitující faktor je velká spotřeba vody (uhlovodíky se oddělují od horniny horkou vodní párou). Obrovská, několikakilometrová umělá jezera odpadních vod již dnes hyzdí krajinu a nikdo neví, co s nimi. Přesto se stále plánuje další zvyšování těžby.

První větší pokusy o těžbu v Kanadě se datují rokem 1967 a pak v období ropných krizí. Měly ten význam, že za oněch zhruba čtyřicet let byla vyzkoušena těžba a technologie zpracování ropných písků.

Kanadské ropné písky pravděpodobně vznikaly, podobně jako ropa, destilací z podložních prvohorních tmavých břidlic, odkud procházely spodnokřídovými písky na velké vzdálenosti. Pravděpodobně představují staré, degradované a o lehké uhlovodíky ochuzené ropné ložisko. Zachovaly se díky tomu, že těžké uhlovodíky špatně migrují a že ropné písky bývají kryty neprodyšnými jílovými vrstvami.

Ještě před několika lety měla Kanada vcelku zanedbatelné množství zhruba pěti miliard barelů ověřených zásob ropy, ale dnes má díky ropným pískům spolehlivě ověřené zásoby o výši 174 miliard barelů, což ji staví na druhé místo ve světě, hned za Saúdskou Arábií. Zhruba dvě třetiny kanadských ložisek jsou vlastněny místními vládami, které jsou ústavou zavázány je využívat pro blaho a potřebu místních obyvatel. Zbytek kontroluje centrální vláda.

Athabaské ropné písky (Ropné písky Athabasca, Athabasca Oil Sands, Dehtové písky Athabasca nebo Kanadské ropné písky) jsou rozsáhlá ložiska nekonvenční ropy ve formě ropných živců (dehtových písků), které se nacházejí v širším okolí města Fort Mc Murray kanadského teritoria Alberta. Tyto ropné břidlice („ropné písky“) obsahují směs surových živců (napůl pevnou, napůl kapalnou formu surové ropy), křemenného písku, jílu a vody. Ložisko v Athabasca je největší ze tří ložisek: další se nazývají *Cold Lake* a *Peace River*, které má ještě několik dislokovaných ložisek v okolí. Dohromady zahrnují střídavě obydlené, tajgou a mokřady porostlé území o rozloze okolo 141 000 km² s několika tisíci původních obyvatel.

Vláda Alerty počítá, že se současnou technologií bude schopna vytěžit 174 miliard barelů surových živců. To z něj činí jedno ze dvou největších nekonvenčních ropných polí na světě a z Kanady zemi s druhými nejvyššími ověřenými zásobami ropy.

Na břidličných píscích Athabasca v současné době operuje několik ropných společností, jejich denní produkce v roce 2005 se pohybovala kolem 1 065 000 barelů za den. Plánuje se však zvýšení produkce až na 4 miliony v roce 2015. V tu dobu bude podle předpokladů těžít pouze 10 % lehké nebo středně těžké ropy. Zbytek bude surová živice.

Geopolitický význam břidličných písků v Albertě stoupá. V současné době Kanada jedná s Čínskou lidově demokratickou republikou a Spojenými státy americkými o podílu na rychle se zvyšující produkci. Ta, díky předpokládanému zčtyřnásobení do roku 2015, zvyšuje i politický a ekonomický význam Kanady jako perspektivního vývozce ropy. Navíc, ložiska by byla i při průměrné těžbě 3 miliony barelů denně schopna vydávat ropu a živice po 400 let. Cena za vytěžení jednoho barelu by se měla pohybovat mezi 18 a 20 dolary, které se po zpracování na syntetickou naftu zvednou na 36 až 40 dolarů za barel.

Byl podepsán kontrakt mezi společnostmi PetroChina a Enbridge na vybudování produktovodu s kapacitou 0,4 megabarelů z Edmontonu do přístavu Kitimat v Britské Kolumbii pro export syntetické surové ropy. *Sinopec*, největší chemická a rafinérská společnost a *China National Petroleum Company* buď již koupily nebo plánují koupit podíl v hlavním vývoji ropných písků.

Své plány investovat v Athabasca Oil Sands ohlásila i Indie. V tomto plánu jsou angažovány čtyři významné indické ropné společnosti. O athabaseckou ropu budou mít zájem i Spojené státy americké. Je však možné, že o ni budou jednat již z pozice členského státu vznikající Severoamerické unie a tedy i s lepšími výchozími vyjednávacími podmínkami. Jaké budou, není možné předvídat, neboť tato jednání v současné době probíhají.

Některé části těžby budou probíhat povrchově, což podle ekologů a kritiků těžby bude zásah do doposud málo dotknuté přírody v oblasti. Zpracování a výroba syntetické nafty má být velký problém z hlediska emisí oxidu uhličitého popř. Dalších skleníkových plynů. Zpráva Insitutu Pembina předpokládá spotřebu vody pro těžební a zpracovatelské práce větší než může být kapacita lokálních zříděl vody. Výhledy do budoucnosti, které počítají s razantním rozšířením těžby v oblasti Athabaských ropných písků, vyvolávají ostré reakce ekologů a místních obyvatel. Situace začala být nedávno diskutována i ve světových médiích. Těžba ropných písků a její vliv na životní prostředí je kritizován zejména Evropou. Jejím ohrožujícím efektem se v současné době zabývají europoslanci v Bruselu. Ekologové upozorňují na škodlivý únik skleníkových plynů při těžbě z dehtových ložisek, těžba tak znamená katastrofu pro světové klima a znečištění přírody včetně vodních zdrojů v těžební oblasti. Podle Kanady ovšem může jednání poškodit reputaci tamního ropného průmyslu.

Světové ekologické organizace považují za současný ekologicky nejdestruktivnější projekt na světě těžbu ropných písků v Albertě v Kanadě. Kanada má totiž po Saudské Arábii druhé největší těžitelné ropné zásoby na světě (více než Irán, Irák nebo Kuvajt) a jejich těžba začala pozvolna již od poloviny devadesátých let. Svým rozsahem se jedná o největší industriální projekt na planetě a dotýká se území většího než Česká a Slovenská republika dohromady (140 000 km²) v místech, kde se rozkládaly nebo rozkládají boreální lesy. Již dnes je Kanada největším dodavatelem ropy pro USA, největšího spotřebitele této suroviny na světě, a v posledním desetiletí tak zastoupila prvenství Mexika a Saudské Arábie. Celý projekt má nevídané ekologické důsledky, vč. dopadů na život původních národů a odráží se v politické rovině.

Ropné živice se nacházejí v různé hloubce a podle toho je i volen způsob těžby. Pokud jsou ropné písky blízko povrchu, volí se těžba v povrchovém dolu, a pokud se nacházejí ve větších hloubkách, je pro vytěžení potřeba technologie vysokotlaké injektáže, tzv. in situ metoda. Povrchová těžba trochu

připomíná severočeské uhelné doly: odlesněním povrchu prakticky dojde ke zničení lokálního životního prostředí a ekosystémů (často se jedná o boreální lesy a rašelinné mokřady), elektrickými rypadly je zemina vydolována a obřími trucky pak převezena a na místě dolu zůstanou jámy o hloubce několika desítek metrů. Z odtěžených hornin se po převozu získává průmyslovým způsobem ropa s účinností jednoho barelu ze dvou až čtyř tun zeminy. Pro vytěžení 80 % ropných písků je zapotřebí in situ těžba, která vynáší ropu napovrch pomocí vstřikování tlakového proudu vody za vysokých teplot.

Nadměrným čerpáním vody ovlivňuje těžba životní prostředí především na regionální úrovni. Pro každý barel ropy je potřeba 2 – 4 a podle jiných zdrojů 3 – 7 barelů vody. Primárním zdrojem vody je Athabasca River, ze které je ročně čerpáno 539 milionů kubických metrů vody. Pouze 5 – 10 % tohoto objemu je dostatečně čisté na návrat do řeky. Již dnes jeví říční ekosystém známky stresu. Pro srovnání: Toronto s 2,5 miliony obyvatel má roční potřebu vody asi 450 milionů kubických metrů. Na místě těžby vznikají velká toxická zbytková jezera s těžebním odpadem, která jsou tvořena pískem, jílem, bahnem, uhlovodíky a toxickými chemikáliemi. V roce 2009 jezera zabírala rozlohu 130 km² a jsou údajně viditelná z vesmíru. Díky své blízkosti představují potenciální riziko pro Athabasca River a ekosystémy nacházející se po proudu řeky. Už v roce 2008 se v reportech kanadské ekologické organizace Environmental Defence objevily informace o průsacích milionů litrů kontaminované vody do okolí.

Primární boreální lesy pokrývají velkou část kanadských ropných písků, celkem 138 000 km². Deforestace se netýká pouze povrchových dolů, ale i území nutného pro infrastrukturu jako jsou silnice, vrty a potrubí. Navíc k další deforestaci dochází seismickou činností způsobenou těžbou. Zmíněná infrastruktura nutná pro in situ těžbu má vliv také na fragmentaci boreálních lesů a ovlivňuje klesající populace karibu. V blízkosti dolů se nacházejí tři chráněné oblasti: Wood Buffalo National Park, Clearwater River Provincial Park a Meadow Lake Provincial Park, které mohou být ohroženy kontaminací toxických látek, protože se nacházejí po toku místních řek.

Těžební společnosti

- Suncor Energy
- Syncrude
- Shell Canada
- Nexen
- CNRL
- Total S.A.
- Imperial Oil
- Sinopec

...

Dnes jsou v těžbě ropných písků zapleteny snad všechny větší ropné společnosti. Například na webu Rainforest Action Network, aktivistické organizace bojující proti těžbě ropných písků, můžeme nalézt 46 ropných společností, mezi nimiž nechybí staré známé firmy jako jsou Shell, British

Petroleum, Chevron, Exxon Mobil, Total, ale i domácí kanadský magnáti jako Suncore Energy, Syncrude, Imperial Oil a Petro Canada.

ZDROJE

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Athabask%C3%A9_ropn%C3%A9_p%C3%ADsky
- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/165425-evropa-kritizuje-kanadske-ropne-pisky-chce-o-nich-hlasovat/>
- <http://businessworld.cz/ostatni/kanada-na-cestech-k-ropne-velmoci-2971>
- <http://greenaction.cz/teorie/prichazi-tarmagedon.html>

Obr. 18 Těžba ropných písků

7) LESK A BÍDA NASA

Romana Jalůvková, Alžběta Knofličková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Šedesátá léta byla ve znamení urputného "kosmického boje" mezi tehdejšími supervelmocemi USA a SSSR. Dnes se kosmický program nachází ve stadiu stagnace a útlumu. Je ještě šance dalšího rozvoje, nebo se kosmický výzkum a vývoj nových technologií postupně stěhuje na východ? Jaké atributy vykazuje v současné Americe? Jak se k problematice staví politická scéna?

7.1 CÍL SDĚLENÍ

Seminární práce se týká vesmírné agentury Spojených států NASA. Shrnuje její vývoj, období souboje se SSSR a jejich vesmírným programem a úspěchy, následnými úspěšnými lety amerických raketoplánů a plány do budoucna. Zabývá se politickými preferencemi na vedení NASA a změnami, které toto ovlivňují. Následně ukazuje současnou situaci a úpadek, který zavládl ve vesmírných programech. Závěr patří vizím do budoucna a přáním, kudy se bude ubírat výzkum NASA do dalších let či desetiletí.

7.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

7.2.3 Co je to NASA?

NASA je Národní úřad pro letectví a kosmonautiku vzniklý 29. července 1958 podepsáním zákona prezidentem USA Eisenhowerem. Samotný úřad začal fungovat 1. října 1958 a soustředil se do něj veškerý nevojenský vesmírný výzkum a všeobecný výzkum letectví. Úřad byl zřízen především kvůli tomu, že dřívější americké programy pro výzkum vesmíru (Vanguard a Explorer 1) byly předstíženy sovětským Sputnikem a bylo žádoucí s tím něco udělat. Ředitelství NASA se nachází ve Washingtonu a celkem NASA čítá na dvě desítky poboček a rozvojových center.

7.2.3 Boj mezi USA a SSSR

Jak již bylo řečeno, v počátcích kosmického výzkumu měli ruští vědci podstatnou převahu nad Američany a to především vypuštěním první umělé družice Sputnik na oběžnou dráhu Země (4. říjen 1957), která předehнала americkou snahu ve formě družice Vanguard, která měla být vypuštěna dříve než Sputnik, ale kvůli technickým problémům její start zakázal prezident Eisenhower. Další ránou pro USA bylo, že o měsíc později se rusům podařilo vyslat do vesmíru prvního živého tvora – psa Laiku. O měsíc později Američané vyslali družici Vanguard, ale ta se krátce po startu zřítila a explodovala. V roce 1958 se Američanům přece jen podařilo na oběžnou dráhu dostat satelit – Explorer 1, který zůstal na oběžné dráze dalších 12 let. Američané poté vyslali na oběžnou dráhu 14 družic typu Explorer určených k mapování vesmíru a 38 družic Discover, které byly určeny ke špionáži Sovětského svazu. V dalších letech pokračoval v obou zemích boj o vyslání prvního člověka do vesmíru. V roce 1961 už byly obě země připraveny a první byl znovu Sovětský svaz, který vyslal do vesmíru Jurije Gagarina v kabině Vostok, krátce po přistání vyslali Američané Alana Sheparda na oběžnou dráhu, ovšem tento let nebyl tak honosný jako let Vostoku. Rusové zatím překonávali další prvenství (první žena ve vesmíru, vyslání tří kosmonautů a první člověk v kosmickém prostoru mimo loď). V USA následovaly programy Mercury, Gemini a Apollo. Až poslední z nich, konkrétně Apollo 11 úspěšně přistálo na

Měsíc na palubě s Neilem Armstrongem, Michaellem Collinsem a Edwinem Aldrinem. Dalším mezníkem byly první kosmické stanice- sovětský Mir a americký Skylab. Sovětský svaz se i nadále s USA přetahovali o prvenství v různých technických vymoženostech, které měli napomoci výzkumu vesmíru. V současnosti se NASA a Ruska kosmická agentura neboli Roskosmos (následník sovětské kosmické agentury) společně podílejí na projektu ISS (Mezinárodní vesmírné stanice), která je vesmíru již od roku 1998, s trvalou posádkou od roku 2000.

Jakožto další konkurenty NASA můžeme kromě Ruské kosmické agentury uvést CNSA (Čínská národní vesmírná agentura), která má již několik úspěchů s vysláním lidské posádky do vesmíru a slibuje vystavění orbitální stanice, která bude sloužit jako odrazový můstek v letech na Měsíc a Mars. Jelikož má Čína silnou ekonomickou základnu, je možné, že vystavění této orbitální stanice už nebude trvat dlouho. Další vesmírné agentury má Indie, Japonsko či Izrael. Významnou je však hlavně ESA (Evropská vesmírná agentura), která úzce spolupráce jak s NASA, tak i s Roskosmosem, např. na stavbě a provozu ISS.

7.2.4 Příčiny úpadku NASA

Už od startů lodí Apollo můžeme pozorovat jistý úpadek NASA. Od té doby se totiž rozpočty na vedení rozvoje kosmonautiky postupně snižují, a ačkoli se může zdát, že v posledních letech dostává NASA do rozpočtu peněz více, tyto přebytky propadnou na inflaci. NASA se tak snažila ušetřit na svých projektech, že se pustila do mezinárodní spolupráce na ISS, která však očekávání nenaplnila a stala se pouze jakousi pokladničkou na peníze. Tato stanice měla být původně pouze americká a měla čítat stovky zaměstnanců a desítky různých vesmírných dopravních prostředků, její celková hodnota neměla být vyšší než 9 miliard dolarů. Nakonec muselo NASA do ISS přibrat další země včetně Ruska a tím začaly problémy. Rusové nebyli příliš spolehliví a na jejich moduly se čekalo spousty let, přičemž NASA přilévala do ISS další peníze. ISS ještě stále není dokončená a její přínos pro kosmonautiku není téměř žádný, jelikož už ji obsluhují pouze dva členové posádky, kteří nemají možnost žádných výzkumů, protože by nevládali obsluhovat stanici. Celkově už stanice stála podle odhadů bezmála 70 miliard dolarů. NASA se také chtěla více angažovat do dalších letů raketoplánů, v 70. letech byly odhady na start jednoho raketoplánu 10 milionů dolarů, dnes je to půl miliardy. S připočtením 20 tisíc dolarů za přepravení 1 kg nákladu se tak z vesmírných letů stává opravdu drahý podnik. Po havárii raketoplánu Challenger v roce 1986 a Columbií v roce 2003 navíc nastaly další komplikace, ze kterých se NASA stále nevzpamatovala. Další problémy nastaly v roce 2004, kdy tehdejší prezident USA George W. Bush vydal kosmický plán na další roky, ve kterém zdůrazňoval důležitost letů lidské posádky k Měsíci a později i k Marsu. Ovšem vyvstal další problém, kterým byla nutná oprava Hubbleova dalekohledu. Problémy s dosažením na finance k nutné opravě se táhly až do roku 2009, kdy byl dalekohled konečně opraven. Ovšem Bushovy výroky se staly předmětem mnoha diskuzí.

7.2.5 Současnost a budoucnost NASA a vesmírných programů

Už zhruba 30 let nedosahuje financování NASA takové priority jako za časů Apolla. Od počátku 20. století navíc se změnami v politickém vedení dochází k rušení (projekty TRACE (Transition Region and Coronal Explorer), FAST (Fast Auroral SnapshoT), Geotail, Wind, Polar, Ulysses a Voyager) či zanedbávání projektů (viz. Hubbleův teleskop) (novinky.cz). Když v roce 2008 nastoupil do úřadu americký prezident Obama, došlo k několika zásadním změnám ve vedení vesmírné agentury, zejména

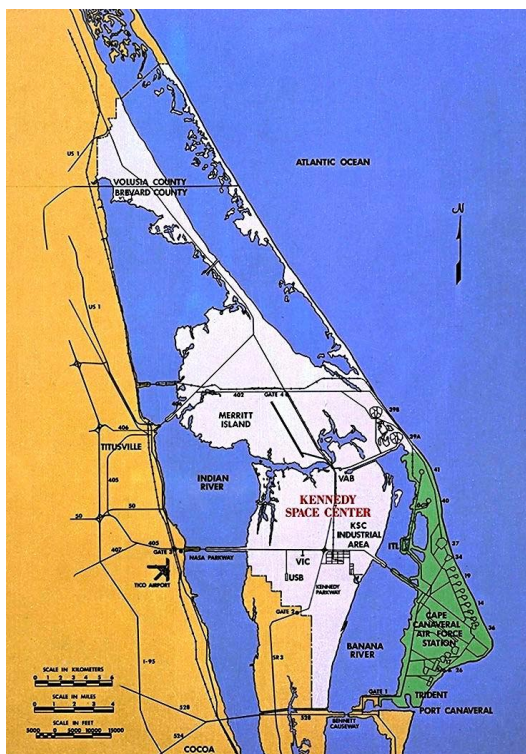
co se týká financování. V období ekonomické krize byla takto politika pochopitelná. Ve vědeckých kruzích se ovšem nadšení nekonalo. „*Obávám se, že se dožijeme dne, kdy už nebude naživu nikdo, kdo chodil po Měsíci,*“ řekl už na přelomu tisíciletí americký fyzik Richard Gott v rozhovoru pro televizní stanici CNBC. Pokračoval: „*Opuštění programu letů člověka do vesmíru by bylo tragickým omylem, je to však omyl, který pravděpodobně uděláme.*“ Došlo ke zrušení projektu Constellation, který počítal s návratem na Měsíc, a poté s pilotovanými lety k Marsu. Byl odepsán vývoj raket Ares a Orion (měly existovat v několika verzích, Orion měla být samotná kosmická loď, Ares pak nosná raketa), (bussinesworld.cz). Také končí životnost amerických raketoplánů a bude nutné využívat ruské či čínské prostředky nebo soukromý sektor.

Všechny tyto události podněcují debaty, kam se budou dále ubírat vesmírné programy NASA i jiných agentur. Objevují se i některé neobvyklé nápady, jako vypěstování hořčice na Měsíci ve velice odolném skleníku a její následné vyfotografování. Toto pronesla společnost Paragon Space Development (bussinesworld.cz). Nejvíce otázek se však týká mise na Mars. V 60. letech se předpokládalo, že na Mars člověk vstoupí v roce 1982. Dnes je nejbližší termín v roce 2025. Mars se stále vzdaluje, přesto je jasné, že k jeho návštěvě dříve či později opravdu dojde. Vše záleží na politice a financování těchto vesmírných programů, které v současné době trpí právě tímto nedostatkem peněz, zejména tedy v USA. Jediné co zbývá je doufat, že se finanční prostředky najdou, případně potřebné materiály zlevní a vesmírná agentura NASA opět dosáhne své téměř ztracené slávy.

ZDROJE

- NASA: citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://www.nasa.gov/home/index.html>
- Novinky.cz: Nejistá budoucnost vědy v NASA – 1.část, 23.3.2005, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://www.novinky.cz/koktejl/52672-nejista-buducnost-vedy-v-nasa-1-cast.html>
- Novinky.cz: Nejistá budoucnost vědy v NASA – 2. část, 25.3.2005, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://www.novinky.cz/koktejl/52763-nejista-buducnost-vedy-v-nasa-2-cast.html>
- Věda pro všechny: Současnost vesmírného výzkumu, 4.6.2010, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://vedaprovsechny.blog.cz/1006/soucasnost-vesmirneho-vyzkumu>
- Americký vesmírný program, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://vesmirnyprogramusa.wz.cz/#2>
- Wikipedie, otevřená encyklopedie: NASA, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: <http://cs.wikipedia.org/wiki/NASA>
- Wikipedie, otevřená encyklopedie: Mezinárodní vesmírná stanice, citováno dne 16.4.2012, dostupné online: http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_vesm%C3%ADrn%C3%A1_stanice
- Bussinesworld.cz: Kosmický program v troskách, citováno dne 16. 4. 2012, dostupné online: <http://businessworld.cz/ostatni/kosmicky-program-v-troskach-6872>

PŘÍLOHY

Obr. 19 Mys Canaveral - Kennedyho vesmírné středisko, cit. 15. 4. 2012, dostupné na: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5c/Merritt_Island.jpg

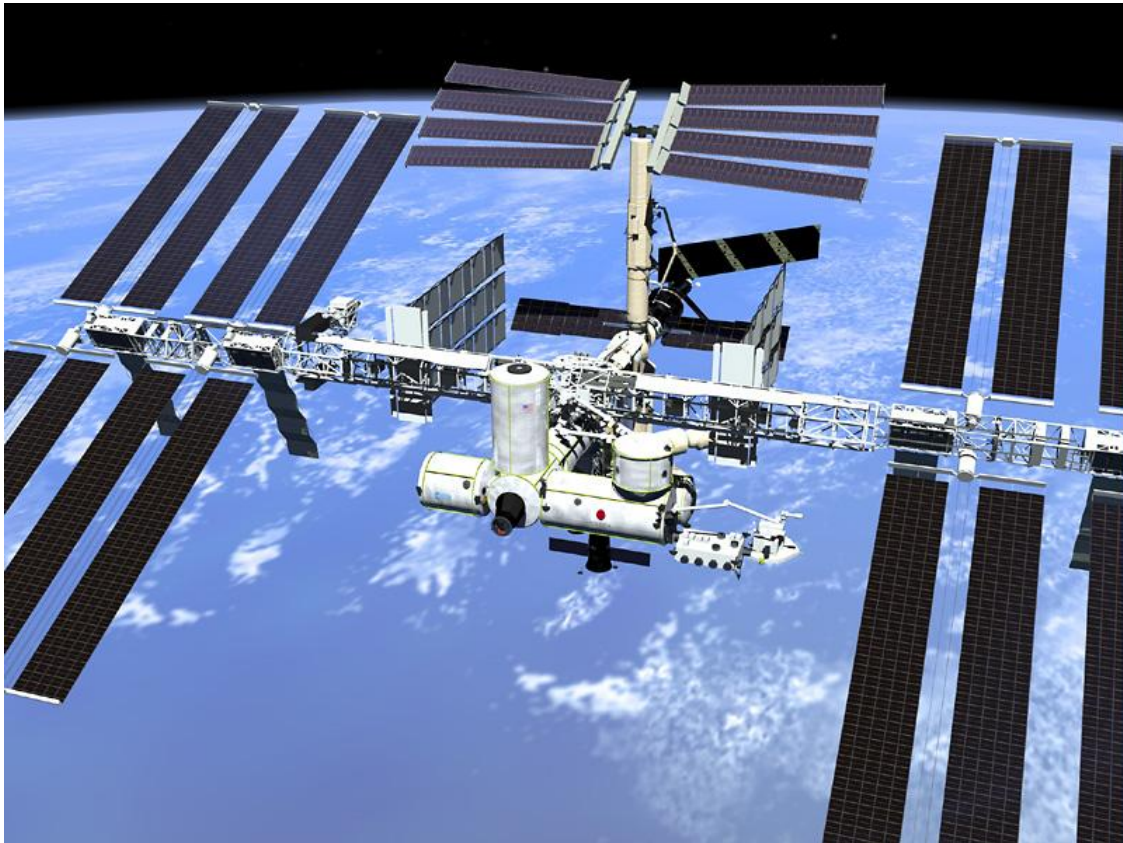
Obr. 20 Mys Canaveral, Google Earth 2012

Obr. 21 Kennedyho vesmírné centrum, cit. 15. 4. 2012, dostupné online: <http://cocoabeach4less.com/wp-content/gallery/kennedy-space-center/kennedyspacecenter-vab.jpg>

Obr. 22 Přistání na Měsíci, cit. 16. 4. 2012, dostupné na: <http://www.toptenz.net/top-10-pictures-that-shaped-america.php/apollo-11-moon-landing-4>

Obr. 23 Mezinárodní vesmírná stanice ISS, cit. 16. 4. 2012, dostupné na:

<http://atominfo.cz/wp-content/uploads/2012/04/iss.jpg>

8) NUNAVUT – SAMOSPRÁVNÉ ÚZEMÍ INUITŮ

Bc. Helena Hrazdilová, Bc. Martin Poklop (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Jakým způsobem funguje samosprávný celek Kanady, který vznikl teprve r. 1999 odtržením od Severozápadních teritorií? Jaký je jeho největší potenciál / nevýhoda?

8.1 CÍL SDĚLENÍ

Nunavut je samosprávný celek Kanady, který vznikl teprve r. 1999 odtržením od Severozápadních teritorií. V tomto textu naleznete stručné zhodnocení toho, jak si stojí po 13 letech od tohoto důležitého milníku ve své historii.

V úvodní části jsou popisovány především faktografické informace o této bezesporu zajímavé oblasti, v další části jsou potom uvedeny jeho největší současné problémy a nevýhody. Zároveň je zde zmíněn také potenciál tohoto území.

8.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Nunavut (v překladu naše země) je nejsevernějším kanadským teritoriem (viz **Obr.1** v příloze). Rozkládá se na ploše 1,877,787 km² a žije v něm 31 906 obyvatel (údaj z roku 2011). Takto nízký počet obyvatel na takto velkém území dává jednu z nejnižších hustot zalidnění na světě - 0,015 obyvatel/ km². Většinu obyvatelstva tvoří Inuité (83,6%), dále zde žijí Indiáni (0,34%), národnost Métis (0,44%) a nepůvodní etnika (14,96%). Hlavní město Iqualuit se nachází ve východní části Baffinova ostrova. 33% obyvatel žije ve městech.

Oblast Nunavut byla osídlena pravděpodobně již před 4000 lety. Pobřeží Baffinova ostrova bylo identifikováno historiky jako Helluland vyskytující se ve skandinávských ságách, přičemž archeologické nálezy potvrzují přítomnost lidí ještě několik století před příjezdem Vikingů. První písemné zmínky o regionu pochází od anglického objevitele Martina Frobishera (z roku 1576). Zlomové bylo pro obyvatelé Nunavutu 19. století. V této době v okolních mořích vrcholil lov velryb. Evropské rybářské lodě zde zůstávají přes zimu, dochází tak k rozvoji obchodu a služeb mezi Inuity a rybáři. Evropané přinášejí nové nástroje, materiály i potraviny (střelné zbraně, ocel, hliník, mouka, cukr, čaj, alkohol). Inuité tak přestávají lovit, což byl pro ně do té doby základní zdroj obživy, a stávají se závislí na lovcích a obchodnících. Změna životního stylu zapříčinila oslabení jejich imunitního systému a následně vymírání. Ve 30. letech 20. století velrybáři, lovci i obchodníci odcházejí kvůli ekonomické krizi a nechávají Inuity na pospas osudu. V 50. letech dochází ke kontaktu Inuitů s Kanadany při budování strategických vojenských základen. Od této doby se kanadská vláda podílí na podpoře původního obyvatelstva a snaží se o zachování jedinečné severské kultury a přírody.

O tvorbě samosprávného území Inuitů se začalo hovořit již od 80. let 20. století. V dubnu roku 1982 proběhlo na toto téma referendum v Severozápadních teritoriích a většina obyvatelstva souhlasila. Po podmíněčném souhlasu federální vlády o 7 měsíců později a po schválení kanadským parlamentem v roce 1993 již nic nebránilo založení teritoria, k čemuž došlo v roce 1999. Teritoriální politika je uskutečňována premiérem, ministry, jejich náměstky a zákonodárným shromážděním. V současné době je premiérkou Eva Aariak. Do pravomocí teritoriální vlády spadá vzdělání, sociální a zdravotní zabezpečení, finanční záležitosti, doprava a ekonomický rozvoj, obecní služby, příroda,

právní záležitosti, kultura a jazyky a lidské zdroje. Vláda vytváří podmínky k tomu, aby o svém osudu mohl rozhodovat celý národ, a zajišťuje vzdělání pro budoucí vládní úředníky.

V Nunavutu se hovoří 4 oficiálními jazyky, přičemž z naprosté většiny jazykem Inuitů inuktitutem (70%). Vedle toho se také používá angličtina (27%), a také francouzština a inuinnaqtun, což je dialekt inuktitutu. Zachování inuktitutu je podporováno rozhlasovým vysíláním, novinami, televizními pořady i filmy v tomto jazyce.

Jak již bylo uvedeno výše, většinu Nunavutského obyvatelstva tvoří Inuité. Původně žili Inuité v rodinách a kmenech, přičemž neexistovala hierarchie, všichni si byli rovni. Jejich tradiční obydlí byly stany z kůží sobů, dřevěné a kostěné chýše nebo iglú. Dnes jsou tato obydlí nahrazena látkovými stany a domy s ústředním topením a elektřinou.

Ačkoliv udělal Nunavut od svého vzniku z ekonomického hlediska velký pokrok, je prozatím stále závislý na dotacích kanadské vlády, která se snaží vytvářet pracovní místa podporou místních podniků. Nezaměstnanost se zde drží na poměrně vysoké úrovni - překračuje hranici 15%. Hlavním zdrojem obživy v oblasti je těžba nerostných surovin (zlato, stříbro, olovo, zinek, diamanty). Velmi významný je také turismus a s ním spojené poskytování služeb a ubytování. Čtvrtina obyvatelstva se živí prodejem rukodělných výrobků a uměleckých předmětů, což s turismem také souvisí. Část obyvatelstva se živí výstavbou (přechod od tradičních obydlí k moderním stavbám), lovem a rybolovem. Nunavut se postupně snaží o přechod na obnovitelné zdroje energie, na druhou stranu se však potýká s problémem s hromadícími se odpady.

Hlavní potenciál oblasti tkví v přírodních zdrojích a s nimi spojené turistice, což si plně uvědomuje vláda a velmi to podporuje. Turista, který se rozhodne Nunavut navštívit, má tak celou řadu možností, jak strávit volný čas. Nádherná příroda přímo vybízí k turistice spojené s dobrodružstvím, tj. ke kempování v divočině, návštěvě NP, jízdě na kajaku, atd. Oblíbené je také rybaření (siven severní) a lov (grizzly, sob, pižmoň, lední medvěd, mrož, vlk). Další možností je turismus spojený s uměním a kulturou místních obyvatel (**Obr.25** v příloze). Jejich tradiční tance a písně, umění a řemesla, oděvy, pokrmy, obydlí a způsob života jsou pozoruhodné.

8.3 ZÁVĚR

S odstupem 13 let lze odtržení Nunavutu od Severozápadních teritorií Kanady hodnotit jako dobrý krok. Díky absenci přímého silničního spojení a obklopen rozsáhlými plochami bez civilizace je Nunavut poněkud izolován od ostatních částí Kanady, vlastní teritoriální politika je tak pro něj výhodnější. Ekonomicky je Nunavut na vzestupu. Čerpá především z těžby nerostných surovin, kterých má poměrně bohaté zásoby. Hlavním potenciálem oblasti je turismus a s ním spojené služby. Dá se očekávat, že zájem o tuto oblast mezi turisty bude do budoucna ještě růst.

Přes všechna pozitiva se Nunavut potýká také s několika problémy. Mezi ty hlavní patří vysoká míra nezaměstnanosti a nízké průměrné roční výdělky. S tím souvisí migrace obyvatel do kanadských měst. Obyvatelstvo je také poměrně málo vzdělané, což má za následek obtížnější uplatnění na trhu práce. Pozitivní je, že tyto problémy se snaží řešit kanadská vláda prostřednictvím dotací.

ZDROJE

Tištěné zdroje:

- *HYNEK, Alois; KOVAŘÍKOVÁ, Leona. Geografie Kanady. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2003. 206 s. ISBN 8021031557.*

Webové stránky:

- Interaktivní mapa Nunavutu. (2009-2011). Získáno duben 2012, z: <http://www.nunavut.ca/en/map>
- Inuinnaq dialekt. (2012). Získáno duben 2012, z Stránka o dialektu inuinnaqtun na Wikipedii: <http://en.wikipedia.org/wiki/Inuinnaqtun>
- Nunavut. (2007). Získáno duben 2012, z Encyklopedia Canada: <http://www.nationsencyclopedia.com/canada/Nunavut-to-Yukon/Nunavut.html>
- Nunavut. (2012). Získáno duben 2012, z Stránka o Nunavutu na Wikipedii: <http://en.wikipedia.org/wiki/Nunavut>
- Nunavut. (2012). Získáno duben 2012, z Turismus: <http://www.nunavuttourism.com/>
- Nunavut: Economy. (2001-2004). Získáno duben 2012, z Education Library: http://library.educationworld.net/canadafacts/nu_economy.html
- Nunavut.com. Získáno duben 2012, z Rozcestník Nunavut.com: <http://www.nunavut.com/>
- Tunngasugitti. (2001-2004). Získáno duben 2010, z Oficiální stránka Nunavutské vlády: <http://www.gov.nu.ca/en/Home.aspx>

PRÍLOHY

Obr. 24 Mapa Nunavutu

Obr. 15 Ukázka Inuitského umění

9) VYBRANÁ HORSKÁ STŘEDISKA ZÁPADU USA / KANADY

Tomáš Ptáček, Bc. Ivo Svoboda (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Skalnaté hory v kombinaci s nedalekým pacifickým pobřežím představují už celá desetiletí ideální prostor pro rozvoj cestovního ruchu. Jedním z typů destinací jsou horská střediska. Která jsou nejvýznamnější a které faktory je spojují či naopak odlišují od středisek alpských?

9.1 CÍL SDĚLENÍ

Cílem naší práce je identifikovat podmínky pro rozvoj lyžařských středisek na západě Spojených států amerických a Kanady. Po stručném představení pohoří Kordiller je v úvodu práce kladen důraz na objasnění klimatických podmínek a jejich výhod pro střediska. Nejvýznamnější střediska obou zemí jsou následně charakterizována základními údaji a parametry. Zajímavou pasáží elaborátu je všeobecná komparace středisek s jejich evropskými (hlavně alpskými) protějšky. Strukturu práce doplňují grafické přílohy.

9.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

9.2.1 Kordillery – hlavní domov středisek

Domovem zájmových středisek je rozsáhlé pohoří západu Severní Ameriky Kordillery. Jedná se o mohutné pohoří táhnoucí se od Aljašky až po Panamskou šíji v délce 5 000 km a šířce až 1 500 km. Z geologického hlediska hovoříme o vrásno-zlomovém a vulkanickém horském systému z období konce druhohor a průběhu třetihor, který je v současné době nadále tektonicky aktivní. Oblast pohoří nezaujímají pouze vysoké hory, nalezneme zde i plošiny, pánve a kotliny. Nejvyšším bodem Kordiller v Severní Americe je aljašská hora Mt. McKinley s nadmořskou výškou 6 194 m n. m.¹

9.2.2 Klimatické „výhody“ středisek

Zásadním motorem ovlivňujícím klima západního pobřeží Severní Ameriky je teplý Severopacifický oceánský proud. Díky němu je transportována k pobřeží poměrně vlhká vzduchová hmota. Ze Severopacifického proudu pokračuje podél Aljašky teplý Aljašský proud. Vlhký oceánský vzduch na pevnině stoupá podél vysokých pohoří a vypadávají poměrně silné srážky. Díky vysoké nadmořské výšce a vysoké zeměpisné šířce se v zimním období akumuluje vysoká sněhová pokrývka. Na rozdíl od Evropy, v oblasti západních Kordiller spadne průměrně nejvíce srážek v zimním období, což je významná výhoda.²

9.2.3 Přehled nejvýznamnějších středisek

Přehled vybraných středisek západu Spojených států amerických a Kanady a jejich základních informací ukazuje Tab. 2. Je nutno podotknout, že se do ní nevešla další významná střediska, kterými jsou například Aspen (USA), Beaver Creek (USA), Fernie Alpine (Kanada) či Park City (USA).

¹ <http://www.zemepis.com/fgkord.php>

² <http://www.klimadiagramme.de/Namerika/Plots/lytton.gif>

V Kanadě se střediska nacházejí zejména v Pobřežních a Skalnatých horách v provinciích Alberta a Britská Kolumbie. V USA jednak ve Skalnatých horách ve státech Colorado, Utah či Wyoming, ale také v Kalifornii v pohoří Sierra Nevada.

Vůbec nejrozsáhlejším lyžařským střediskem v Severní Americe je kanadské středisko Whistler Blackcomb. Na území Spojených států amerických je to pak Vail. Některá střediska jsou také významná tím, že hostila lyžařské disciplíny zimních olympijských her – Squaw Valley v roce 1960, Deer Valley a Park City v roce 2002 a Whistler Blackcomb v roce 2010.

Tab. 2 Přehled vybraných lyžařských středisek na západě USA a Kanady a jejich základních parametrů

Středisko	Země, stát/provincie	Nadm. výška [m n. m.]	Kapacita [os./hod.]	Počet sjezdovek	Cena skipasu	Roční úhrn sněh. sr. [m]
Whistler Blackcomb	CAN, BC	675 – 2 284	65 507	> 200	96 CAD	> 10,0
Lake Louise	CAN, AB	1 646 – 2 637	13 716	139	80 CAD	4,5
Vail	USA, CO	2 476 – 3 527	59 092	193	92 USD	9,3
Deer Valley	USA, UT	2 003 – 2 917	44 900	100	96 USD	7,6
Squaw Valley	USA, CA	1 890 – 2 758	49 000	177	92 USD	11,0
Jackson Hole	USA, WY	1 924 – 3 185	17 833	116	95 USD	> 12,0

Data: převážně z oficiálních stránek jednotlivých lyžařských středisek

9.2.4 Srovnání s alpskými středisky

Jak již bylo řečeno, lyžařská střediska na západě Severní Ameriky se mohou chlubit dobrými sněhovými podmínkami. To se dá ale říci i o Alpách. Dnes při možnosti umělého zasněžování tento fakt nehraje zásadní roli. Nicméně kvalita sněhu hovoří spíše pro střediska Kanady a USA, pro která je specifický suchý a sypký prachový sníh.

Porovnání cen skipasů ale vyznívá lépe pro alpská střediska. Ve střediscích Severní Ameriky je cena skipasu výrazně vyšší. Je to způsobeno tím, že každý resort musí být nákladně pojištěn, jelikož se zde nesjíždí na lyžařovo nebezpečí, ale na odpovědnost resortu. Zatímco ve Whistleru tedy zaplatíme za celodenní skipas v hlavní sezóně cca 1 800 Kč, ve St. Antonu v Rakousku nás vyjde přibližně na 1 120 Kč (sezóna 2011/2012).

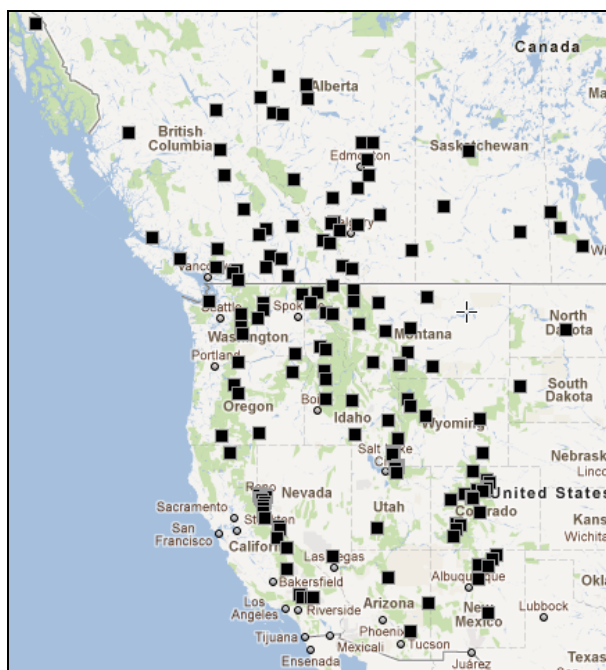
V Alpách se rovněž nacházejí mnohem rozsáhlejší resorty než v Severní Americe. V největším lyžařském středisku Severní Ameriky, kterým je kanadský Whistler Blackcomb, mají lanovky hodinovou kapacitu cca 65 000 lidí. V Alpách se však nachází mnoho středisek s vyšší kapacitou, ty největší až s čtyřnásobnou kapacitou.

Pro srovnávané oblasti je pak typické odlišné značení obtížnosti sjezdovek. V Evropě platí klasická barevná stupnice zelená (nejlehčí) – modrá – červená – černá (nejtěžší). V Severní Americe je obtížnost značena kombinací barev a obrazců. Nejméně náročné sjezdovky jsou značeny zelenými kruhy, náročnější jedním až dvěma modrými čtverci a nejnáročnější sjezdovky jsou pak značeny jedním až třemi černými kosočtverci.³

ZDROJE

- Fyzická geografie Kordillér. *Zemepis.com - Geografický portál* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/fgkord.php>
- *Skiinfo* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.lyzuj.cz/>
- Snow in America: lyžování v USA. *KOMODITY.CZ* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.komodity.cz/Snow-in-America-01-uvod-x3173>
- Stationskarte: Kanada - British-Columbia - Lytton. *Klimadiagramme weltweit* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.klimadiagramme.de/Namerika/Plots/lytton.gif>
- *Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

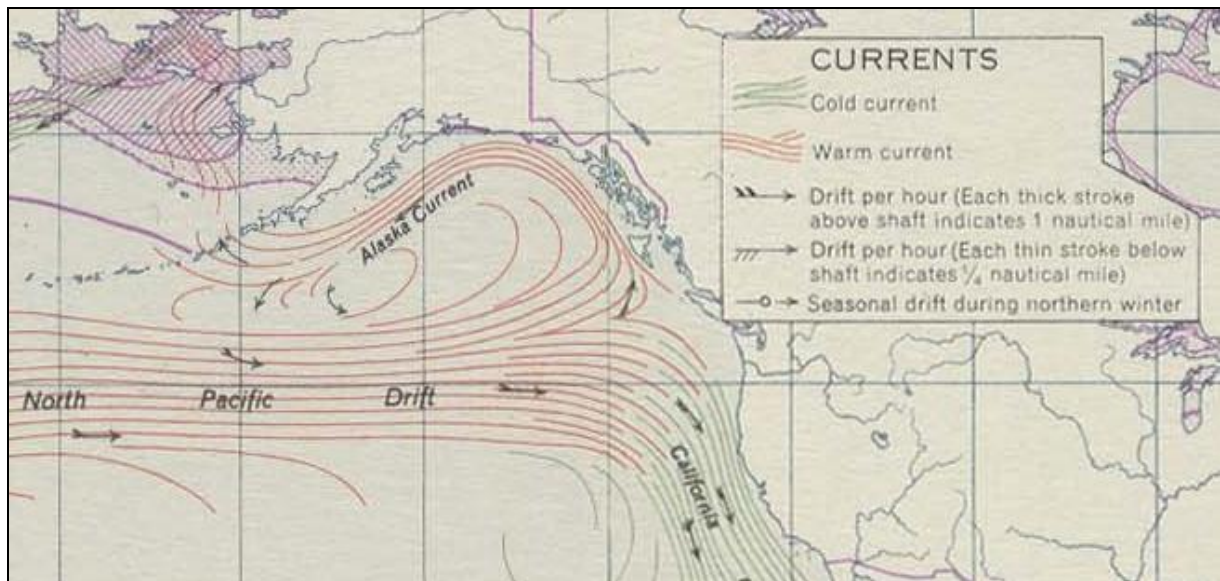
PŘÍLOHY

Obr. 26 Přehled většiny lyžařských středisek západní Kanady a USA

³ <http://www.komodity.cz/Snow-in-America-01-uvod-x3173>

(zdroj: <http://find.mapmuse.com/map/ski-downhill>)

Obr. 27 Océanské proudění kolem západního pobřeží Severní Ameriky

(zdroj: Wikipedia)

Obr. 28 Největší lyžařské středisko Severní Ameriky, kanadský Whistler Blackcomb
(zdroj: Whistler's private concierge service)

10) ZLOM SAN ANDREAS

Bc. Hana Bereňová, Bc. Dominika Polehňová (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Jeden z nejznámějších tektonických zlomů světa leží v hustě zalidněné, prosperující oblasti USA. Jak ovlivňuje seismická aktivita život tamních obyvatel, jak probíhá monitoring otřesů a výzkum samotného zlomu?

10.1 CÍL SDĚLENÍ

V práci popisujeme, jak probíhá monitoring otřesů podél zlomu San Andreas a kdy byl tento výzkum zahájen.

Dále se zabýváme otázkou, do jaké míry je dnes možné předpovědět příchod zemětřesení a provést tedy důležité včasné varování obyvatelstva jedné z největších metropolitních oblastí světa. Je obyvatelstvo na případné zemětřesení připraveno? Zjišťovaly jsme také, zda je pravděpodobný příchod rozsáhlé katastrofy v souvislosti s pohybem zlomu San Andreas v blízké době.

10.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Zlom San Andreas se nachází v Kalifornii v USA. Jedná se o tektonický zlom, který představuje transformní rozhraní dvou litosférických desek – Pacifické a Severoamerické. Zlom je dlouhý přibližně 1200 km a v šířce asi 200 km probíhají další příčné trhliny zemské kůry. V důsledku pohybu desek vznikají četná zemětřesení, která ovlivňují životy mnoha lidí, kteří v této hospodářsky významné oblasti Spojených států žijí. V blízkosti zlomu se totiž nacházejí města San Francisco, Los Angeles, Santa Barbara, San Fernando, San Jose a další města, kromě toho pohyby zlomu ovlivňují také světové centrum počítačového a technologického průmyslu Silicon Valley.

Za nejničivější zemětřesení v historii Spojených států je považováno zemětřesení v San Franciscu způsobené právě zlomem San Andreas v roce 1906. Kvůli otřesům a následným čtyřdenním požárům zahynuly 3000 lidí, bylo zničeno 28 tisíc domů. Toto zemětřesení o síle 7,8 RichtEROVY stupnice postihlo oblast dlouhou 600 km, oblast škod sahala do vzdálenosti 50 km na každou stranu od zlomu.

Tři dny po katastrofě guvernér státu Kalifornie G. C. Pardee zřídil státní vyšetřovací zemětřesnou komisi, do které jmenoval řadu seizmologů a geologů z prestižních univerzit a z U.S. Geological Survey. Díky práci této komise je zemětřesení v San Franciscu z roku 1906 považováno za jedno z nejlépe prozkoumaných ničivých zemětřesení na světě. Na základě závěrečné zprávy zemětřesné komise byla roku 1910 formulována teorie uvolňování elastické energie v ohnisku zemětřesení, která se stala základním modelem přípravy zemětřesení. Tyto poznatky vedly k vybudování bezpečnějšího San Franciscu a také položily základ k rozvoji geologie a seizmologie ve Spojených státech. (ZEDNÍK, 2006)

Výzkum průběhu zlomu provádějí námořní geologové tak, že využívají dálkových operačních vozidel ke zmapování mořského dna. Pomocí těchto přístrojů lze rozeznat subtilní variace topografie. Vědci hledají přesný průběh linie, kde na jedné straně je povrch výš a na druhé níž. Dále existují další techniky, které určují, zda se jedná o zlom nebo o jiný proces. Pomocí těchto technik vědci mimo jiné zjistili, kde zlom vystupuje z moře na břeh – 20 km jižně od San Franciscu. (How Earth Was Made, 2009)

K předpovědím zemětřesení bylo nutné zjistit co nejvíce údajů o již proběhlých zemětřeseních. V Kalifornii nejsou však první písemné záznamy datovány příliš daleko do minulosti, pocházejí z 18. století. Výzkum historických zemětřesení proběhl v blízké poušti Littlerock. Pomocí radioaktivního uhlíku bylo zjištěno, že zemětřesení se odehrávají podél zlomu San Andreas po tisíce let. Dále byla určena průměrná rychlost posouvání litosférických desek podél zlomu tak, že bylo určeno stáří hornin na obou stranách a vzdálenost odsunutého říčního koryta. Desky se však ve skutečnosti pohybují po „skocích“ – jakmile se nahromadí dostatečné napětí. Díky znalosti rychlosti posunu desek je možné určit pravděpodobnost dalšího zemětřesení. (How Earth Was Made, 2009)

Výzkum předpovědi zemětřesení začal v Parkfieldu, kde se zemětřesení odehrávají s pravidelností jednou za přibližně 20 let. Vědci se zde snažili nalézt něco, co by jim pomohlo v předpovědi zemětřesení. V této oblasti v roce 2004 bylo pomocí přístrojů zjištěno místo, kde zemětřesení vzniklo. Hlavním místem monitorování otřesů je dnes San Andreas Fault Observatory at Depth (SAFOD) – jedná se o přibližně 3 kilometry hluboký vrt, který slouží jako geofyzikální observatoř otřesů.

Cílem programu hlubokého vrtání na kontinentech (ICDP) je přispět k pochopení procesů probíhajících uvnitř zemského tělesa a k prohloubení znalostí o jeho vnitřní stavbě. Hluboké vrty umožňují přímé pozorování geologických procesů a významným způsobem tak pomáhají testovat geologické a geodynamické modely. (ig.cas.cz, 2005)

V observatoři SAFOD bylo vytvořeno také několik dalších vrtů, ve kterých proběhly výzkumy preseismických změn na základě pozorování barometrického tlaku a odchylek v rychlosti seismických vln. Vzniku zemětřesení předchází vznik mikroskopických prasklin a nabývání jejich hustoty. Díky těmto výzkumům bylo možné odhalit přicházející zemětřesení deset hodin před jeho vznikem. Výzkum probíhá i nadále, aby byli vědci schopni odhalit načasování a fyzikální základ preseismických změn a tím přispět k přesnějším předpovědím zemětřesení. (carnegiescience.edu, 2008)

Další výzkum probíhal v oblasti na jihu od Los Angeles v poušti, kde se podle geologů objevují velká zemětřesení o stejné síle jednou za 200 let. Výjimkou je však poslední zemětřesení, které je nyní opožděno o více než sto let. Toto zemětřesení by přímo ohrozilo Los Angeles. Podle geologa Yuri Fialka je v těchto místech nahromaděno již velké množství napětí, které se blíží maximálnímu množství napětí, které zlom kdy zažil, a to díky tomu, že od posledního zemětřesení uběhlo již více než 300 let. V této době bylo Los Angeles pouze malou španělskou misijní komunitou s méně než 100 obyvateli. Nyní v těch oblastech města, které by tímto velkým zemětřesením byly zasaženy, žije 11 milionů obyvatel. Také průzkum hornin ukázal, že kůra tomuto napětí nemusí již dlouho odolávat, je zde tedy velká pravděpodobnost, že jižní Kalifornie bude zasažena touto katastrofou. S 99% pravděpodobností bude LA zasaženo silným zemětřesením do 30 let. V roce 2008 geologové ve spolupráci s experty vydali studii o pohromě, která městu hrozí. Odhadují, že by zemětřesení mohlo způsobit 2000 úmrtí, 50 tisíc zraněných osob a škody ve výši kolem 200 miliard USD. (How Earth Was Made, 2009)

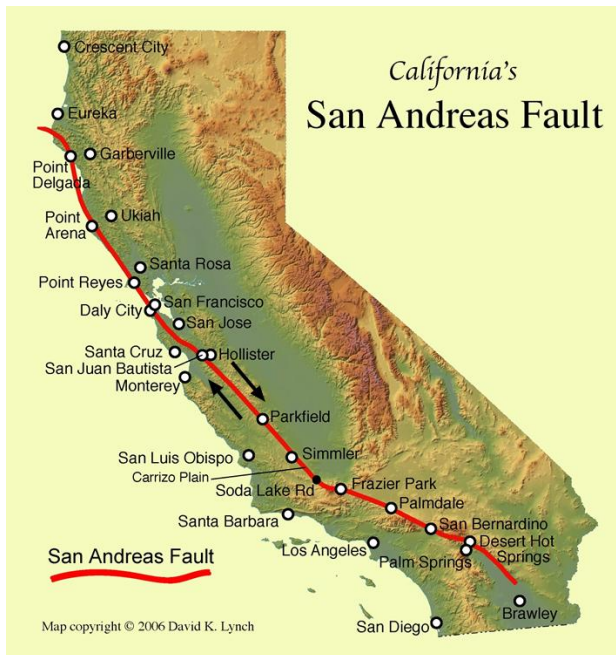
Při zemětřesení jsou pro obyvatele největší hrozbou hroutící se budovy. Proto jsou dnes budovy navrhovány tak, aby byly odolné proti účinkům seismických vln, dále se budovy musí projektovat bez těžkých ornamentů a komínů. Domy jsou stavěny na speciálních základech, které jsou naplánovány tak, aby omezily výkyvy o jednu třetinu. Například budova U. S. Bank Tower v Los Angeles je navržena tak, aby vydržela zemětřesení až do síly 8,3 Richterovy stupnice. (ssag.sk, 2012)

V roce 2011 se konalo zatím největší cvičení pro případ zemětřesení v Kalifornii s názvem ShakeOut, kterého se zúčastnilo 8,6 milionů Kalifornianů. Při tomto i při dalších obdobných cvičeních se lidé mimo jiné učí, jak a kam se co nejrychleji schovat a jak se při této krizové situaci zachovat. Základním heslem je „Drop, Cover and Hold On!“ – člověk se má tedy přikrčit na zemi, krýt se pevným předmětem (například ve škole školní lavicí) a vyčkat, až zemětřesení ustane. Příští podobné cvičení se bude konat 18. října 2012. (shakeout.org, 2012)

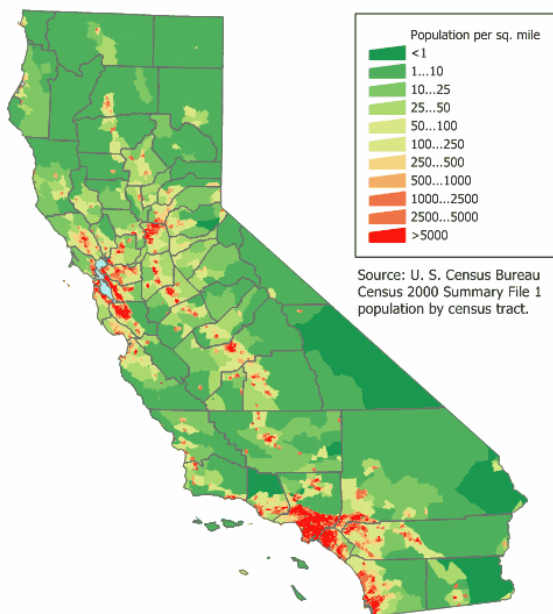
ZDROJE

- How Earth Was Made, epizoda 1, *San Andreas Fault* [seriál]. History Channel. 2009
- Hlubinná observatoř pohlídá Kalifornii. *Hospodářské noviny* [online]. 2004 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-13825380-hlubinna-observator-pohlida-kalifornii>
- Mezinárodní program hlubokého vrtání na kontinentech. *Geofyzikální ústav Akademie věd České republiky* [online]. [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: <http://www.ig.cas.cz/cz/struktura/oddeleni/tektonika-a-geodynamika/projekty/icdp/>
- Plate Boundary Observatory. *Unavco.org* [online]. [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: <http://pbo.unavco.org/safod>
- Pre-earthquake changes detected in the crust. *Carnegie Institution for Science* [online]. 9. July 2008 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: http://carnegiescience.edu/news/pre_earthquake_changes_detected_crust
- The Great California ShakeOut. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.shakeout.org/>
- ZEDNÍK, Jan. Zemětřesení. *Geofyzikální ústav Akademie věd České republiky* [online]. 2006 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.ig.cas.cz/userdata/files/popular/Zemetreseni_brozura.pdf
- Zemětřesení. [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.ssag.sk/SSAG%20study/GEO/zemetrasenie.pdf>

PŘÍLOHY

Obr. 29 Mapa průběhu zlomu San Andreas (zdroj: <http://geology.com/articles/images/san-andreas-fault-map.jpg>)

Obr. 30 Hustota zalidnění Kalifornie v roce 2010 (zdroj: http://mapsof.net/uploads/static-maps/california_population_map.png)

11) TORNÁDA A JEJICH MONITORING

Bc. Petra Schwarzbachová, Bc. Iveta Navrátilová (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Středozápad USA je známý pravidelným výskytem tornád. Jak se na tyto pohromy připravovala společnost dříve, jaké jsou možnosti současného monitoringu? Přispěla "digitální" éra výrazněji k predikci tornád, potažmo eliminaci možných škod?

11.1 CÍL SDĚLENÍ

Cílem sdělení je popis a zhodnocení monitoringu tornád na území USA v minulosti a v dnešní době a vliv dálkového průzkumu Země na prognózování tornád.

V úvodu jsou shrnuty informace o výzkumu a monitoringu tornád v minulosti – první meteorolog zabývající se předpovědí tornád, první úspěšná prognóza tornáda a jeden z nejvýznamnějších meteorologů minulosti.

Druhá část je věnována moderním metodám předpovědi tornád – dálkový průzkum Země, Národní meteorologická služba, The Storm Prediction Center, Dopplerovy radary a Národní laboratoř pro bouřlivé počasí.

11.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Nejčastější oblastí vzniku tornád je americký Středozápad, jelikož se zde střetává chladný vzduch s vlhkým teplým vzduchem postupujícím od Mexického zálivu. Nejvíce jsou tornáda v USA v povodí řeky Mississippi ve státech Kansas a Oklahoma. Zde se jich ročně spustí k zemskému povrchu kolem 1400.

První Američan zabývající se předpovídáním tornád byl meteorolog John Park Finley (11.4.1854 - 24.11.1943). Byl členem Armády Spojených států a jeho úkolem, který mu byl přidělen v roce 1870, bylo předpovídat počasí. V květnu roku 1879 dostal J. P. Finley nařizeno navštívit státy, ve kterých se vyskytovalo tornádo (Kansas, Nebraska, Missouri, Iowa). Po prozkoumání škod, které tornádo zanechalo, a po výsledku očitých svědků své poznatky shromáždil. V roce 1880 se stal uznávaným odborníkem v předpovědi tornád a své poznatky v roce 1881 vydal ve zprávě Signal Service Professional Paper. Sepsal také zprávu o charakteru šesti set tornád, která se přes Spojené státy přehnala v letech 1874 až 1881. Díky svým zkušenostem, týkajících se tornád, sepsal v roce 1884 soubor pravidel, podle kterých by se tornádo měla předpovídat a v roce 1888 jej ještě upřesnil (<http://www.islandnet.com/~see/weather/almanac/arc2008/alm08may.htm>).

Jelikož lidé v minulosti neměli okolnosti vzniku tornád dostatečně prostudovány, zakázala vláda slovo "tornádo" používat, aby nedocházelo k častým panikám. I přes zákaz vyhlášení tornád se stal rok 1948 velmi důležitým. Dne 25. 3. 1948 kapitán Robert Miller a major Ernest Fawbush poprvé úspěšně předpověděli příchod tornáda. 20. března 1948 se přes Oklahomu přehnalo tornádo, které způsobilo mnoho škod. Členové Air Force (Robert Miller a Ernest Fawbush), kteří měli za úkol sledovat počasí, si okolnosti, při kterých tornádo vzniklo, důkladně prostudovali. V ranních hodinách 25. 3. 1948 se na grafech hodnotících počasí objevily velké podobnosti s grafem z 20.3. Situace byla důkladně prostudována a závěr byl znepokojující – Oklahomu nejspíše zasáhne další tornádo.

Přibližně v 6 hodin večer se tornádo opravdu objevilo a díky varování bylo včas zabráněno další velké katastrofě (<http://www.nssl.noaa.gov/GoldenAnniversary/Historic.html>). Po těchto zkušenostech a díky novým zkušenostem s tornády byl zákaz předpovědi tornád v roce 1950 zrušen (<http://www.spc.noaa.gov/>).

Jedním z nejdůležitějších meteorologů, díky kterému se výzkum tornád posunul velmi dopředu byl T. Theodore "Ted" Fujita (1920 -1998). Narodil se v Japonsku na ostrově Kjúšu a vystudoval obor strojní inženýrství. Zajímal se však i o mapy, geologii a počasí. Prvním studiem tornáda, kterým se zabýval, bylo tornádo na ostrově Kjúšu v roce 1948. Náhodou se dostal ke spisu meteorologa Dr. Byerse a požádal ho, zda by mohl přijet do Spojených států, kde se díky svému výzkumu stal velmi uznávaným meteorologem. Odrazovým můstkem byla událost z 20. června 1957. T. Fujita zkoumal škody a fotografie tornáda v Severní Dakotě a sestavil dráhu tornáda v minutových intervalech. Na začátku 60. let začal zkoumat i nově zavedené satelitní snímky. V roce 1970 sestavil F-stupnici intenzity tornád a škod (<http://www.islandnet.com/~see/weather/history/fujitabio.htm>).

K moderním metodám studujícím přírodní katastrofy patří vyvíjející se vědní obor dálkový průzkum země. Jde o zkoumání a mapování zemského povrchu bezkontaktním způsobem, prostřednictvím leteckých, radarových a družicových snímků. Data z těchto nosičů jsou poskytována v obrazové formě nebo např. ve formě grafů. Při monitoringu tornád nebo okolností vhodných pro jejich vznik tak můžeme získat informace o jejich poloze, velikosti, tvaru nebo vzdálenosti od jiných objektů. Nejvhodnějším způsobem pro hodnocení přírodních rizik je použití víceúrovňového mapování. Jde o využití metod dálkového průzkumu země a o pozemní mapování jevu (<http://www.oas.org/DSD/publications/Unit/oea66e/ch04.htm>).

Národní meteorologická služba (NWS) je jedna z šesti agentur zabývajících se oceánickou a atmosférickou problematikou ve Spojených státech. Zaměřuje se na počasí, hydrologii a klima a poskytuje informace o celém území USA, ale také o přilehlých vodách a oblastech oceánů, o kterých státy informuje více než 122 místních kanceláří. Protože NWS je vládní agentura, většina jeho produktů jsou poskytnuty veřejné sféře a jsou osvobozeny od poplatků. NWS bylo založeno 9. února 1870 a již od začátku se staralo o meteorologická pozorování, avšak tyto informace byly především pro vojenské účely. V roce 1890 se agentura stala civilním podnikem a spadla pod ministerstvo zemědělství, v roce 1940 pak přešla pod ministerstvo obchodu a v roce 1967 dostala současný název.

Přestože jsou předpovědi veřejným produktem, každá ze 122 zasílá grafické předpovědi národnímu server, kde se sestavuje databáze národní digitální předpovědi (NDFD), která zahrnuje maximální a minimální teplotu, vlhkost, pravděpodobnost srážek, směr a rychlost větru a další. Informace NWS jsou využívány v dopravě (především letecké), pro předpovědi možných výskytů požárů, ale také sleduje vzestup hladin řek a výšku vln na moři. Pro veřejnost je však nejdůležitější povětrnostní předpověď, tedy i vznik tornád. Jimi se zabývá mimo jiné Národní centrum pro hurikány (NHC) a Hurikánové centrum Centrálního Pacifiku (CPHC), které jsou zodpovědné za sledování tropického počasí v Atlantiky a v centrální a východní části Pacifiku.

NWS provádí různé druhy pozorování, od povrchových pozorování, přes měření a pozorování na moři až po letecká pozorování. V rámci námořních pozorování se vždy musí jednat o velice kvalitní měření, neboť právě obrovské vodní masy mají velký vliv na počasí. Stanice potom měří rychlost

větru, směr větru, barometrický tlak, teplotu vzduchu, ale i povrchovou teplotu vody a některé stanice hodnotí mořské proudy.

Ve městě Norman v Oklahomě se nachází instituce The Storm Prediction Center (SPC) zabývající se předpovědí rizikových bouřek a tornád i v okolních amerických státech. Tato agentura vydává pro první, druhý, třetí a čtvrtý až osmý den konvektivní výhledy, tedy prognózy o závažných rizicích bouřek a tornád a další detaily týkající se těchto meteorologických jevů. Předběžné informace se vydávají kvůli včasnému upozornění oblastí, kde jsou tornádo a silné bouřky časté a kde ohrožují velké množství obyvatel. Tato agentura vydává i předpovědi ohledně možných vzniků požárů a je také součástí Národního centra pro životní prostředí (NCEP) a pracuje pod dohledem Národní meteorologické služby (NWS), která je součástí Národní oceánické a atmosférické instituce (NOAA). SPC bylo dříve známo jako Národní centrum silných bouřek sídlící v Kansas City v Missouri, v říjnu 1995 se ale přesídlilo a dostalo nový název, který má dodnes.

K měření některých meteorologických procesů se využívají radary sestavené na principu Dopplerova jevu, někdy označované jako Dopplerovy radary. Princip Dopplerova jevu spočívá v mikrovlnném signálu, který je radrem vyslán směrem k požadovanému cíli, a který následně zachycuje jeho odraz a analyzuje, zda se frekvence vráceného signálu nějak pozměnila. To umožňuje přímé a vysoce přesné měření rychlosti. Většina moderních radarů sledující počasí dnes využívá pulzní Doppler techniku například pro zkoumání srážek, ale je to jen část jejich práce. Takže ačkoliv tyto radary používají vysoce specializovanou formu Dopplerova radaru, termín je mnohem širší v jeho významu i jeho aplikaci (http://en.wikipedia.org/wiki/Doppler_radar).

NSSL (Národní laboratoř pro bouřlivé počasí) je instituce zaměřená na základní a aplikovaný výzkum všech typů bouřlivého (drsného) počasí, s cílem zlepšit varování a tím zachránit životy a snížit škody na majetku.

Tři výzkumné divize (prognózy, výstrahy a radary) společně usilují o:

- definování a vývoj nových radarových systémů a zlepšení stávajících
- vypracování a testování modelů ke zlepšení prognóz a varování,
- rozvoj hydrometeorologických nástrojů pro sledování bouří a předpovědi
- provádění terénních výzkumů s cílem zlepšit základní znalosti bouřkových procesů (<http://www.nssl.noaa.gov/divisions/>).

Celá instituce se zabývá ohromným množstvím různých jevů, přímo na tornáda se zaměřuje skupina vědců CWRG (The Convective Weather Research Group), kteří provádějí konvektivní výzkum počasí. Vědci se zaměřují na pochopení původu tornád pomocí teorií, pozorování na místech vzniku a numerických modelů. Výzkum je zaměřen na pochopení toho jak z bouře v určitém místě za přispění interních procesů může vzniknout tornádo, což by mělo vést ke zlepšení systému varování před tornády a silnými bouřkami. Tato sekce se dále dělí na Radar SMART Program - NSSL, zaměřený na mobilní radary Doppler a SWAP - náročné klimatické analýzy a predikce (<http://www.nssl.noaa.gov/divisions/warning/cwrg/>).

Manual:

<http://www.redcross.org/www-files/Documents/pdf/Preparedness/checklists/Tornado.pdf>

11.3 ZÁVĚR

Předpověď tornád je velmi složitou záležitostí. K tomu, aby se tornádo vytvořilo, musí působit mnoho faktorů a pokud jeden z těchto faktorů nenastane, tornádo se nezformuje. Vědci ani v dnešní době přesně neznají mechanismy vzniku tornád, a proto někdy varování před tornádem nastane až pár minut před střetem s ním.

Velkou roli v moderní době hraje dálkový průzkum Země, jelikož radarové snímky jsou velmi významnou složkou pro výzkum a vyhodnocování tornád. Studium tornád je však velmi složitou záležitostí, která nezbytně potřebuje mnoho kvalifikovaných pracovníků a výkonných technologií.

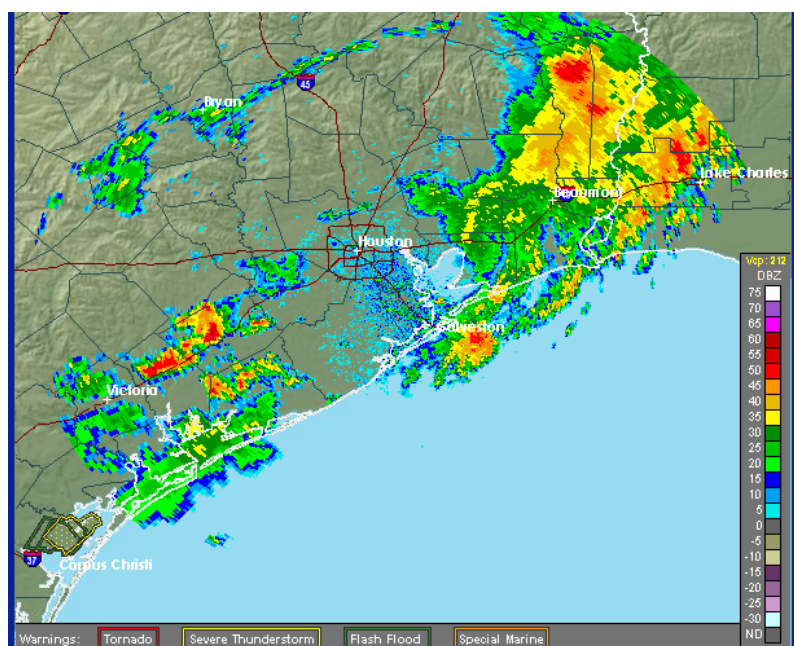
ZDROJE

- Doppler radar. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Doppler_radar
- First tornado forecast historical events. *Nssl.noaa.gov* [online]. [cit. 2012-03-31].
Dostupné z: <http://www.nssl.noaa.gov/GoldenAnniversary/Historic.html>
- National weather service Doppler radar images. *Radar.weather.gov* [online].
[cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://radar.weather.gov/>
- NOAA's National severe storm laboratory. *Nssl.noaa.gov* [online]. [cit. 2012-04-07].
Dostupné z: <http://www.nssl.noaa.gov/>
- Remote sensing in natural hazard assessments. *Oas.org* [online]. [cit. 2012-03-31].
Dostupné z: <http://www.oas.org/DSD/publications/Unit/oea66e/ch04.htm>
- Storm Prediction Center. *Spc.noaa.gov* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.spc.noaa.gov/>
- Weather people and history. *Islandnet.com* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.islandnet.com/~see/weather/history>

PŘÍLOHY

Obr. 31 Mapa rozložení tornád mezi lety 1740 až 1865
(<http://www.islandnet.com/~see/weather/graphics/photos0708/finley-1887-006chart1.jpg>)

Obr. 32 Mapa oblačnosti a varování na JV pobřeží USA.

(<http://radar.weather.gov/ridge/radar.php?rid=hgx&product=N0R&overlay=11101111&loop=no>,
16.4.2012, 14:30)

Obr. 34 Mobilní radar NSSL.

(http://www.nssl.noaa.gov/projects/smartradars/images/pastedGraphic_800.jpg)

12) OCHRANA PŘÍRODY SEVER VS. JIH

Alena Jurečková, Jana Navrátilová (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Široce pojaté téma má za úkol definovat společné body, případně rozdíly v přístupech k velkoplošné ochraně přírody. Jak např. přistupuje k fungování národních parků Kanada, USA, Mexiko nebo Chile?

12.1 SEVERNÍ AMERIKA

12.1.1 Počátky ochrany přírody

Severní Amerika má nejpropracovanější systém ochrany přírody na světě. Počátky ochrany spadají do 1. pol. 19. století. Roku 1832 vznikla první chráněná území ve státě Arkansas (USA), kde byly 4 významná naleziště vývěřů horkých pramenů. Další chráněná území byla zakládána od roku 1864 na území státu Kalifornie kvůli sekvojím. Prvním národním parkem Severní Ameriky i světa byl **Národní park Yellowstone**, založený roku 1872. Roku 1876 byl předložen Kongresu první návrh zákona o ochraně lesů. Prvním národním parkem Kanady se stal r. 1885 **Národní park Banff** díky sirným pramenům, které byly objeveny při budování transkontinentální železnice. Roku 1891 byl v USA vyhlášen zákon o lesních rezervacích a roku 1900 zákon o ochraně ptactva a savců.

12.1.2 Systém ochrany přírody

Nejvýznamnější organizací pro ochranu přírody v Severní Americe je **National Park Service**, která byla založena r. 1916 a spadá pod kontrolu vlády USA. Stará se o správu národních parků a dalších chráněných oblastí, zároveň také podporuje a dohlíží na jiné menší organizace. V Kanadě jsou nejdůležitější **Parky Kanady**. Organizace byla založena r. 1911 pod záštitou vlády s dřívějším názvem Dominion Park. Její hlavní činnosti jsou řízení a dohled nad kanadskými chráněnými oblastmi a jinými menšími organizacemi. Také zde funguje nezisková organizace **Audubon Society**, která se stará zejména o chráněné ptačí oblasti nejen v Severní Americe, ale i ve Střední a Jižní Americe.

Severní Amerika má množství různých typů ochrany. Některé jsou podobné těm našim, jiné jsou odlišné. Co se týče národních parků, Kanada jich má 36, z čehož 9 z nich je v seznamu UNESCO. V USA je 58 národních parků, z toho 12 pod záštitou UNESCO. Kromě národních parků zde existují třeba pobřežní rezervace, národní mořské chráněné oblasti, polesí atd.

12.2 STŘEDNÍ AMERIKA

12.2.1 Počátky ochrany přírody

Ochrana přírody ve Střední Americe není tak propracovaná a nesahá tak daleko do historie, jako v Severní Americe. První chráněná území vznikala v Mexiku koncem 19. stol. Nejstarší národní park Stř. Ameriky je **Desierto de los Leones** v Mexiku, který byl založen roku 1917. Další mexické parky vznikaly nejvíce ve 30. letech 20. stol. Chráněné oblasti a národní parky v ostatních středoamerických státech byly zakládány až od poloviny 20. stol. (Guatemala – 50. léta, Kostarika – 70. léta, Honduras – 80. a 90. léta...).

12.2.2 Systém ochrany přírody

Ve Střední Americe fungují různé vládní i nevládní organizace. Mezi vládní patří např. **CONAP** (*Conceio Nacional de Areas Protegidas*), založená r. 1989. Spravuje guatemalské chráněné oblasti a stará se o jejich ochranu a zachování biodiverzity. Další podobnou organizací je **SINAC** (*Sistema Nacional de Areas de Conservacion*) v Kostarice, nebo **INE** (*Instituto Nacional de Ecologia*) spravující chráněné oblasti v Mexiku. Důležitý je také strategický program **CBM** (*Corredor Biologico Mesoamericano*), který spojuje všechny státy Střední Ameriky ve snaze o zachování biodiverzity v přírodních oblastech s různou intenzitou lidské činnosti.

Nejlépe je na tom s ochranou přírody Mexiko. Má obdobnou strukturu správy chráněných území, jako Česká republika, s kterou má uzavřenu dohodu o spolupráci v životním prostředí. Mezi významné zákony patří např. zákon o ekologické rovnováze a ochraně životního prostředí ustanovený v Mexiku roku 1988. Důležitý byl také Man and the Biosphere Program v Mexiku (program pro biosférické rezervace organizovaný v r. 1970 organizací UNESCO, pro sjednocení národního a mezinárodního výzkumu a ochrany). V jiných zemích nebyly zákony vydávány v takové míře důležitosti, nebo nebyly vydávány vůbec (Salvador).

Chráněná území jsou ve Střední Americe jak státní, tak i soukromá. Nejvíce chráněných oblastí se nachází v Mexiku (174), kde je zároveň i největší počet národních parků (67).

12.2.3 Přístupnost do parků

V Severní Americe je dobře vyvinuta dopravní infrastruktura i co se týče národních parků a chráněných oblastí. Snadno se lze dostat přímo na místo díky kyvadlové dopravě nebo vlastním dopravním prostředkem. Na druhou stranu intenzivní doprava může mít negativní dopad na životní prostředí v okolí parků.

Přístupnost do parků je ve Střední Americe již o něco horší. Do jisté míry může být podobná jako v Severní Americe, např. v Mexiku, či v Guatemale. Některé parky se také nacházejí v blízkosti větších sídel, proto je přístup lepší. Často je dostupnost parků velmi omezená, některé se nacházejí hluboko v divočině nebo na ostrovech (národní park Coiba – Panama). Vstup pouze na zvláštní povolení je zde také častý (národní park Los Andes – Salvador).

12.2.4 Zajímavosti

Kromě ochrany přírodních památek a unikátů se v Severní a Střední Americe také setkáváme s řadou chráněných rezervací původních domorodých obyvatel, z nichž někteří zde stále žijí (Kanada, USA). Národní parky v Mexiku zahrnují i světoznámé památky mayské civilizace, které jsou na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (PATZELT, 2010).

- **Národní park severovýchodní Grónsko** je největším parkem celého kontinentu. Jeho rozloha je 927 000 km² a byl založen r. 1974. Důvodem vzniku národního parku byla především ochrana arktické fauny.
- **Národní památka Somoto Canyon** – Nikaragua leží v relativně neprobádané oblasti. Kaňon byl objeven teprve r. 2004 skupinou vědců z České republiky a Nikaragui. Od r. 2005 je národní památkou. Kaňon bývá bohužel terčem vandalismu.

12.3 JIŽNÍ AMERIKA

12.3.1 Počátky ochrany přírody

V Jižní Americe se začínají zabývat ochranou přírody mnohem později než v Severní Americe. Vyhlášení prvních národních parků spadá až do první poloviny 20. století, respektive většinou byly potvrzeny až v 50. – 60. letech 20. století. Národní parky a rezervace Jižní Ameriky zaujímají rozlohu více než 400 000 km². Největší chráněné území kontinentu leží v Amazonii na rozvodí Amazonky a Orinoka a je tvořeno dvěma národními parky **Pico da Neblina** (Brazílie) a **La Neblina** [Venezuela] (MIČKOVÁ a kol., 2007).

12.3.2 Systém ochrany přírody

V celé Jižní Americe existuje mnoho organizací, které podporují ochranu přírody. Nejvýznamnější je asi **Světový fond na ochranu přírody** (World Wide Fund for Nature - **WWF**), což je mezinárodní nezisková organizace podporující ochranu divoké přírody. Zasadil se o ochranu přírody Galapág nebo podporuje boj o záchranu tropických deštných lesů. Mnoho států je také členem organizace: **Mezinárodní svaz ochrany přírody** (International Union for Conservation of Nature – **IUCN**), což je mezinárodní organizace zaměřená na uchování přírodních zdrojů. Nejvýznamnější lokality jsou navíc pod záštitou **UNESCO**.

12.3.3 Ochrana Patagonie (Argentina, Chile)

V Chile i v Argentině existuje dobře organizovaný systém národních parků. Chráněná území se zde vyskytují v různých kategoriích, od národních, přes provinční, obecní až po soukromé. Soukromé národní parky a rezervace, které nejsou spravované státem, ale jednotlivci či soukromými organizacemi, jsou nyní hodně na vzestupu. Např. chráněná území v Chile jsou spravována organizací **Conaf** (Corporación Nacional Forestal), území v Argentině spravuje **APN** (Administración de Parques Nacionales). Obě organizace provozují informační centra, kde poskytují informace o místě, trasách, počasí atd. (ŽELIEZKO, 2008).

Argentina má sice více než 400 chráněných přírodních rezervací, avšak rozlohou tyto chráněné oblasti nepřesahují 7 % celého území země. Navíc jen kolem 2 % z nich je chráněno skutečně efektivně a v souladu s uznávanými standardy ochrany přírody. Zbytek jsou přírodní rezervace „jen na papíře“ (MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR, 2012).

12.3.4 Přístupnost do parků

Krajina Jižní Ameriky je rozmanitá a místy terén značně obtížný. Vzhledem k různé vyspělosti států a jejich méně či více rozvinuté dopravní infrastruktuře není přístup do parků vždy jednoduchý. Parky v nenáročném terénu s vybudovanou silniční komunikací jsou snadno přístupné. Do parků v náročném terénu je možné se dostat pouze letecky nebo lodí a do některých částí parků se nedá dostat vůbec. Dalším omezením pro vstup někdy bývá administrativně vydané povolení, které dovoluje vstup jen v určitém období či pro omezený počet návštěvníků.

12.3.5 Poplatky

Do většiny národních parků se platí vstupné, jehož hodnota se stát od státu odlišuje. Částka se pohybuje od několika amerických dolarů až po několik stovek. Např. na Galapágy je to 100 USD, do Venezuelského parku Canaima je vstupné 16 USD. V některých parcích je navíc ještě třeba si připlatit za průvodce. Takřka vždy platí nepsané pravidlo, že cizinci platí několikanásobně vyšší vstupné než místní obyvatelé. V dobře dostupných parcích s dopravní infrastrukturou se poplatek hradí u vstupu do parku, v nedostupných lokalitách pak např. na letištích.

12.3.6 Zajímavosti

Vzhledem k velké rozloze kontinentu se zde nachází mnoho národních parků s různými přírodními podmínkami. Jižní Amerika zasahuje do všech světových podnebných pásů a je na ní zastoupeno mnoho různých biotů. V každém parku bychom tedy mohli nalézt něco zajímavého. Od různých kaňonů, soutěsek, vodopádů, přes pouště a savany až k zaledněným oblastem. V parcích se kromě trekkingu dá provozovat spousta zajímavých činností, jako např. potápění, šnorchlování, rybaření, horolezectví nebo projížďky na velbloudech nebo lamách. Některá místa v parcích jsou obtížně přístupná a řadí se tak k nejméně probádaným oblastem světa.

- **Kolumbie – Los Katíos** (720 km²): Díky dosavadní nepřístupnosti tu příroda na konci Středoamerické šíše zůstala ochráněna před silnějšími zásahy lidské ruky. Pouze 1 % bylo využíváno jako pole či pastviny a nyní se i tato malá část navrácí do původního stavu.
- **Venezuela - Canaima**: Nachází se zde vlhké travinné savany, což neodpovídá přírodním podmínkám. Vědci zjistili, že v těchto podmínkách by se měly vyskytovat deštné lesy a že tedy muselo dojít k jejich vykáčení indiány.
- **Venezuela - Los Roques**: Málo známo je i to, že Venezuela má i mořský národní park Los Roques, který jako jedna z velmi mála oblastí v Karibiku se dodnes může chlubit do značné míry neporušenou přírodou a možnostmi šnorchlování na živých korálových útesech (GÖBEL, 1999).

12.3.7 Důvody vzniku národních parků

Historie Ameriky nesahá tak hluboko jako Evropy a původní obyvatelé žili v souladu s přírodou. Příroda tedy zůstávala dlouho dobu nenarušená a s postupným osídlováním nových území, hned stát vyčleňoval divoké **nedotčené části přírody** a zabráňoval na nich procesu kolonizace. Mohla zde tedy vzniknout rozsáhlá velkoplošná chráněná území, jaká nemají v Evropě obdoby (KYSELOVÁ, 2011).

Dalším důvodem, jenž vedl k založení národního parku, je **ochrana ohrožených druhů rostlin nebo živočichů**. Bolívijský park Sajama byl založen pro ochranu lam (MIKLÍN, 2011). Tortuguero, jakožto první národní park v Kostarice byl zřízen v roce 1970 z podnětu neziskové organizace Caribbean Conservation Corporation (CCC) a skupiny biologů zabývajících se ochranou mořských želv. V 50. letech minulého století byla situace ohledně lovu želv, sběru vajec a s ním spojeného i nezákonného obchodu nejkritičtější (zpracování na kosmetické přípravky, afrodiziaka, léky, apod.). Proto byl zahájen proces ochrany želví populace a jejich přirozeného prostředí. Park je proslulý především jako místo, kam každoročně připlouvají chráněné mořské želvy ze skupiny *Chelonioidea*, jmenovitě kareta obrovská *Chelonia Midas* a dále kareta pravá *Eretmochelys imbricata*, kareta obecná *Caretta caretta* a kožatka velká *Dermochelys coriacea* naklást vejce a dát tak život další generaci těchto úžasných želv (EBEROVÁ, 2010)

12.3.8 Ohrožení přírody v národních parcích

V Severní Americe je častým problémem hustá dopravní infrastruktura v blízkosti parků. Dopravním prostředkem se lze dostat až do bezprostřední blízkosti chráněného území, což má na něj negativní dopady. V některých parcích jsou také zřízena lyžařská střediska (n. p. Banff – Kanada). Ve Střední Americe ohrožují parky lesní požáry či kyselé deště, zapříčiněné lidskou činností. Nepřispívá k tomu ani častá blízkost velkých sídel v okolí chráněných oblastí (Mexiko). V Salvadoru lze v národních parcích vidět dokonce i skládky, Nikaragua má problémy s graffiti v kaňonu Somoto. Ohroženy jsou třeba korálové útesy v Belize odpadními vodami z vnitrozemí. Jižní Amerika se v parcích nebo v jejich blízkosti často potýká s vypalováním a kácením lesů, těžbou nerostných surovin, nebo výstavbou dálnic (Kolumbie, Ekvádor). Ve Venezuele jsou problémy s těžbou zlata a následným uvolněním rtuti do vody a půdy.

12.4 SROVNÁNÍ OCHRANY PŘÍRODY SEVER x JIH

- Počátky ochrany přírody v Severní Americe spadají do 1. pol. 19. stol, ve Střední a Jižní Americe do 1. pol. 20. stol. První národní parky vznikaly v Kanadě a USA ke konci 19. stol. V Mexiku v první pol. 20. stol. V ostatních státech Stř. a J. Ameriky od 50. let 20. stol.
- Organizace pro podporu ochrany přírody jsou jak vládní tak i nevládní a neziskové. V Severní Americe funguje velké množství organizací. Od největších vládních jako National Park Service nebo Parky Kanady až po ty nejmenší neziskové organizace. Ve Střední a Jižní Americe převažují soukromé organizace typu Conaf nebo APN.
- Rozdíly můžeme také sledovat ve snaze omezit ohrožení chráněných oblastí intenzivní dopravou, kácením nebo požáry. Organizace v Severní Americe intenzivně usilují o zamezení vzniku problémů souvisejících s hustou dopravní infrastrukturou a vysokou návštěvností parků. Střední a Jižní Amerika se naopak potýká s kácením lesů, požáry vyvolané člověkem nebo znečištěním prostředí. Některé organizace sice vynakládají určité úsilí o ochranu, ale ne v takové míře, jako v Severní Americe. Často také není možné zamezit ničení prostředí ve všech lokalitách, protože jsou značně odlehle.

ZDROJE

- MIČKOVÁ, K., FILIPOVÁ, L., VANČURA, M. *Učebnice regionální geografie Ameriky. Ochrana přírody a krajiny kontinentu*. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 2007. Dostupné také z WWW: http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/z/vyuka/reg-ucebnice/08_Ochrana_prirody_a_krajiny_kontinentu.pdf
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *MZV: Velvyslanectví České republiky v Buenos Aires* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: http://www.mzv.cz/buenosaires/cz/uzitecne_a_zajimave_odkazy/narodni_parky_a_rezervace_argentiny/index.html
- ŽELIEZKO, P. *CK MUNDO* [online]. 2008 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.mundo.cz/patagonie/hory>
- PATZELT, Z. Poplatky a chráněná území. *Časopis Ochrana přírody* [online]. 2010, zvláštní číslo. Dostupné také z WWW: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/poplatky-a-chranena-uzemi.html>
- GÖBEL, P. Přírodní parky. Krajinné oblasti a přírodní ráje pod záštitou UNESCO. Euromedia, Praha 1999. 1. Vyd. 256 s.
- KYSELOVÁ, H. *Územní ochrana přírody*. Diplomová práce, MU Brno, 2011. 83 s.
- EBEROVÁ, J. Tortuguero: Unikátní ekosystém na pobřeží Karibského moře. *Cestovatel.cz* [online]. 2010 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.cestovatel.cz/clanky/tortuguero-unikatni-ekosystem-na-pobrezi-karibskeho-more/>
- MIKLÍN, J. Nejstarší národní park Bolívie. *National Geographic – Česko* [online]. 2011 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.national-geographic.cz/detail/obrazem-pozoruhodna-panoramata-z-bolovie-kyrgyzstanu-nebo-nepalu-15689/>
- SKLENIČKA, R. *Národní parky Kanady* [online]. 2006 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://canada.xf.cz/>

- NATIONAL PARK SERVICE. *nps.gov* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.nps.gov/index.htm>

- AUDUBON SOCIETY. *Audubon.org* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.audubon.org/>

- NATIONAL PARKS – WORLDWIDE. *Nature worldwide: national parks and nature reserves world institute for conservation and environment, wice* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.nationalparks-worldwide.info/>

- CONAP. *Consejo Nacional de Areas Protegidas* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.conap.gob.gt/>

- SINAC. *Sistema Nacional de Areas de Conservacion* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.sinac.go.cr/>

- INE. *Instituto Nacional de Ecología* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.ine.gob.mx/>

- BIOMESO. *El Corredor Bilógico Mesoamericano* [online]. 2012 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.biomeso.net/>

- ECOLOGICAL SCIENCES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *Man and the Biosphere Programme* [online]. 2011 [cit. 2012 – 04 - 21]. Dostupné z WWW: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>

13) BERMUDSKÝ TROJÚHELNÍK – FAKTA VS. FIKCE

Bc. Alena Bordovská, Ivana Černá (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Slovní spojení Bermudský trojúhelník je pro mnoho lidí symbolem jedné z největších světových záhad a motivem pro domýšlení fiktivních příběhů. Jaká jsou ale fakta? Popište FG podmínky prostoru a diskutujte možné příčiny zvýšeného mizení dopravních prostředků v této oblasti.

Jako bermudský trojúhelník (BT) (někdy také Ďáblovo moře; hřbitov Atlantiku; moře woodoo či moře ztracenců) bývá označována oblast mezi Miami na Floridě (jižní cíp Floridy), Portorikem (město San Juan) a Bermudami na pomezí Mexického zálivu a západního Atlantiku. Není to však přesně vyjádřená geografická oblast, proto se název píše malými písmeny.

Tato oblast je velmi známá pro údajná záhadná zmizení lodí, letadel, objevy lodí bez posádky a podobně. Jak bude vysvětleno níže, jde spíše o výplody bujné fantazie lidí a senzacechtivých osob, než o skutečné záhady.

13.1 FIKCE

- Jedním z často uváděných vysvětlení je setkání s UFO a návštěvy kosmických lodí cizích vesmírných civilizací, které unášejí lidi pro výzkumné účely (a nevracejí zpátky na zem). Je pravda, že počet hlášení o pozorování UFO z této oblasti je statisticky vyšší než z okolních částí USA nebo Mexika. Existuje i domněnka, že mimozemšťané mají v hloubce zdejšího moře svoje základny, z nichž UFO startují na průzkumné lety, což prý vysvětluje často uváděné pozorování podmořských světél různého tvaru i velikosti - často v pohybu, ale mohou to být i těla různých podmořských živočichů či odrazy slunečních paprsků z těla nebo těles.
- Příznivci parapsychologických vysvětlení tvrdí, že v této oblasti existuje okno do jiné časoprostorové dimenze, kam mohou mizet pohřešované lodě, letadla a lidé. Vysvětlují tím i občasná hlášení o podivných časových posunech pozorovaných posádkami letadel nebo hlášení o zmizení letadla z obrazovky radaru a jeho opětné objevení po nevysvětlitelně dlouhé době.
- Dalším vysvětlením je tvrzení, že v oblasti bermudského trojúhelníku se rozkládalo území zaniklé vyspělé civilizace, například bájná Atlantida řecké mytologie, která nebyla do tohoto dne nikdy nalezena. Některá energetická zařízení prý mohou být stále ještě v provozu a občas způsobovat hlášené elektromagnetické anomálie nebo jsou původci tajemných podmořských světél.
- Někdo také tvrdí, že obyvatelé Atlantidy byli ve spojení s UFO a UFO zde ještě přistává.

13.2 FAKTA

13.2.1 Přírodní poměry ovlivňující zdejší „záhady“

- Tvary mořského dna v této oblasti jsou dobře známy. Je to velmi členitá oblast, kde můžeme najít šelfy s mělkomořskými lavicemi, pevninské svahy a úpatí, okrajové a centrální plošiny, hluboké průlivy, hlubokomořské abysální roviny či podmořské příkopy. Podmořské jeskyně a dlouhé tunely se v době přílivu a odlivu stávají příčinami vzniku velkých vírů a vln, které mohou potopit nebo poškodit malé plavidlo. Navíc ve velkých hloubkách, které zde panují, může být obtížné nalézt vraky letadel či lodí.
- V mořích bermudského trojúhelníku je jádro cirkulace vodních mas Atlantiku. Částečně sem zasahuje Severorovníkový proud, ale hlavním činitelem je systém Golského proudu. Ten ovlivňuje moře této oblasti a může mít vztah ke špatné pověsti této části oceánu: Proud je rychlý, zdržuje nebo úplně zastavuje loď plující proti němu. Jiné loď vynáší z kurzu, takže ty pak musí stále korigovat plavbu. Proud pulsuje, mění svou rychlost i polohu, někdy pravidelně, někdy se však změny vůbec nedají předvídat. Může přinést nečekaná překvapení lodím plujícím v jeho blízkosti. Proud tvoří nepravidelné laloky, výběžky a víry. Některé vířivé proudy přetrvávají mnoho dní a mají značnou sílu. Slabší loď mohou mít značné potíže, chtějí-li se z těchto vírů dostat. Proud ovlivňuje počasí. Na hranici jeho teplejších vod s chladnějšími okolními vodami jsou časté mlhy.
→ všechny tyto skutečnosti je nutno brát v úvahu, přemýšlíme-li o záhadných a tajemných jevech bermudského trojúhelníku (mlžné stěny či vířivé proudy → Golský proud)

Zejména malým lodím může plavbu ztěžovat Sargasové moře, které má stojaté vody. Jsou do něj naháněny vody ze všech stran a neodtékají z něj po povrchu, ale spodem (klesají z povrchu dolů a odtékají). Nejsou zde výstupné chladné proudy, vody nemají kudy vystupovat. Jako stojaté vody jsou pokryty mořskými řasami a chaluhami, které lodím znesnadňují plavbu.

13.2.2 Atmosférické podmínky

- Velká část této oblasti se nachází v pásmu pasátových větrů. Ty vanou na severní polokouli k jihozápadu; od subtropických pásem vyšších tlaků kolem 30° s.š. směrem k pásmům nižšího tlaku kolem rovníku.
- V jižní části BT (mezi Floridou a Bahamami) je ročně 60 bouřkových dní, zejména v letní sezóně. Severní část postihují spíše na podzim a v zimě.
- Mezi další vlivy patří tropické cyklóny. To je atmosférická porucha, kdy vířivé větry dosahují rychlosti nad 34 m/s a spíše větší, v nárazech i nad 80 m/s. V této oblasti bývají označovány též jako cyklón, hurikán či uragán.
- Mořská tornáda jsou nebezpečná zejména pro loď. Jsou to malé, nesmírně silné kruhové vzdušné víry. Objevují se tehdy, když je hladina zahřátá. Zdvíhají se, vysávají do sebe vodu, takže vypadají jako vodní sloupy. Pohybují se rychle a klikatě.

13.3 ZÁHADY NEJEN OKOLO BERMUDSKÉHO TROJÚHELNÍKU

13.3.1 Biminská zed'

Tento útvar se nachází u malého ostrova Bimini na Bahamách. Historie povídání o Biminské zdi začala v roce 1940, kdy populární americký jasnovidce Edgar Cayce prohlásil, že v roce 1968 nebo 1969 vystoupí ztracená Atlantida z hlubin, a že to bude někde u Baham.

Když v roce 1965 létal francouzský fotograf Dimitri Rebikoff nad Bahamami, uviděl pod vodou pravidelný val o délce asi 400 m. Tento nález s sebou přinesl řadu otázek a mnoho teorií o původu útvaru.

Zed' zkoumalo několik potápěčských expedic. Po výzkumu a odebrání vzorků bylo zjištěno, že se jedná o pravidelné vápencové bloky v průměru 100 cm dlouhé a 75 cm vysoké. Tyto bloky vznikly přirozenou cestou a jejich protažená a rovná struktura je způsobena tím, že se jedná o zbytek pleistocenního korálového útesu, který rostl podél rovné pobřežní linie.

13.3.2 Ďáblovo moře

Traduje se, že v oblasti jihovýchodně od Japonska se nachází dvojice bermudského trojúhelníku, kde se ročně ztratí na několik set lodí.

Pro vysvětlení je nutno dodat, že takto vymezená oblast je značně rozsáhlá a k tomu je tato část Pacifiku poměrně bouřlivá. Japonská vláda ani úřady nevyhlásily Ďáblovo moře za nebezpečnou zónu. Dokonce o tomto záhadném místě mnoho Japonců ani neví a dozvěděli se to až amerických novin. Zmizelé lodě a letadla si vysvětlují racionálně, tedy že to bylo způsobeno bouřemi či technickými závadami. Podobnost Ďáblava moře s bermudským trojúhelníkem může být jen v tom, že se jedná o oblast přibližně stejné zeměpisné šířky, situace oceánských proudů je podobná a oběma místy probíhá agona (nulová izogona, místo s nulovou magnetickou deklinací).

13.3.3 Smrtonosné víry

Ničivé smrtonosné víry objevil americký biolog Ivan T. Sanderson. Našel celkem dvanáct vírů symetricky rozložených po zemském povrchu. Mezi víry Sanderson zahrnul místa, na kterých došlo k nějakým záhadným zmizením, tedy: Bermudský trojúhelník, Ďáblovo moře, a dále Středozemní moře (zmizely zde loďky a potopily se dvě ponorky) a také atmosférický vír nad Afghánistánem (za 2. světové války zde mizela vojenská letadla). Další víry ani nebyly vysvětleny, jen přidány na seznam. Po zakreslení do mapy světa vznikne síť rovnostranných trojúhelníků. To je asi jediné, co tato místa spojuje, protože jinak jde o místa lišící se geologicky, klimaticky i oceánograficky.

13.4 ZÁVĚR

Ve své podstatě je Bermudský trojúhelník jen velmi dobře vymyšlená pohádka, která, bude-li dobře vyprávěna, může mezi lidmi kolovat na věky. Laická veřejnost ráda věří na záhady, což mýtus bermudského trojúhelníku udržuje při životě.

Výše zmíněná fakta však dokazují, že události v bermudském trojúhelníku jsou racionálně vysvětlitelné. Dochází zde ke spojování vlivů několika přírodních podmínek a navíc se jedná o oblast s velmi hustou leteckou a lodní dopravou, což může zvyšovat počet potopených lodí či ztroskotaných letadel.

ZDROJE

- Kukul, Z. (1985). *Záhada bermudského trojúhelníku*. Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR. Praha, 1985. 232 s.
- Bermuda triangl, dostupný na WWW, [online]: <<http://bermudatriangl.webnode.cz/>>

14) YUCATÁN - PŘÍRODA, HISTORIE, POHYBY OBYVATELSTVA

Alena Rýparová , Bohumil Vašíček (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Yucatán je většinou mexický poloostrov s mimořádně bohatou historií a zajímavými přírodními (krasovými) podmínkami. Co to jsou např. cenotes a jakou roli hrály při obřadech dávných kultur? Jak je dnes o památky těchto kultur pečováno? Je dnes Yucatán zapadlým koutem světa či lákadlem imigrantů?

14.1 CÍL SDĚLENÍ

Tato práce, rozdělená na tři části, se v první části zaměřuje na přírodní podmínky Yucatánu. Tento poloostrov je zejména známý svými krasovými útvary – Cenotes. Práce se dále ve své druhé části věnuje historii Yucatánu. Poslední část práce se zaměřuje na aktuální pohyb obyvatel.

14.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

14.2.1 Příroda

Yucatán je poloostrov ve střední Americe. Na jeho území se nachází celkem tři státy: Mexiko, Belize a Guatemala. Většinová část poloostrova se ale nachází na území Mexika. Zajímavostí je, že se na Yucatánu nachází druhý největší impaktní kráter z Amerických kontinentů – Chicxulub. Jeho průměr je přibližně 170 km, jeho stáří se datuje na cca 65 miliónů let. Bohužel není zřetelný na povrchu.

Poloostrov Yucatán je součástí tzv. Pobřežních nížin. Pobřežní nížiny (Coastal Plains) tvoří úzký pás, táhnoucí se od mysu Cod až na poloostrov Yucatán - většinu poloostrova tvoří mladoterciární struktury. Poloostrov je složen z uhličitánů a rozpustných hornin, nejvíce vápencem, dolomitem a evapority (horniny tvořené odpařením slané vody). Celý poloostrov Yucatán je v podstatě krasovou oblastí. Závrtý, místně zvané Cenotes jsou velmi rozšířené v severních nížinách.

Cenotes jsou „jámy“, nebo přesněji závrtý, charakteristické pro Mexiko a Střední Ameriku, které jsou výsledkem zhroucení vápencového podloží, čímž se odhalí podzemní voda. Tyto zatopené jámy Mayové často využívali jako obětní místa, v Mayském městě Chichén Itzá se nacházejí hned dvě.

Většina plochy poloostrova je pokryta tropickým deštným pralesem. Yucatánské lesy ukrývají řadu nádherných archeologických zón, zejména pyramid. Mezi tato nedůležitější centra patří: Uxmal a Chichén Itzá.

14.2.2 Historie

Hlavními tvůrci předkoloniálních dějin byli Mayové a jejich civilizace. První Mayové se usadili především na severu dnešní Guatemaly a jihu Mexika již okolo roku 2 500 před naším

letopočtem. Podle místa, kde jednotliví Mayové žili, je dělíme na severní nížinné (Yucatán), jižní nížinné a vrchovinné. V této práci se tedy zaměříme především na ty z Yucatánu.

Vrchol mayské civilizace se datuje do let 250 n. l. – 900 n. l. Mayská říše nebyla jednotná. Existovala tu tehdy dvě velká království – Tikalské a Calakmulské, která sdružovala všechny menší státečky. Byla to doba budování velkých měst s nádvořími pro náboženské obřady, chrámy, paláci či hřištěm na míčové hry. Město se chápalo jako kultovní středisko a ne jako místo na bydlení.

V klasickém období se mayská společnost členila na vládnoucí vrstvu a kněze, střední vrstvu (řemeslníci, úředníci,...), bojovníky, otroky a ostatní. Společenské vrstvy se podobaly odděleným kastám. Hospodářský základ státu tvořilo zemědělství, především pěstování kukuřice (význam kukuřice dokládá i její vlastní božstvo). Jako platidlo sloužily kakaové boby.

Mayská kultura vrcholí po roce 800. Okolo roku 900 došlo z dodnes sporných příčin k rychlému opuštění míst v jižních nížinách, čím klasické období skončilo.

Právě tzv. postklasické období (r. 900- 1521) znamená rozkvět mayské civilizace na Yucatánu. Do mayského města Chichén Itzá přišli Toltékové a vzrostl zde kult Kukulcana (což je mayský výraz pro „opeřeného hada“, čili toltéckého Quetzalcoatla). Nakonec však Mayové opustili svá velká města a rozpadli se do velkého množství malých státečků se složitými vztahy. O to těžší měli Španělé dobývání Yucatánu.

Roku 1520 přišli první španělští dobyvatelé, kteří během třiceti let dobyli většinu mayského území. Dobývání jim trvalo poměrně dlouho, protože zejména severní Mayové byli ještě stále velmi vyspělí.

Na místě bývalého mayského města Tihoo založili Španělé hlavní město Yucatánu Méridu. Brzy po dobyvatelích přišli do oblasti i první misionáři, v tomto případě františkáni.

Však Španělé záhy do této země natrvalo přinesli svou kulturu a jen málo mayských kodexů, kultovních staveb a míst přežilo rozsáhlé ničení kolonizátorů. Na první zprávy španělských pozorovatelů o mayských městech z 16. století se zapomělo a mayskou kulturu začali lidé znova objevovat až v polovině 19. století. Největším objevitelem byl John Lloyd Stephens v roce 1839. O rozluštění mayského písma se nejvíce zasloužil Jurij Knorozov.

Přesto i koloniální doba na Yucatánu zanechala turisty dodnes obdivované památky, jako jsou četné kostely, kláštery, haciendy atd. Nejnavštěvovanějšími místy jsou ale stále ruiny mayských měst.

14.2.3 Mayská kultura

- Jejich písmo bylo jediné opravdové písmo v celé předkolumbovské Americe. Z mayských knih přežily španělskou conquistou jen čtyři tzv. kodexy.
- Mayský kalendář (lépe řečeno více paralelních kalendářů) byl nejsložitějším v celé předkolumbovské Americe.
- Jejich matematika používala nulu, kterou v té době v Evropě neznali Římané ani Řekové.

- Astronomie byla také velmi vyspělá
- Stavěli dálkové cesty přes džungli, vysušovali močály, stavěli podzemní nádrže na vodu a především umělecky hodnotné pyramidy, paláce a města.

14.2.4 Pohyby obyvatelstva

Imigrace na poloostrově Yucatán se děje hlavně v jeho mexické části. Hlavní důvody zvýšené imigrace jsou tři: rozvoj turismu (volná pracovní místa), zájem o kulturu Mayů a imigrace do Mexika jako přechodného státu.

Turistický zájem o Yucatán zvýšil poptávku po pracovní síle, přicházejí sem za prací obyvatelé hornatých částí Mexika a Guatemaly. Příchozí jsou většinou muži a směřují do turistických středisek. Rozvoj turismu na pobřeží Karibského moře v resortu Quintana Roo jako je Cancún a podpora cílené imigrace z jiných míst Mexika do regionu vedla ke kritice mexické vlády tím, že vláda chce snížit mayskou populaci a identitu. Region by se tak stal více mexickým a pro vládu méně problémovým.

Další důvod, proč na Yucatán imigruje větší množství osob je kultura Mayů. Mexický „The National Institute of Immigration“ zaznamenal zvýšený zájem o víza, která dovolují legálně zůstat na Yucatánu déle než 180 dní. Jedním z hlavních důvodů je masivní podpora turismu. Občany Evropy, Spojených států amerických, jižní Ameriky a Asie láká mayská kultura. V poslední době ve spojitosti s údajným koncem světa, který se má stát 21. 12. 2012.

Poslední skupina migrujících osob jsou obyvatelé Kuby. Jejich cílem jsou Spojené státy americké, do kterých se pokouší dostat přes Mexiko. Ve snaze vyhnout se zadržení pobřežní stráží a nucenému návratu na Kubu se mnoho lidí snaží dostat do Spojených států přes Mexiko. Na motorových člunech se snaží dostat na mexický poloostrov Yucatán.

14.3 SHRNU TÍ

Yucatán je zajímavé místo střední Ameriky. Je výjimečné svým přírodním bohatstvím, zejména krasovými útvary Cenotes. Již před objevením Ameriky v roce 1492 se na území Yucatánu rozvinula vyspělá civilizace Mayů. Ta je známá svými překrásnými stavbami, které lákají velké množství zahraničních turistů. Yucatán je tedy přitažlivý kombinací přírodních a historických památek.

V dnešní době to rozhodně není zapadlé místo uprostřed Ameriky. Do této oblasti putuje mnoho lidí za prací, zejména v oblasti turistického ruchu. Mayská kultura láká mnoho osob, kteří se s ní chtějí blíže seznámit přímo na Yucatánu. A v neposlední řadě Yucatán slouží obyvatelům Kuby jako brána do Spojených států.

PŘÍLOHY

Obr. 35,36 Pyramida v Chichen Itzá, Yucatán

ZDROJE

- TAUBE, K. 2007. *Aztécké a mayské mýty*. Praha: Kma, 2007. 80 s.
- VOTÝPKA, Jan; JANOUŠKOVÁ, Jaroslava. *Severní Amerika*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 420 s.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Yucat%C3%A1n_Peninsula
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Cenote>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Yucat%C3%A1n>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mayov%C3%A9>
- <http://migracia.infoweby.sk/illegalna/illegalna-migracia-severna-amerika>
- <http://www.theyucatanimes.com/2012/04/increase-of-immigrants-in-to-yucatan-mostly-from-u-s-inm/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_May%C5%AF
- <http://www.national-geographic.cz/detail-special/special-maysky-kalendar-rok-2012-8275/>
- <http://whc.unesco.org/en/list>

15) ROZDĚLENÁ HISPANIOLA

Pavel Kašpar (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Haiti a Dominikánská republika. Těžko si představit dva jiné natolik odlišné státy, ležící na jednom ostrově. V čem spočívají hlavní rozdíly, jak odlišné jsou režimy a politické či ekonomické perspektivy do budoucna? Dotklo se Dominikánské republiky ničivé zemětřesení na Haiti r. 2010?

15.1 HISPANIOLA

Hispaniola (ze španělského La Española („španělská“), jinak také Haiti, což v řeči domorodých Arawaků znamená „vysoká země“) je jeden z největších ostrovů v Karibském moři, který spolu s ostrovy Kuba, Portoriko a Jamajka tvoří souostroví Velké Antily. Hispaniola byla první evropskou kolonií v Novém světě, založenou Kryštofem Kolumbem na jeho plavbách v letech 1492 a 1493. Dnes se zde nacházejí dva samostatné státy: Dominikánská republika na východě a Haiti na západě.

15.2 DOMINIKÁNSKÁ REPUBLIKA VS. HAITI

Dominikánská republika a Haiti jsou dva sousední státy, které leží na ostrově Hispaniola v Karibském moři. Mezi oběma státy panuje výrazná nerovnováha, Haiti je svým charakterem řazena mezi nejhudší země světa, kdežto Dominikánská republika těží ze svého potenciálu a patří k těm vyspělejším zemím. Tato oblast je specifická tím, že na tak malém území existují tak výrazné rozdíly, a to jak fyzickogeografické (environmentální), ekonomické i sociální. Jednotlivými rozdíly se budu zabývat níže v textu.

15.3 FYZICKOGEOGRAFICKÉ (ENVIRONMENTÁLNÍ) ROZDÍLY

Dominikánská republika se snaží o udržení své nádherné přírody, a to řadou regulujících zákonů, osvětou v řadách místních obyvatel (využití přírodních zdrojů, recyklace apod.). Tento počín ovšem vychází z ekonomické situace, která v zemi panuje. Díky těmto opatřením se na území Dominikánské republiky nachází bujná vegetace (typická pro Karibské ostrovy), jedná se o tropický deštný les. Je zde patrná existence mnoha druhů (vysoká biodiverzita). V konečném důsledku toho všeho, ač zde panuje vysoká míra turistických aktivit, se snaží místní vláda citlivě hospodařit s půdou. Naproti tomu Haiti je charakteristické velkými antropogenními zásahy do okolní přírody. Haiti má odlesněno téměř 98 % svého území (palivové dříví, export ...), tím jsou ovlivněny i počty druhů. Absence lesního porostu má za následek silnou erozi a dezertifikaci. A v konečném důsledku má odlesnění vliv na větší dopady a následky při povodních.

15.4 EKONOMICKÉ ROZDÍLY

Z ekonomického hlediska můžeme mezi zeměmi najít mnoho rozdílných ukazatelů. Pokud porovnáme čistý hrubý domácí produkt (HDP) zjistíme celkovou sílu ekonomiky. Dominikánská republika měla v roce 2011 HDP 93,23 miliard \$ a Haiti jen 12,44 miliard \$. Podle podílu HDP na sektoru hospodářství je patrný rozdíl u zemědělství. Na Haiti tvoří tento sektor téměř 27 % HDP u Dominikánské republiky jen 7 %. V rámci zemědělství je možné sledovat i zajímavý jev, kterým je portfolio pěstovaných plodin (Haiti 7 a Dominikánská republika 15 komodit), to odráží fakt, že

pokud je země postižena pohromou (sucho, záplavy atd.), tak pokud pěstuje plodiny, které jsou závislé na exportu, není ekonomicky soběstačná - případ Haiti. Celkové rozpočty sledovaných zemí se diametrálně odlišují - Dominikánská republika ho má vyšší o 6,6 miliard \$. Obě země jsou pak v rozpočtovém schodku. Z hlediska průmyslu je na Haiti dominantní textilní a potravinářský průmysl a v Dominikánské republice turistický a potravinářský. Zajímavý je také ukazatel denní spotřeby ropy: Haiti 12 000 barelů a Dominikánská republika 119 000 barelů za den. Haiti je chudá země - 149. v indexu lidského rozvoje ze 182 zemí.

15.5 SOCIÁLNÍ ROZDÍLY

Sociální podmínky jsou v těchto dvou zemích diametrálně odlišné, tykají se jak podmínek pro samotné žití, stravování, vzdělání a celkový rozvoj osobnosti. Věkový medián (rozděluje populaci na dvě stejně početné skupiny) je u obou států nižší ovšem u Haiti je výrazně nižší, a to 21,4 let (Dominikánská republika 26,1 let). To značí vysoký počet mladého obyvatelstva, ovšem na Haiti je gramotných jen 53 % populace na rozdíl od Dominikánské republiky - 87 %. To odráží fakt ekonomické nestability Haiti. Co se týká naděje dožití při narození, je vyšší u Dominikánské republiky (77,44 let), obyvatelstvo Haiti dosahuje hodnoty 62,51 let. Je to odraz zdravotnictví a potravinové politiky Haiti, téměř 19 % dětí do pěti let trpí podvýživou. Hlad a různé nemoci jsou ještě podpořeny nedostatečnou kanalizační sítí, na Haiti je na ní napojeno jen 17 % obyvatel.

15.6 ZEMĚTŘESENÍ

Haiti prochází zlom, který byl příčinou vyvolání silného zemětřesení v těsné blízkosti (15 km) od hlavního města Port-au-Prince (jedná se o nejsilněji zalidněnou oblast na Haiti). Následky zemětřesení byly katastrofální, poničena byla většina důležitých budov a infrastruktury v zemi. Následkem otřesů bylo postiženo asi 3 725 615 obyvatel, zahynulo více jak 210 000 obětí a dalších 1 200 000 lidí zůstalo bez domova. V rámci humanitární pomoci se angažovaly všechny vyspělé státy světa včetně USA, EU a OSN (včetně ČR). Co se týká Dominikánské republiky, jak uvádí server CCTV, tak kromě zaznamenání otřesů, které vyvolaly paniku, se v zemi nic vážnějšího nestalo.

ZDROJE

- **CIA - The World Factbook** [online], dostupné k 20.4.2012 na, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>
- **Google Earth** [online], dostupné k 10.4.2012 na, <<http://www.google.com/intl/cs/earth/index.html>>
- **The World Bank** [online], dostupné k 13.4.2012 na, <<http://www.worldbank.org>>
- **The United Nations - Databases** [online], dostupné k 10.4.2012 na, <<http://www.un.org/en/databases/#stats>>
- **CCTV** [online], dostupné k 15.4.2012 na, <<http://english.cctv.com/program/cctvnews/20100113/103653.shtml>>

PŘÍLOHY

Obr. 37 Hispaniola – satelitní snímek

Zdroj dat: *googleearth.com 2012*

Obr. 38 Relaxační komplex v Dominikánské republice

Zdroj dat: *dominicanpublicrealestate.ca 2012*

Ob

Obr. 39 Život ve slumu v oblasti Port-au-Prince na Haiti

Zdroj dat: *latinamericanstudies.org* 2012

Obr. 40 Patrný rozdíl zalesnění a biodiverzity podél hranice Haiti (v levo) a Dominikánské republiky (v pravo)

Zdroj dat: *nationalgeographic.com* 2012

16) HISTORIE A SOUČASNOST PANAMSKÉHO PRŮPLAVU

Michaela Fuksová, Tomáš Kubíček (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Průplav, který spojuje Atlantik s Pacifikem: zmiňte ve stručnosti historii a zkuste vystihnout význam průplavu v současnosti. Jak z přítomnosti průplavu těží Panama, jak USA, případně další hráči? Jaký je vývoj dopravy skrze tento kanál – má setrvalou, klesající nebo vzrůstající tendenci? Proč?

16.1 PLÁNOVÁNÍ A VÝSTAVBA

Prvním Evropanem, který doplul ke karibskému pobřeží Panamské šíje, se v roce 1501 stal španělský mořeplavec Rodrigo Galván de Bastidas (1460-1527). O rok později zde přistál Kryštof Kolumbus, když hledal cestu na východ. Bylo to právě to místo, kde se o čtyři století později začal budovat Panamský průplav. Myšlenky na umělé spojení Atlantiku s Tichým oceánem jsou však jen o málo mladší, než Kolumbovo přistání v roce 1502. Psal se letopočet 1534 a jako první se o možnosti a náklady na propojení zajímal španělský král Karel V. O pětadvacet let později nakreslil Almaro Saavedra Ceron plány průplavu, obavy z náročnosti však byly silnější a znovu se o budování začalo hovořit až na konci 18. století (casopisstavebnictvi.cz).

Od roku 1856 fungovala místo plánovaného průplavu železnice, která však kapacitně nestačila. Na zeměpisném kongresu v roce 1879 byla vybrána panamská varianta jako nejschůdnější. O dva roky později založil Ferdinand de Lesseps společnost na prokopání průplavu. Podle plánu měla být stavba vyhotovena do dvanácti let. Po osmi letech a ztrátě jedné miliardy amerických dolarů byl projekt po velkých technických a hygienických obtížích zastaven. Svým životem zde zaplatilo na 45 000 dělníků a techniků. Roku 1894 si nově utvořená francouzská společnost předsevzala, že stavbu dokončí. Po španělsko-americké válce (1898) jednali američtí zástupci se společností o dokončení. Deset let po vzniku oné společnosti byla převzata Američany. Velkou překážkou v pokračování výstavby byly nevyhovující hygienické podmínky, jejichž zlepšení bylo prioritou. Panamský průplav měl být předán k využívání do roku 1915, otevřen byl dříve, a to 15. srpna 1914 (casopisstavebnictvi.cz).

16.2 TECHNICKÉ PARAMETRY

Celková délka průplavu činí 81,6 km, šířka pak 150-305 metrů. Lodě podnikající cestu průplavem musí překonat celkem šest zdymadel. Ty zdvihají hladinu a vzniká tak Gabunské jezero, které slouží jako zásobárna sladké vody pro napájení tohoto díla (panama.xf.cz).

Šířka průplavu limituje velikost lodí, které mohou proplout, jejich šířka nesmí překročit 32,31 metrů a délka pak 294 metrů. Skupině plavidlům s takovými parametry se říká Panamax. Někdy se ke snížení ponoru využívá přeprava části nákladu po železnici podél plavební cesty. Lodě typu Post Panamax jsou větší a kanálem už neproplují.

16.3 MODERNIZACE A ROZŠÍŘENÍ

Lodě se díky úsporám staví stále větší a větší a některé z nich se už nevejdou do průplavu a jejich cesta se z New Yorku do San Francisca natáhne z 9500 km na dlouhých 22500 km okolo celé Jižní Ameriky. Rozšíření je nezbytné také díky konkurenčním druhům dopravy jako je transamerická

železnice či letadlová přeprava. Po rozšíření bude muset být upravena klasifikace lodí Post Panamax, takových v současné době plují po světových oceánech asi tři stovky.

Velkým motivem pro pokračování rozšíření je myšlenka nikaragujské vlády, která má plán na vybudování svého průplavu a konkurovat tak Panamě. Její dvacetimiliardový kanál má být objemnější a problém by s ním neměly mít ani ty největší lodě. A jak to tak už v dnešním světě bývá, za vším hledej Čínu. Právě čínské a japonské banky by se na tomto smělém plánu mohly podílet (enwiweb.cz).

Modernizace se má týkat zejména zdymadel na obou koncích kanálu, která budou po dostavbě vyhovovat i těm největším plavidlům (casopisstavebnictvi.cz). Svou cestu zde po dokončení může vykonat největší loď přepravující cestující Queen Mary 2 (ekolist.cz). Ke zdymadlům budou připojeny čtyřsetmetrové plavební komory, které už nebudou tolik vysávat jezera Gatún a Miraflores. Kolem průplavu vyrostou menší pomocné kanály. Zvýší se počet vlečných člunů a lokomotiv, jež převážejí náklad některých velkých lodí. Modernizací by se měl roční přepravený náklad zvednout z 280 milionů tun na 510 milionů. Náklady na tuto velkou akci se odhadují na pět miliard dolarů neboli 100 miliard korun (Epocha 2012). Celé dílo má být dokončeno v roce 2014 a poté se má Panama stávat přístavem světové třídy a finančního centra srovnatelného s Hongkongem (casopisstavebnictvi.cz).

Rozšíření má prý přinést do vládní kasy miliardy dolarů. Ozývá se však kritika, že se náklady na výstavbu zvýší a stát se zadluží. Strach mají lidé i ze všudypřítomné korupce. Významnými kritiky jsou bývalý prezident Panamy Jorge Illueca a bývalý šéf průplavu Fernando Manfredo.

16.4 KDO TĚŽÍ Z VÝDĚLKU KANÁLU?

Na celé délce řídí dopravu okolo 7500 operátorů, z nichž drtivou většinu tvoří panamští občané, kteří pracují 24 hodin denně 365 dní v roce. Vodní dílo až do roku 2000 spravovali Američané, řízení poté předali do rukou právě Panamě (Epocha 2012).

Panamský kanál má na ekonomiku Panamy nedožitelný vliv, jelikož se jedná o poměrně chudou zemi. Roční finanční injekce z mýtného činí okolo 470 milionů dolarů, což tvoří 80 % hrubého domácího produktu. Za deset let pak přinesl do státní kasy 4,75 mld. dolarů. V době americké nadvlády nad průplavem vytvářeli Američané spoustu pracovních míst a přilézali do této oblasti kapitál. Tyto finance dnes Panamě chybí. Dokonce 80 % panamských občanů si v provedeném průzkumu přálo, aby byl kanál stále pod vedením USA, ačkoliv v referendu odsouhlasili jejich předčasný odchod (almen.cz).

Z průplavu těží také investoři, kteří přicházejí do této oblasti. Zejména se jedná o služby spojené s lodní dopravou. Překvapením se může zdát výrok, že Panama může být významným ekonomickým a obchodním centrem. Podél průplavového pásma dnes operuje kolem 100-120 zahraničních bank. V této souvislosti zde platí místní měna zvaná balboa, která nemá bankovky, nýbrž pouze mince a kurs je s americkým dolarem pevně svázan – jedna ku jedné (almen.cz).

Vliv USA je na správě kanálu přece jen znatelný. Panamská vláda by ráda taxy za proplutí zvýšila. Se Spojenými státy má ale podepsanou smlouvu, ve které stojí, že jakákoliv podobná změna by musí být odsouhlasena oběma stranami. Zdražení se proto zdá být nereálné, jelikož většina lodí využívajících kanál patří právě USA (almen.cz).

ZDROJE

- PODZIMEK, Josef. 2008. *Panamský průplav jako jeden ze sedmi divů moderního inženýrství*. Časopis Stavebnictví, 2008, č. 1. Dostupné na WWW: <<http://www.casopisstavebnictvi.cz/clanek.php?detail=536>>.
- Wikipedia.org. *Panamax*. [online]. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Panamax#Post-Panamax_ships>.
- Panamský průplav. [online]. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <<http://panama.xf.cz/panamsky-pruplav>>.
- Panamský průplav. *Vliv Panamského průplavu na ekonomiku Panamy*. [online]. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <<http://www.almen.cz/seminarky/panama/economics.html>>.
- Bleskově.cz. 2006. Panamský průplav se rozšíří. Zveřejněno dne: 23.10. 2006. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <<http://bleskove.centrum.cz/clanek.phtml?id=576955>>.
- Ekolist.cz. 2006. Geoscience online: Panamský průplav možná brzy získá obří rozměr. [online]. Zveřejněno dne: 3.11. 2006. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/geoscience-online-panamsky-pruplav-mozna-brzy-ziska-obri-rozmary>>.
- Enviweb.cz. 2006. Nikaragua chce vybudovat nový průplav. [online]. Zveřejněno dne: 6.10. 2006. Citováno dne: 23.4. 2012. Dostupné na WWW: <<http://www.enviweb.cz/clanek/obecne/60616/nikaragua-chce-vybudovat-novy-pruplav>>.
- JANDA, Martin. 2012. *Panamský průplav čekají velké změny*. Epocha, 2012, roč. 7, č. 1, s. 22-23.

17) KOSTARIKA – STŘEDOAMERICKÉ ŠVÝCARSKO?

Bc. Lucie Kašparová, Bc. Iveta Tomašková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Srovnávání se Švýcarskem je docela časté a většinou jde o země, které mají potenciál cestovního ruchu a vesměs stabilizovanou ekonomiku. Dá se totéž říci o Kostarice, která se sama někdy označuje za "Švýcarsko střední Ameriky"? Čím se vlastně liší od okolních zemí?

17.1 CÍL SDĚLENÍ

Cílem tohoto článku je blíže seznámit čtenáře s Kostarickou republikou a snažit se vystihnout hlavní důvody toho, proč se velmi často objevuje její přirovnání se středoamerickým Švýcarskem. Článek se snaží postihnout důležité fakty, které přibližují Kostariku k tomuto častému přirovnání. Ovšem nezabýváme se pouze důvody, které vedou ke srovnání se Švýcarskem, ale snažíme se taktéž podat ucelený pohled na tuto turisty oblíbenou zemi ve střední Americe.

Článek je rozdělen do několika kapitol. Začneme obecným úvodem o Kostarické republice, následují informace o přírodních podmínkách a ochraně přírodního bohatství Kostariky, které je nepopíratelné. Dále přijdou na řadu důležité informace o politické a ekonomické situaci v této zemi a taktéž je zmíněn turismus v této zemi. V poslední části dojde ke shrnutí poznatků, které jsme získali při četbě daného textu a jsou zde taktéž vysvětleny důvody, které mohou opravňovat k tomu, aby se Kostarika dala nazývat středoamerickým Švýcarskem.

17.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

17.2.1 Obecný úvod

Kostarická republika se nachází ve střední Americe a jejími sousedními státy jsou Nikaragua a Panama. Kostarická republika zabírá plochu asi 51 000 km² a z administrativního hlediska se dělí do 7 provincií a to jmenovitě do provincií : Alajuela, Cartago, Guanacaste, Heredia, Limón, Puntarenas, San José. Dále se administrativně dělí do 81 kantonů a 473 distriktů. V roce 2010 měla Kostarika 4,56 milionů obyvatel a hustota osídlení tak činí kolem 89 obyvatel / km². Hlavním městem toho státu je San José s 1,5 miliony obyvatel. Co se týče národnostního složení, 97% populace tvoří běloši (potomci Španělů), 2% černoši a 1% původní obyvatelé, tedy Indiáni. U náboženství se 75% obyvatel přiklání k římsko-katolické církvi, 14% k protestantské a zbytek vyznává různá indiánská náboženství. 60% populace žije ve městech a 16% lidí žije pod hranicí chudoby. Střední délka života v Kostarice je celkem vysoká a u mužů činí 75 let, u žen 80 let. Gramotnost v této zemi dosahuje téměř 96% a díky tomu je jedna z nejvyšších v oblasti Latinské Ameriky. Dále je třeba zmínit, že Kostarika se považuje za celkem bezpečnou zemi oproti zemím ve svém sousedství a z tohoto důvodu se zde projevuje vyšší migrace např. z Nikaragui (několik stovek tisíc migrantů). (<http://www.businessinfo.cz>)

17.2.2 Přírodní podmínky a ochrana přírodního bohatství

Co se týče přírodních podmínek, můžeme konstatovat následující. Kostarika je omývána dvěma oceány a to Tichým a Atlantským. Pobřeží Tichého oceánu je oproti pobřeží Karibského moře více členité a tvoří ho několik poloostrovů a zálivů. Přes území Kostariky se táhnou tři sopečná pohoří a to Cordillera de Guanacaste, Cordillera Central a Cordillera de Talamanca. Můžeme zde nalézt 9 aktivních sopek a díky tomu je tato oblast velmi aktivní a často se zde projevují zemětřesení.

Nejvyšším bodem je hora Chirripó, která se nachází na východě země v pohoří Cordillera de Talamanca a dosahuje výšky 3 820 metrů. Ve střední části země se rozkládá pánevní oblast zvaná Centrální údolí, kde žije většina obyvatel Kostariky. (<http://cs.wikipedia.org>) Na hranici s Nikaraguou protéká řeka San Juan. Oblast Kostariky spadá do tropického a subtropického pásu. Průměrná roční teplota závisí na tom, jestli se nacházíme u pobřeží, ve vnitrozemí či ve vyšších nadmořských výškách. Na pobřeží tedy dosahují průměrné roční teploty 32°C, ve vnitrozemí 17°C a ve vyšších pohořích 10°C. Průměrně na území Kostariky napadne asi 3 000 mm srážek za rok, ovšem srážky jsou rozloženy nerovnoměrně a závisí na lokalitě. Období sucha přichází v období měsíců prosince až dubna. (<http://www.kostarika.cz>)

Díky velkému přírodnímu bohatství Kostariky budou následující řádky věnovány ochraně přírody na území tohoto státu. Kostarika se může pochlubit rozmanitým přírodním bohatstvím a ekosystémy. Na jejím území se nachází asi 5% světové biodiverzity, což představuje asi 500 000 druhů. Neprobíhá zde téměř žádné odlesňování a projevuje se zde na plno velká péče o přírodu, kdy jsou nastoleny přísné sankce při narušování životního prostředí. Významná je taktéž ochrana mořských želv, kdy za usmrcení želvy je uvalena vysoká pokuta a při opětovném usmrcení hrozí až trest vězení. Tímto se například vyčleňuje oproti sousední Nikaragui, kde jsou želvy dovoleny zabíjet pro maso a vejce. (<http://www.lideazeme.cz>)

Již v 50. letech 20. století byly založeny první chráněné přírodní oblasti a v současnosti pokrývají ¼ území celé Kostariky, což jí řadí na první místo co do plochy chráněného území na světě. Rozvojové země většinou ochraňují 13% svého území a vyspělé země 8%. V současnosti se zde nachází 28 národních parků. Mezi památky UNESCO patří NP Kokosový ostrov, CHO Guanacaste a horský hřbet Talamanca s národním parkem La Amistad. (<http://cs.wikipedia.org>)

17.2.3 Politická a ekonomická situace

Politickou a ekonomickou situaci země poznamenaly zajisté důležité milníky, které Kostariku v minulosti formovaly. Mezi takového milníky patří rok 1823, kdy bylo zrušeno otrokářství, rok 1883, kdy byl zrušen trest smrti, rok 1889, kdy Kostarika vznikla jakožto demokratický stát, rok 1917, kdy byla uzákoněna povinná (bezplatná) školní docházka a posledně rok 1949, kdy bylo uzákoněno volební právo pro ženy (Švýcarsko „až“ rok 1971). (<http://behensky.blog.respekt.ihned.cz>) V čele státu stojí prezidentka Laura Chinchilla (od roku 2010) a Kostarika je považována za nejstabilnější zemi v oblasti střední Ameriky. Kostarika dosahuje dlouhodobě příznivých ekonomických výsledků a ustála přechod přes typické sociální problémy provázející státy střední Ameriky. Zahraniční politika se přeorientovala z tradičních partnerů na spolupráci se zeměmi střední Ameriky, USA, Japonskem, Čínou a zeměmi EU. V roce 2007 byla Kostarika otevřena zahraničním investorům a cizinci zde mohou koupit pozemky a následně na nich podnikat.

HDP země tvoří z 58% služby, následovány z 22% průmyslovou výrobou a zemědělstvím. Zemi provází nárůst HDP a v roce 2010 tvořil 22%. Vypočtené HDP na hlavu činí asi 11 tisíc dolarů ročně, což Kostariku řadí na první místo v zemích střední Ameriky. Nezaměstnanost se pohybuje mezi 7-8%. Mezi exportní zboží patří počítačové komponenty, zdravotnické implantáty, mořské a potravinářské produkty a tradiční zemědělské plodiny (banány, káva, cukr, ananas, melouny, okrasné květiny). (<http://www.businessinfo.cz/cz/>)

Zajímavou kapitolou je v Kostarice energetika. Kostarika se zavázala, že do roku 2030 bude 100% své energie získávat skrze obnovitelné zdroje. Tento závazek se jim daří plnit a již nyní získává 90% energie právě z těchto zdrojů. Největší zastoupení ve výrobě energie mají vodní elektrárny, které

tvoří 82% celkové energie. Kostarika se taktéž může pochlubit největším větrným parkem ve střední Americe. Tento větrný park dokáže zásobovat asi 70 000 domácností. (<http://en.wikipedia.org>)

Důležitým krokem ve vývoji Kostariky bylo zrušení armády v roce 1948. Kostarika si tak zajistila neutralitu a peníze z armády byly použity na sociální péči, vzdělávání a zdravotní péči. Díky tomuto kroku si zajistila stabilitu a vytvořila příznivé prostředí pro rozvoj a prosperitu. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo dosahuje počtu 1,9 milionů a nejvíce obyvatel je zaměstnáno ve službách (64%), průmyslu (22%) a zemědělství (14%).

Kostarika má tedy velmi dobré ekonomické vyhlídky dané politickou i ekonomickou stabilitou a důvěrou soukromých zahraničních investorů i mezinárodních finančních institucí. (<http://www.infoglobe.cz/>)

17.2.4 Turismus

S Kostarikou si jako první věc spojíme čilý turismus. A opravdu. Kostarika je světovým centrem turismu a v roce 2009 tvořil téměř 9% celkového HDP země. Kostariku ročně navštíví něco málo přes 2 milióny turistů a výdělek z turismu přesahuje 2 miliardy ročně. Kostarika je taktéž velmi oblíbenou destinací pro tzv. zdravotní turistiku, především pro obyvatele USA. Zdravotnictví je tady na velmi dobré úrovni a řadí se mezi nejlepší ve střední Americe. Je dokonce považováno i za lepší než v USA a to i navzdory zlomku HDP jdoucí do tohoto sektoru naproti právě USA. Kostarika je tedy bohatší, dražší a i více navštěvovaná než ostatní země střední Ameriky. (<http://vycestovat.cz>)

Ze zajímavostí můžeme zmínit, to že Kostarika je jediná země Latinské Ameriky, která byla zařazena do seznamu 22 nejstarších demokracií. Kostarika se může pyšnit nejvyšším indexem lidského rozvoje ze zemí Latinské Ameriky, a to svým 69. místem v roce 2011. Za zmínku taktéž stojí vzpomenout skutečnost, že Kostarika je v hodnocení tzv. Indexu výkonnosti z hlediska životního prostředí, který hodnotí státy z hlediska celkové ohleduplnosti vůči životnímu prostředí, na 5. místě v roce 2012 a v roce 2010 obsadila dokonce místo 3. (<http://en.wikipedia.org>)

17.2.5 Proč Středoamerické Švýcarsko?

Proč je tedy Kostarika nazývána jakožto středoamerické Švýcarsko? Už v předešlém textu je možné postupně nacházet odpovědi na tuto otázku. Patrné byly především znatelné rozdíly mezi Kostarikou a okolními zeměmi, které jsou svým jak politickým tak ekonomickým vývojem oproti Kostarice „pozadu“. Kostarika je takovým „ostrůvkem“ rozvoje oproti svému okolí. Oproti okolním státům je to země demokratická, ekonomicky na dobré úrovni, bezpečná, stabilní a bez konfliktů. Díky svým přírodním krásám je vysoce ceněna a tvrdě se zasazuje o vysoký stupeň ochrany těchto významných ekosystémů. Projevuje se zde čilý turistický ruch a zdravotní péče je na vysoké úrovni a je bezplatná. Kostarika si udržuje stejně jako Švýcarsko svou neutralitu v regionálních i celosvětových konfliktech. V širokém okolí není žádného státu, který by se mohl pyšnit vyšší životní úrovní. Kostaričané se snaží o to, aby města byla udržována v čistotě a snaží se dbát na veřejná prostranství. (<http://www.lideazeme.cz>) Kostarika se taktéž projevuje velmi šetrně v problematice energetiky, kdy se snaží ve většině případů využívat obnovitelné zdroje. I v tomto bodě si je blízká právě se Švýcarskem. Takže pokud se ptáme, jestli je nazývat Kostarikou středoamerickým Švýcarskem nasnadě, můžeme téměř bez obav říci, že ano. A to především díky výše zmíněným charakteristikám, které se vymykají podmínkám v celé střední Americe.

ZDROJE

Wikipedia – Costa Rica [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Costa_Rica>

Kostarika – perla střední Ameriky [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://www.kostarika.cz>>

Wikipedia – Kostarika [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostarika>>

Lidé a země [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://www.lideazeme.cz/clanek/cistota-a-poradek-v-genech>>

Vycestovat.cz [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://vycestovat.cz/kostarika-svycarsko-latinske-ameriky>>

Blog.respekt.cz [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://behensky.blog.respekt.ihned.cz/c1-46060680-kostarika-svycarsko-stredni-ameriky>>

Infoglobe.cz [online].

Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://www.infoglobe.cz/cestovatelcky%20pruvodce/kostarika-stredoamericke-svycarsko-ii/>>

Businessinfo [online].

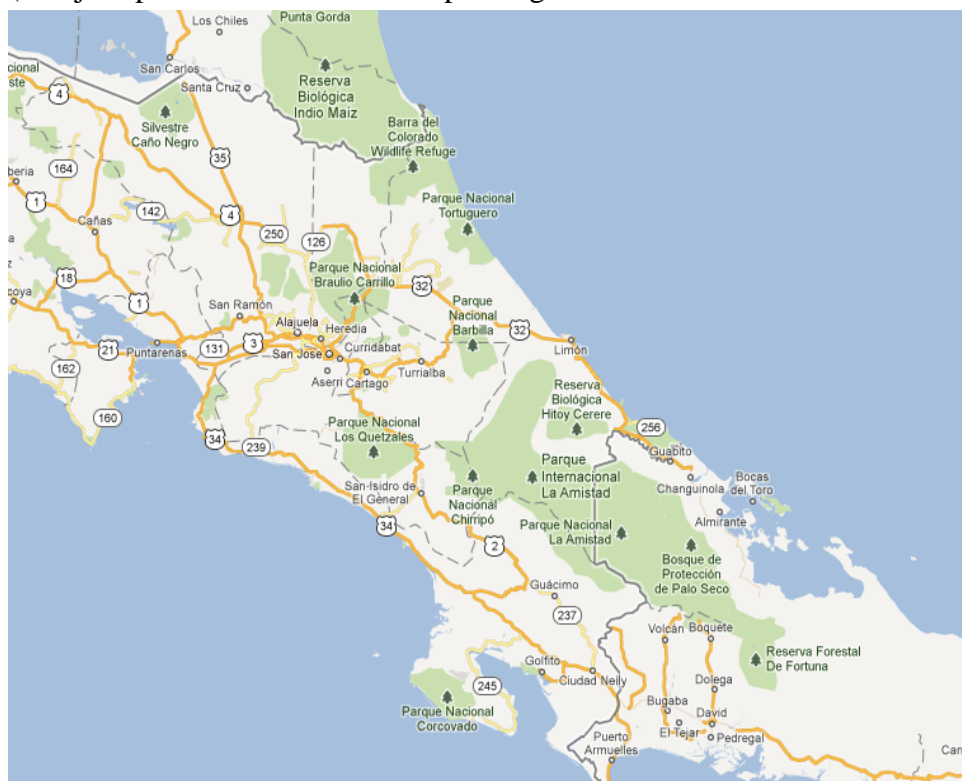
Citováno dne 23.4.2012. Dostupné na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/kostarika/1000787/>>

PŘÍLOHY

Obr.41 Fyzická mapa Kostarické republiky

(zdroj: <http://www.ezilon.com/maps/images/centralamerica/Costa-Rica-map.gif>)

Obr.42 Národní parky Kostarické republiky

(zdroj: <http://maps.google.com/>)

Tab. 3 Základní makroekonomické ukazatele Kostarické republiky

(zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/kostarika/1000787/>)

	Základní makroekonomické ukazatele				
	2007	2008	2009	2010	9/2011
HDP (v mil. USD)	28 620	28 930	29 330	35 790	26 950
HDP (růst v %)	1,1	1,4	1,2	22,0	4,3
Veř. dluh (% z DPH)	46,5	42,2	42,0	42,5	41,0
Zahr.dluh (% z HDP)	21,3	25,9	29,0	25,9	24,9
Inflace (v %)	9,1	13,4	7,05	5,82	4,80
Deviz. rez. (v mld. USD)	2,50	4,11	3,79	4,06	4,58
Vývozy (v mld. USD)	9 267	9 737	8 847	10 010	7 450
Dovozy (v mld. USD)	12 260	14 550	10 870	13 320	10 240
PZI (v mld. USD)	982	1 240	1 320	1 465	1 120
Nezaměstnanost (v %)	7,6	8,2	7,8	7,6	7,4

18) TRESTANECKÉ KOLONIE V AMERICE – HISTORIE A SOUČASNOST

Bc. Lucia Kolláriková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Trestanecké kolonie byly a jsou nechvalně známé prostory. Jeden takový se nalézal u břehů Francouzské Guyany, na Ďábelských ostrovech. Jaká byla historie této velmi tvrdé "káznice", kdo byli nejslavnější vězni? Jaká je tam situace dnes?

18.1 CIEĽ ZDELENIA

Požieračka ľudí, alebo inak nazývaná trestanecká kolónia na Diabolských ostrovoch je nie veľmi známe miesto. Nedostatok svetla, zákaz rozprávania sa, nízka šanca návratu do domoviny, izolácia a tropické teploty a hmyz, to všetko vytváralo z tejto skupiny ostrovov jedno z najťažších väzení na svete. A kde vlastne sú? Prečo boli považované za jedny z najkrutších väzení? Kto túto traumu prežil? A ako sa s ňou vysporiadal? Na tieto otázky sa bude snažiť práca dať odpoveď.

18.2 OBSAH

Ostrov spásy *Îles du Salut*⁴, medzi ktoré patria ostrovy *Île Royale* (Kráľovský ostrov, správa ostrova), *Île Saint-Joseph* (Svätý Jozef, samotky), *Île du Diable* (Diabolský ostrov, politický väzni) sa nachádzajú asi 17km od štvrtého najväčšieho mesta Francúzskej Guyany, mesta Kourou, kde dnes sídli Guyanské kozmické centrum, ale o tom neskôr. Ostrovy sú vulkanického pôvodu a v súčasnosti dochádza k ich zalesňovaniu, po tom, čo v období existencie väznice bol vo veľkej miere odlesnený. Poloha väznice bola, okrem iného, zvolená na tieto ostrovy z toho dôvodu, že sa tu nachádzajú severovýchodné pasáty, a s nimi spojené silné morské prúdy smerujúce k ostrovom a vody plné žralokov, čo ešte viac komplikuje útek väzňom.

“Európska” história ostrovov siaha až do konca 15. storočia, konkrétne do roku 1498, kedy bol ostrov objavený Francúzmi a domáce indiánske obyvateľstvo začalo byť vyhnané do vnútrozemia. Popudom ku kolonizácii bola legenda o zlatom meste El Dorado, ktoré sa tu nachádza, pričom v roku 1637 bolo založené hlavné mesto Cayene francúzskymi obchodníkmi a v 17. storočí sa Francúzska Guyana stala Francúzskou kolóniou (Zdroj: http://www.novoslužby.cz/pruvodce-cestovanim.208/francouzska-guyana-dobrodruzstvi.215_03.html). Prírodné bohatstvo krajiny sem prilákalo aj Angličanov a Portugalcov, ktorí ostrovy v roku 1809 obsadili, no o päť rokov neskôr ich navrátili Francúzom.

V roku 1865 francúzske ministerstvo spravodlnosti s ministerstvom kolónií ako zcivilizovať zatiaľ neobývanú Guyanu. Vypracovali plán v ktorom určili ostrovy ako miesta kam by sa dali deportovať všetci nebezpečný a politický väzni z Francúzska a tak ju ozdraviť. Preto z Francúzskeho prístavu Ré boli vypravované lode do „zeme stratených duší“ s potrubiami s vriacou vodou, keby náhodou nastala vzbura (Zdroj: <http://thunder-bolt.cz/zajimavosti/3-54-46-francouzska-guayana-23.php>).

⁴Ostrov spásy boli nazvané preto, že Francúzom poskytovali útočisko pri snahe kolonizovať ostrov v 18. stor. (Zdroj: <http://www.lideazeme.cz/clanek/poziracka-lidi-na-dabelskych-ostroveh>)

Pôvodne tu vznikla nápravovňa, založená Napoleonom III. (Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Devil%27s_Island), no po čase bol režim zprísnený a väzňovia začali byť rozdeľovaní do skupín ochrany v závislosti na závažnosti trestu. Samotná väznica zažila svoje obdobie slávy v rokoch 1852 až 1946 (!!!), kedy tu fungovala hlavne pre politických väzňov a ťažkých zločincov deportovaných z Francúzska. Okrem mužov tu boli trestané aj ženy (avšak v pomere asi 80 000:1 000), lebo sa predpokladalo, že sobáš medzi väzňami je jedným krokom k ich náprave. Avšak výsledky boli nízke a preto sa od nich upustilo v roku 1907. Francúzska vláda vydala 30.05.1854 zákon, ktorým ešte viac potrestala odsúdených, a to tak, že odsúdení museli v Guyane stráviť tak dlhý čas, na aký bol na ostrovy poslaný, ak však dostal trest dlhší ako sedem rokov, musel tu zostať nadsmrť.

Prvé snahy o zavrzenie tejto tyranie pochádzajú z dvadsiatych rokov 20. storočia, kedy sa o nich zmienil francúzsky novinár Albert Londres, čo vtedajšej francúzskej spoločnosti pripadalo ako nemožné, no vzápätí tento článok vyvolal silné emócie, čím sa urýchlila snaha o ich zatvorenie, ktoré však nastalo až o dve desaťročia neskôr. V roku 1946 sa Francúzska Guyana stala zámorským územím a v roku 1974 samostatným departmentom.

Ako už bolo spomínané, na ostrovy sa nedostali len ťažký väzni, ale aj odporcovia politického režimu, medzi ktorých sa zaradil aj Alfred Dreyfus. Bol to vysokopostavený židovský dôstojník, ktorý sa v roku 1894 dostal do vykonštruovaného procesu a bol odsúdený za špionáž nadoživotie. K skráteniu trestu na päť rokov mu pomohla verejná kampaň a Zolova J'accuse. Bol väznený na ostrove Svätý Jozef, kde v žil v malej chatke a von mohol vychádzať len v noci.

Druhý známy trestanec, ktorý si skúsil peklo ostrovov na vlastnej koži bol Henri Charriére, ktorý o svojich dvanástich rokoch vo väznici napísal knihu. Tá mala obrovský úspech v dobe svojho vydania. Až dodatočným pátraním sa prišlo na to, že autor si časť príbehov privlastnil od spoluväzňov, aby tak získal popularitu. Tento príbeh bol aj zfilmovaný v roku 1973 (Steeve McQueen a Dustin Hofman), pričom postava Dustina Hofmana v knihe nevystupuje, ale režisérovi sa páčila myšlienka jej zapojenia do príbehu.

Historické pramene tvrdia, že z ostrovov sa podarilo odísť aj večnému anarchistovi a recidivistovi Clementovi Duvalovi.

Dnes je toto územie najväčší zámorský department Francúzska (jediný zámorský department člena Európskej únie v Južnej Amerike), teda územie so spoločnou menovou politikou s Francúzskom. Preto Francúzska Guyana patrí medzi jeden z najdrahších štátov (používané platidlo je euro), kde jej obyvatelia majú nárok na získanie Francúzskeho pasu.

Väznica na Ostrovoch spásy už dnes chátra, verejnosti je prístupná bez poplatku, no veľký záujem o ňu nie je. Ročne toto miesto navštívi len okolo 50 000 turistov. Zachovalá väznica sa však nachádza v meste Saint Lauren du Maroni, kde podľa historických prameňov bol skutočne (aspoň časť trestu) väznený aj Henri Charriére. Na ostrove Svätého Jozefa dnes majú pracovisko legionári strážiaci majetok vesmírnej agentúry ESA v Kourou, odkiaľ napr. štartovali rakety Ariane 5, Sojuz a Vega.

Záverom by sa dalo tvrdiť, že kolonializácia takto odlišnej krajiny a vytvorenie väznice v tak neľudských podmienkach prinieslo smrť mnohým nevinným ľuďom. Pramene tvrdia, že vytvorenie väznice bolo vysoko nerentabilné (návratnosť výdavkov sa pohybovala len niekde na hranici 2%), navyše stále hrozilo riziko úteku väzňov. Nehumánne zachádzanie s ľudskými životmi (a to aj

v polovici 20. storočia), a snaha očistiť sa (presunom delikventov na druhý koniec sveta) patrí jednej z etáp Francúzskej histórie, o ktorej by radšej pomlčali.

ZDROJE

- Devil's Island [online]. Wikipedie [Citované 03/2012]. Dostupné na WWW<http://en.wikipedia.org/wiki/Devil%27s_Island>

- Francouzská Guyana [online]. Náš věk [Citované 03/2012]. Dostupné na WWW<<http://thunderbolt.cz/zajimavosti/3-54-46-francouzaska-guayana-23.php>>

- Francouzská Guyana - dobrodružství [online]. Nové služby [Citované 03/2012]. Dostupné na WWW<<http://www.novesluzby.cz/pruvodce-cestovanim.208/francouzaska-guyana-dobrodruzstvi.21503.html>>

- Požíračka lidí na Ďábelských ostrovech [online]. Lidé a země [Citované 03/2012]. Dostupné na WWW<<http://www.lideazeme.cz/clanek/poziracka-lidi-na-dabelskych-ostrovech>>

PŘÍLOHY

Obr. 43 Ostrovy spásy

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8E%C3%A1belsk%C3%BD_ostrov

Obr. 44 Bývalý žalár

Zdroj: <http://www.lideazeme.cz/clanek/poziracka-lidi-na-dabelskych-ostrovech>

19) ČESKÁ MINORITA V ZEMÍCH JIŽNÍ AMERIKY

Bc. Michal Koběluš (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Charakterizujte české menšiny v zemích Jižní Ameriky. Můžete zmínit i zřejmě nejvýznamnějšího potomka českých vystěhovalců, jehož jméno je spojené s výstavbou města Brasília, "metropole na zelené louce"....atd. atd.

19.1 CÍL SDĚLENÍ

Českoslovenští obyvatelé byli v minulém století nuceni opustit svoji vlast z mnoha nejrůznějších důvodů. Tato práce by se zabývala důvody jak dobrovolného odchodu, tak emigrace. Zmíněny budou i významné počiny emigrujících obyvatel, kteří se výraznou měrou zapsaly do dějin nejen Jižní Ameriky, ale stojí za připomenutí i v jejich bývalé vlasti (dnes tedy České republice).

19.2 HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ EMIGRACE

Historie československé emigrace do zemí Jižní Ameriky lze datovat do dob Rakousko-Uherské monarchie, konkrétně mezi roky 1872 až 1875, kdy se uskutečnily první odchody obyvatel severovýchodních Čech (Broumovsko, Policko) do oblasti jižního Chile. Jednou z nejvýznamnějších a nejvýraznějších stop zanechaných těmito lidmi byl vznik městečka Nueva Braunau.

Ještě dříve však lze zaznamenat první přistěhovalce z českých zemí na přelomu 17. a 18. století. Jednalo se o jezuitské misionáře, kteří přicházeli převážně do oblasti dnešní Paraguaye. V průběhu 19. století se dále uskutečnily asi největší vystěhovalcecké vlny z území Čech a Moravy, v tomto případě se však jednalo o německé obyvatelstvo jakožto součást organizované německé kolonizace oblastí Jižní Ameriky.

Až zhruba do roku 1920 však nelze doložit přesné počty emigrantů resp. přistěhovalců české nebo slovenské národnosti, neboť tito lidé byli evidováni pouze jako obyvatelé bývalé rakousko-uherské monarchie.

Ve dvacátých letech minulého století se stala Latinská Amerika vyhledávanou lokalitou pro československé emigranty. Popularita vzrostla ještě více po zpřísnění přistěhovalcecké politiky ve Spojených státech amerických. Nejčastějšími destinacemi byli největší a nejvyspělejší země Jižní Ameriky Argentina a Brazílie. V meziválečné době se počet československých obyvatel v Argentině odhadoval na zhruba třicet tisíc. Nejvíce se nacházelo/nachází v oblasti hlavního města Buenos Aires a okolních provinciích (Berisso, Veronica, Avellaneda). Argentina si do dnešních dob udržuje suverénně největší českou ("československou") kolonii v Jižní Americe.

Na druhém místě v pomyslném žebříčku zemí s největším počtem přistěhovalců se nachází Brazílie. Prameny uvádějí až deset tisíc obyvatel bývalého Československa, kteří emigrovali/vystěhovali se právě do této země v období mezi dvěma světovými válkami. V Brazílii zanechali českoslovenští emigranti a jejich potomci patrně nejvýraznější stopu. Kromě toho, že je zde například registrován nejstarší vystěhovalcecký spolek (*Slávia v SaoPaulu*) zde žil, podnikal, budoval a nakonec i zemřel zřejmě nejznámější emigrant Jan Antonín Bařa, o němž bude část následující kapitoly.

Příčiny emigrace do zemí Jižní Ameriky byly nejčastěji, řekněme politického a ekonomického charakteru. Pochopitelně nejvíce osob “utíká” v důsledku blížící se nebo již probíhající druhé světové války, z etnických, rasových či náboženských důvodů. Například v letech 1938 a 1939 odcestovalo do Chile před nastávající hrozbou přibližně 250 rodin, z nichž většina byla židovského původu.

Velmi častým jevem byla také nutnost setrvání osob v zemích Jižní Ameriky, přestože do tohoto regionu přicházeli pouze dočasně, jako zaměstnanci československých firem (např. Baťových závodů apod.). Německá okupace a druhá světová válka však návrat do vlasti zkomplikoval, ne-li přímo znemožnil.

V porovnání s Argentinou a Brazílií jsou počty obyvatel bývalého Československa, kteří opustili republiku v meziválečném období, výrazně nižší. Například do Chile přišlo v celé historii zhruba dva tisíce osob z území bývalého Československa (*Podle odhadů bývalého velvyslance ČR v Chile Jiřího Jiránka, který soustavnému studiu českých a slovenských stop v Chile věnoval plně čtyři roky*).

19.3 JAN ANTONÍN BAŤA

Uherskohradištský rodák se do Brazílie dostal poněkud strastiplnou cestou. V roce 1939 odletěl z bývalého Československa na svoji druhou “celosvětovou” obchodní cestu za účelem kontroly “baťovského impéria”. (první podnikl již v roce 1937, kdy mimo jiné navštívil například severoafrické státy, jihovýchodní Asii i Severní Ameriku). Bohužel již za dva dny došlo k německé okupaci Československa a tím pádem byl znemožněn jeho návrat do vlasti. Kvůli údajné, avšak nikdy neprokázané kolaboraci s nacisty mu byl znemožněn pobyt v USA. Ke všemu se přidávají (neúspěšné) spory s Tomášem Baťou mladším o dědictví po Tomáši Baťovi a tedy i faktickou kontrolu nad Baťovými závody ve světě (ty, které se nacházely v bývalém Československu byly po roce 1945 znárodněny).

Jan Antonín Baťa se tedy přesouvá do Brazílie, kde působil již za války a realizuje své odvážné sny. Díky svým schopnostem se mu s minimálními prostředky podařilo vybudovat několik desítek sídel v jihoamerickém vnitrozemí s nichž dodnes jich většina úspěšně funguje a stále v nich žijí potomci českých přistěhovalců. Mezi nejvýznamnější patří poslední z více jak osmdesáti sídel a tím je Bataypora (což v překladu z indiánského jazyka guaraní znamená „Baťova dobrá voda“).

Toto město, nacházející se v brazilském státě Mato Grosso do Sul s přibližně deseti tisíci obyvateli (v roce 2003 to bylo 11 443 obyvatel) bylo založeno v roce 1967 podle plánů z roku 1953. Pozemky však vlastnila Baťova společnost již od roku 1921. Společně s Janem Antonínem Baťou se na zakládání měst (nejen) v Brazílii významně podíleli také Vladimír Kubík a Jindřich Trachta. Města vznikala podle jakéhosi jednotného systému po vzoru Zlína, který byl v předválečné době považován za jedno z nejmodernějších měst. Nejen toto město bylo založeno jako tzv. zemědělsko – průmyslový typ kolonizace.

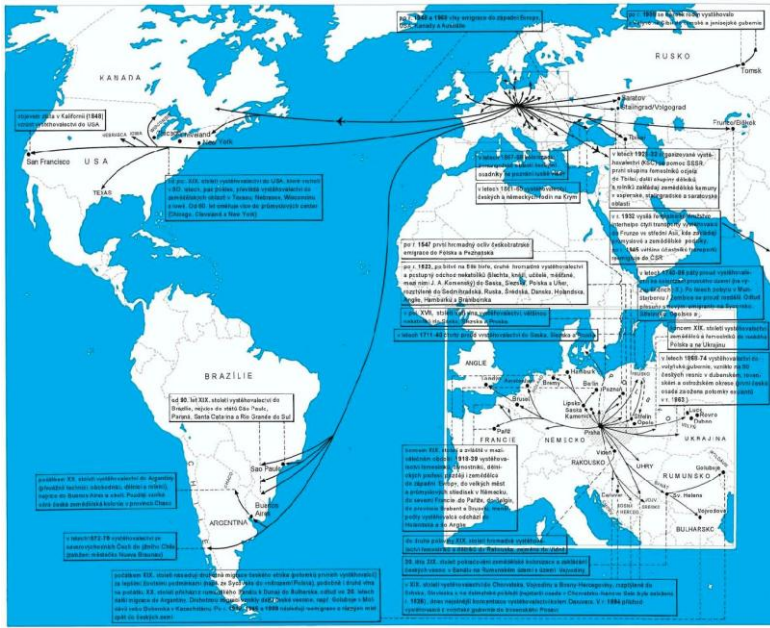
Jan Antonín Baťa zemřel v roce 1965 v Brazílii, byl nominován na Nobelovu cenu za mír. Je autorem několika desítek ekonomických analýz, románů nebo cestopisů.

Teprve v roce 2007 soud definitivně očistil jméno Jana Antonína Bati od spolupráce s nacisty a ocenil jej jako přispěvatele v boji s nacistickým Německem.

ZDROJE

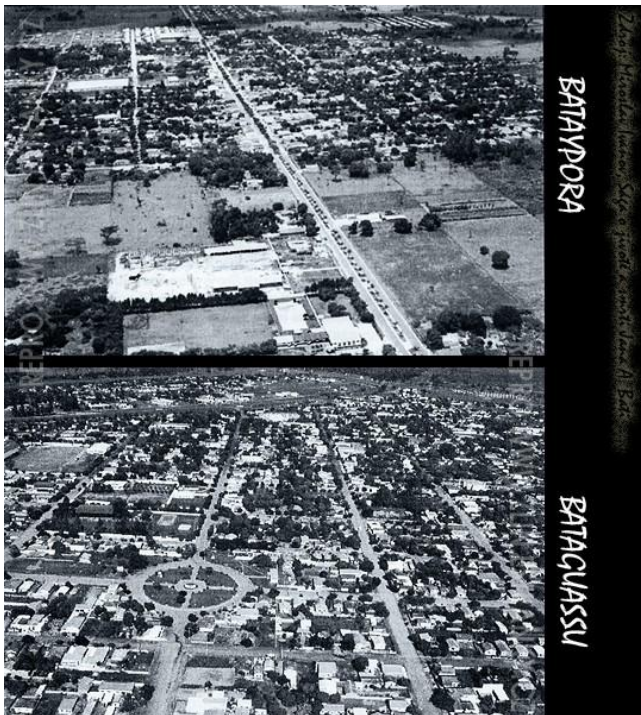
- BAŤA, Jan Antonín. *Za obchodem kolem světa: Baťova letecká obchodní výprava kolem světa 6.1. – 1. 5. 1937*. 2. vyd. Krásná Lípa: Marek Belza, 2006. 256 s.
- Baťastory. Encyklopedie baťovství. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.batastory.net/>>. Cit. 26. 4. 2012.
- Bataypora. *stránky města*. 2008. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.bataypora.com/>>. Cit. 26. 4. 2012.
- Český rozhlas. *V Jižní Americe žijí desítky tisíc lidí s českými kořeny*. 2004. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz>>. Cit. 25. 4. 2012.
- IVANOV, Miroslav. *Sága o životě a smrti Jana Baťi a jeho bratra Tomáše*. 2.vyd. Vizovice: Lípa, 2000. 382 s .
- Krajané. *Češi žijící v zahraničí*. 2004. (online). Dostupné z WWW: <<http://krajane.net>>. Cit. 18. 4. 2012.
- Listy. *Dvoutměsíčník pro kulturu a dialog*. 2003. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.listy.cz> >. Cit. 18. 4. 2012.
- Ministerstvo zahraničních věcí. *Chile – o českých krajanech*. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.cz> >. Cit. 20. 4. 2012.
- Neviditelný pes. 1996. *Osobnost: Jan Baťa – zapomenutý král ševců*. Dostupné z WWW: <[http:// http://neviditelnypes.lidovky.cz](http://neviditelnypes.lidovky.cz)>. Cit. 20. 4. 2012.
- Otevřená encyklopedie. *Jan Antonín Baťa*. (online). Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org> >. Cit. 25. 4. 2012.
- Univerzita Palackého. *Česká krajanská komunita v Latinské Americe – Ivo Barteček, Jaromír Pavlíček*. 1998. (online). Dostupné z WWW: <<http://publib.upol.cz> >. Cit. 20. 4. 2012.
- Zlín.estranky. *Stránky věnované městu Zlín*. 2006. (online). Dostupné z WWW: <<http://www.zlin.estranky.cz/>>. Cit. 20. 4. 2012.

PŘÍLOHY

Obr. 45 Migrace československého obyvatelstva

Zdroj: www.krajane.net

Obr. 46 Města Bataypora a Bataguassu na dobové pohlednici

Zdroj: www.zlin.estranky.cz

20) KOLUMBIE – DROGY VE FUNGOVÁNÍ STÁTU

Martin Daněk, Pavla Šnajdrová (GÚ PŘF MU)

ZADÁNÍ

Kolumbie je světové veřejnosti známá především dlouhou tradicí narkomafie. Její čelný představitel Pablo Escobar před pár desetiletími patřil k nejbohatším lidem planety a drogové kartely de facto řídily politiku i ekonomiku země. Jaká je situace v roce 2012? Je v Kolumbii bezpečněji než v 90. letech? Jaký je postoj současného politického establishmentu k obchodu vyplývajícímu z drog?

V rámci Latinské Ameriky je Kolumbie již po několik desetiletí jednou ze zemí nejvíce zasažených násilím. I když má kolumbijský vnitřní konflikt politické kořeny, postupem času začal být stále více motivován spíše zájmy plynoucími z obchodu s drogami než ideologií. V Kolumbii tak začala éra násilí, která ji učinila jedním z nejnebezpečnějších zemí světa. Je zajímavé, že se koka zprvu do Kolumbie pouze dovážela, místní ji zpracovávali na kokain, který se následně vyvážel. Dnes je situace jiná. Každý rok je v Peru, Bolívii a Kolumbii sklizeno kolem 350 000 tun listů keře *Euthroxylon coca* a z nich je potom vyrobeno více než 1000 tun kokainu. Obchodníci s drogami dnes kontrolují až jedenáct procent zemědělské půdy v Kolumbii i řadu zemědělských zpracovatelských podniků. Obchod s drogami proniká do hospodářství i řízení státu.

Kolumbie se v Latinské Americe stala drogovou velmocí již v 70. letech 20. století. Obchod s drogami zde navazoval na pašování smaragdů a jiných přírodních surovin především do USA, zejména při využívání zavedených transportních tras a zkušeností kolumbijských pašeráků s provozováním ilegálního obchodu. Až do konce 70. let byla hlavním vývozním artiklem kolumbijských producentů drog marihuana. Droga byla produkována především v přímořských oblastech na severovýchodě země. Profit pěstitelů byl mnohem vyšší než profit zemědělců pěstujících kávu či bavlnu. Postupně droga tyto komodity z oblasti nahrazovala. Marihuanový rozvoj v 70. letech však neměl dlouhého trvání a již na konci 70. let došlo k výraznému poklesu produkce této drogy v reakci na slábnoucí poptávku. V průběhu 80. let dochází v Kolumbii rovněž k pěstování opia potřebného pro výrobu heroinu, jehož produkce se zvýšila od konce 90. let v reakci na zvyšující se poptávku z USA. Opiová pole zabírají v Kolumbii asi 4000 hektarů a roční produkce heroinu činí přibližně 5 tun. Za jeden z hlavních faktorů, které přispěly k rozvoji obchodu s drogami, je považována krize kolumbijského zemědělského sektoru, jelikož pěstování tradičních surovin přestalo být pro farmáře dostatečně finančně atraktivní, řada z nich se proto přeorientovala na pěstování marihuany, koky či opia. V rámci obchodu s kokainem se vytvořilo několik organizovaných skupin, výsadní postavení si však získaly dva početné kartely sídlící v Medellínu a v Cali. Tyto dva kartely ovládaly do poloviny 90. let zhruba 60 % celkového kolumbijského obchodu s drogami a většina ostatních skupin na ně byla více či méně navázaná. V čele medellínského kartelu stáli Carlos Rivas, Pablo Escobar, Horte Vasquez a José Cacha. Kartel z Cali byl veden bratry Orejeulovými a Josém Londonem. Tyto kartely si svou moc udržovaly nejen monopolním obchodem, ale i ochotou použít násilí. V letech 1989 až 1990 vyhlásil Escobar totální válku „kolumbijskému státu“, samotný kartel tak měl schopnost ohrozit stabilitu celé země. Obchod s drogami byl jak městským, tak venkovským fenoménem, otevřeným pro všechny, kteří byli ochotni a schopni se v něm angažovat. Jeho aktéry byli nejen lidé nižšího sociálního postavení, kriminální živly, ale také vysocí představitelé podnikatelských kruhů a politické obce. V důsledku finanční pomoci z USA a také nové strategie kolumbijské vlády došlo od počátku 90. let

k výraznému zlepšení operačních schopností kolumbijské armády a policie. Ta začala být při akcích proti drogovým dealerům úspěšná a v roce 1993 se podařilo najít samotného Escobara, jenž byl v přestřelce s policií zabit. Ztráta velkého vůdce spolu s intenzivními zásahy policie znamenaly rychlou likvidaci celého medellínského kartelu, jehož konec byl v roce 1994. Bezpečnostním složkám se v roce 1995 se podařilo vypátrat i hlavní postavy kartelu z Cali a bratři Orejelové byli zatčeni a v roce 2005 v USA odsouzeni na doživotí. Od tohoto období lze zaznamenat skutečnost, že se Mexiko stalo hlavní tranzitní zemí pro export kokainu do USA. Z hlediska struktury nových aktérů v Kolumbii jde o malé, uzavřené skupiny s malou škálou aktivit, které nejsou schopny obstarat celý proces produkce drog od pěstování až po jejich distribuci. Export a distribuce je většinou ponechána na mexických drogových dealerech, jsou využívány nové exportní trasy a techniky, které opět nejčastěji míří do USA. Nicméně, stále větší poptávka je patrná i ve státech EU. Pro úspěšný vývoz drog je však nutná kombinace finančních, bezpečnostních a politických zdrojů. Tedy mít dostatečný kapitál pro pokrytí všech investic, bezpečnostní aparát a udržování kontaktů s příslušnými osobami v politické sféře.

Současná administrativa prezidenta Juana Manuela Santose navazuje na strategii jeho předchůdce Álvara Uribeho. Ten po svém nástupu v roce 2002 spustil největší vojenskou ofenzívu proti obchodníkům s drogami nazvanou Plán Patriota. Uribeho nekompromisní postoj vůči povstalcům a drogovým gangům si vyžádal i markantní navýšení rozpočtu na obranu a výraznou modernizaci armády, přičemž oba procesy byly umožněny díky vojenské, politické a ekonomické podpoře z USA. Stejně tak, dnešní prezident Juan Manuel Santos považuje obchod s drogami za jednu z hlavních hrozeb pro kolumbijskou demokracii. S tímto jde ruku v ruce jeden z dalších globálních problémů a to kácení deštných pralesů, ke kterému dochází mimo jiné i kvůli rozšiřování kokových plantáží.

Současná protidrogová politika je založena na několika pilířích: na vnitrostátních a hraničních kontrolách, likvidaci kokových a opiových polí, snahách o rozbití sítí obchodníků s drogami a zabavení majetku a financí osob angažujících se v obchodu s drogami.

Je zřejmé, že dosavadní přístup k řešení situace v Kolumbii je neúčinný. Americká finanční podpora zvýšení bezpečnosti obyvatelstvu doposud nepřinesla. Tvrdá perzekuce pěstování tradiční koky bez ekonomicky výhodných a dlouhodobě udržitelných substitučních programů bude nadále málo účinná. Je také otázkou, za plné vymýcení této plodiny bude také ku prospěchu nejchudší části obyvatelstva, kteří jsou závislí na její výživné hodnotě, která převyšuje všechny ostatní zemědělské plodiny i na jejich léčebných účincích. Rovněž malá dostupnost vzdělání ve venkovských oblastech a minimální vynutitelnost práva pomáhá doplňovat řady ozbrojených skupin.

Neutěšená situace v Kolumbii vyžaduje komplexní přístup a lékem těžko může být doposud praktikovaná utlačení. Nemalou měrou ke zlepšení situace mohou pomoci i vyspělé země, uvolňováním obchodních bariér, částečným odpouštěním dluhů a uváženou humanitární podporou.

ZDROJE

- <http://blisty.cz/art/21152.html>
- http://www.rozhlas.cz/lekari/kolumbie/_zprava/466712
- <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri--kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>

21) PŘEVRATY V LATINSKÉ AMERICE

Bc. Lucie Segeďová Bc. Štěpán Groll (GÚ PŘF MU, HistÚ FF MU)

ZADÁNÍ

Převraty a časté změny režimů patří neodmyslitelně k Latinské Americe. Jaké byly nejznámější převraty v historii a k čemu vedly? Vezměte si dvě modelové země a udělejte chronologickou linku významných převratů za posledních 100 let.

21.1 CÍL SDĚLENÍ

Státy Latinské Ameriky se často potýkaly a potýkají s politickou nestabilitou, která zřejmě pramení jak z geografické nejednotnosti území, nejasných hranic mezi státy, chybějící národní identitou obyvatel, tak i z absence demokratických tradic. Ve 30. letech a v 70. – 80. letech 20. století byla ve velké většině jihoamerických států nastolena vojenská diktatura. Silný vliv měly také levicové autoritativní režimy. Vedou se také spekulace o vlivu ekonomicky silných mafií na politickou sféru. (http://rgla.upol.cz/soubory/pdf/8_polgeo_txt.pdf)

Jaké byly nejznámější převraty v historii Latinské Ameriky a k čemu vedly? Na modelových státech Argentině a Chile je ukázána chronologická linka významných převratů za posledních 100 let.

21.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

21.3 ARGENTINA

Argentina je druhá největší země jihoamerického kontinentu a je zároveň druhým nejstarším demokratickým státem na jeho území. Na kongresu v Tucumánu 9. července 1816 byla vyhlášena nezávislost Argentiny. Bezprostředně po vyhlášení nezávislosti vypukla v zemi občanská válka a nepokoje a spory skončily až v roce 1880. Na základě ústavy z roku 1853 má Argentina federativní parlamentní systém, prezidenta s exekutivní mocí, kterého volí jednou za čtyři roky grémium zvolené v jednotlivých provinciích. Zákonodárná moc náleží dvoukomorovému Národnímu kongresu složenému ze senátu a poslanecké sněmovny.

21.3.1 Vojenský puč 1930

Deficit státního rozpočtu dosáhl v roce 1930 částky 350 milionů pesos a nebylo kde brát peníze na další nákup lidové podpory. Vojenský převrat rázně skoncoval se sněním o stabilní politické scéně ve státě. Tato událost byla předzvěstí mnohem větších katastrof, které na Argentinu ve druhé polovině 20. století čekají. Výsledkem vojenského puče byla restaurace konzervativní vlády.

21.3.2 Vojenský puč 1943 + vláda armády do roku 1946

Všechny pokusy o vytvoření stabilní civilní vlády však až do roku 1943, kdy převzala moc v Argentině armáda, ztroskotávaly. Čtvrtého června 1943 ráno Argentinci v rádiu vyslechli zprávu o postupu armádních oddílů na Buenos Aires. Převládalo mínění, že pouze vojáci dokážou národu znovu vrátit tolik potřebnou důvěru ve stát a jeho instituce. Puč byl podpořen radikály, stejně jako Washingtonem. Vojáci už měli dost volebních podvodů, protože ostuda částečně padala i na jejich hlavy, a navíc se báli USA a případné brazilské intervence.

21.3.3 Vojenský puč 1955 + vláda armády do roku 1958

V noci z 15. na 16. září se armáda zmocnila dělostřeleckého učiliště a kolem poledne ovládli Córdoba, třetí největší město země. Současně vyrazily válečné lodě námořnictva na Río de la Plata. Prezidentovi selhaly nervy a jeden z ministrů přečetl prohlášení, ve kterém oznámil, že přenechává veškerou zodpovědnost vojsku. Perón (prezident) utekl na paraguayskou ambasádu, o pár dnů později odletěl hydroplánem do Asunciónu. Později bude neochvějně tvrdit, že se vzdal prakticky bez boje proto, aby zabránil krveprolití. Vítězové jej naopak obviní ze zbabělého útěku.

21.3.4 Vojenský puč 1962

28. března 1962 se šéfové tří složek ozbrojených sil dostavili ve slavnostních uniformách do prezidentovy pracovny a žádali po hlavě státu abdikaci. Druhý den ráno se Argentinci z rádia dozvěděli, že se generálové "v zájmu vlasti" rozhodli voleného prezidenta svrhnout. Důvod, proč vojáci nepřevzali vládu, nebyl způsoben jejich respektem k ústavě. Obávali se jednak reakce Washingtonu, jednak sporů a rozmišek uvnitř samotné armády, kde se vytvořily dva hlavní proudy.

21.3.5 Vojenský puč 1966 + vláda armády do roku 1973

Na počátku roku 1966 argentinská ekonomika dospěla k nové recesi. Prezident se snažil prosadit nová úsporná opatření, ale dělníci se postavili ostře proti. Vlna stávek pohnula vojáky k akci. 28. června 1966 došlo k novému puči. Vojáci už získali jisté zkušenosti, takže nyní šlo o chirurgicky precizní zákrok, který se obešel bez použití přímého násilí.

Všichni očekávali, že vojenský puč povede k instalaci nového režimu. Ke všeobecnému překvapení se šéf převratu generál Juan Carlos Onganía inspiroval v Brazílii, kde vojáci vládli od roku 1964. Vzápětí po převzetí moci byly zakázány všechny politické strany. Byl vydán pokyn "vyléčit univerzity" z radikalismu a věčného rebelantství. Na rozdíl od svých vojenských předchůdců Onganía nemluvil o provizorním a dočasném charakteru svého režimu. Vyhlásil "Argentinskou revoluci" a oznámil, že hodlá v čele země setrvat tak dlouho, dokud její cíle nebudou naplněny.

21.3.6 Vojenský puč 1975 + vláda armády do roku 1983

Na konci roku 1975 dosáhl chaos takových rozměrů, že se samotní lídři odborů obrátili na vládu s žádostí o omezení růstu platů a o vypracování stabilizačního plánu. Více než rok astronomické inflace doprovázené všeobecným násilím nachystal scénu pro vojenský puč. V noci 23. března 1976 vojenská helikoptéra odvezla prezidentku do domácího vězení na jihu země. Mezi vojáky nebylo názorových rozdílů: peronismus bylo potřeba zničit a vykořenit, i kdyby to mělo stát tisíce mrtvých. Záhy se ukázalo, že právě tuto převysokou cenu má argentinský národ v příštích letech zaplatit. Ne poprvé a nikoliv naposled v latinskoamerických dějinách se ukázalo, že uniformovaní lékaři aplikují léčbu, která je zhoubnější než nemoc sama.

Vojenská junta z roku 1976, v čele s generálem Jorgem Rafelem Videlou, měla při svém nástupu k moci větší akční rádius a lepší mocenskou pozici, než kterákoliv z jejích předchůdkyň. Kolaps peronismu, úpadek syndikátů a obyvatelstvo deprimované stávkami, inflací a terorismem. Přestaly se však respektovat zákony a země se ocitla v šíleném kole tzv. *guerra sucia* (špinavé války): tisíce osob mizely (v doslovném významu) v koncentračních táborech a v mučírničkách policie. Represe ze strany vojáků už nebyla pouze selektivní, ale absolutní a všezahrnující. Násilnosti přinutily statisíce Argentinců opustit vlast a uprchnout do zahraničí.

Vláda vojenské junty se přes veškeré snahy potýkala se špatnou vnitropolitickou i ekonomickou situací, a aby vláda odvrátila pozornost obyvatel od vnitřních problémů a upevnila si

své postavení, zahájila válku o Falklandy. Porážka v této krátké válce s Velkou Británií v dubnu 1982 přivedla Galtieriho pád. Na jeho místo nastoupil exgenerál Reynaldo Bignone, ale ten již nedokázal zabránit pádu vojenské junty.

21.4 CHILE

Chilská republika je přímořský stát ležící v JZ části jižní Ameriky při pobřeží Tichého oceánu. Na severu sousedí se státy Peru a Bolívie a takřka celé své východní hranice sdílí s Argentinou. Před příchodem Evropanů žily v oblasti dnešní Chile původní indiánské kmeny, např. Araukáni nebo na severu rovněž Inkové. Od 16. století započala španělská kolonizace a následující tři století znamenaly pro Chile období bídy, zaostalosti a marginalizace ze strany španělských koloniálních autorit. Až do vyhnání Španělů a zisku nezávislosti v roce 1818 patřila Chile k nevýznamným oblastem celého španělského impéria. Přes dílčí vnitropolitické i zahraničněpolitické problémy se Chile s omezenými úspěchy v 19. a v první polovině 20. století rozvíjela.

Od konce občanské války v roce 1891 a pádu prezidenta J. M. Balmaceda se Chile dostává pod nadvládu parlamentu a silných politických stran a slabých prezidentů. Počátkem století byla vláda v zemi kontrolována prostřednictvím čtyř hlavních politických stran: konzervativní, liberální, národní a liberálně demokratické. V průběhu let se vykristalizují další levicové i pravicové strany, které se seskupují do dvou typů politických uskupení: Aliance a Koalice (později Národní Unie –UN). První dvě desetiletí jsou ve znamení vnitropolitického vývoje Chile, kdy se pomalu začíná projevovat vliv zhoršující se hospodářské situace na vývoj politických uskupení v zemi. Po 1. svět. válce se země potýkala s rostoucími sociálními problémy (platy horníků, pracovními podmínkami, bytovými podmínkami dělníků), nezaměstnaností, chudobou a hospodářskou závislostí na zahraničním kapitálu. Pozemková reforma, řešení sociálních podmínek a nutnost ústavní reformy se staly klíčovými politickými otázkami. (CHALUPA, 1999)

Prvním bouřlivým obdobím v průběhu 20. století byla polovina 20. let, tedy období prvního mandátu Artura Alessandriho. Spory mezi prezidentem a parlamentem (nekonečnými spory mezi jednotlivými frakcemi Aliance) se vyhroutil ještě po volební porážce Koalice v roce 1924, kdy začala Koalice proti Alessandriho režimu konspirovat s pomocí armády. Situace nabrala obrátka v září 1924, díky zdlouhavým jednáním o schválení státního rozpočtů a zákonů o zlepšení mzdových podmínek vojáků a státních zaměstnanců, což nakonec vedlo k vojenskému puči. (CHALUPA, 1999)

Pod nátlak bouřících se důstojníků byly všechny požadující zákony během jediného dne parlamentem schváleny (8. září 1924 - zákon o pracovní smlouvě stanovující osmihodinovou pracovní dobu, regulace práce žen a dětí, zřízení inspekce bezpečnosti práce atd.). Vojenský výbor však ve svých požadavcích pokračoval a žádal rozpuštění sněmovny, čistku v politických stranách i v administrativě. Armáda se definitivně vymkla civilní kontrole a prezidentu se musel uchýlit na ambasádu USA. Vzápětí se vlády v zemi zmocnila junta složená z generálů Altamirana, Benneta a admirála Nefa, která bez prodlení nechala rozpustit sněmovnu a 12. září přijala demisi prezidenta Alessandriho. Vláda vojenské junty však netrvala dlouho. Oligarchové ve shodě s juntou vytvořili tzv. Vlasteneckou unii (*Unión Patriótica*), která do příštích prezidentských voleb navrhla kandidaturu konzervativce Ladislava Errázurize, což donutilo rozhádanou Alianci se semknout a zahájit kampaň za návrat Alessandriho do země. (CHALUPA, 1999)

Dne 23. ledna 1925 provedla skupinka důstojníků a ozbrojenců puč a bez boje se zmocnila La Monedy a nechala zavřít členy junty do vězení. Nový vojenský puč se tak pokoušel restaurovat ústavnost pod hesly o umožnění návratu "ústavního prezidenta" do vlasti. Dne 20. března 1925 se na politické scéně znovu objevil Alessandri. Po svém návratu do prezidentské funkce se věnoval založení Centrální banky (Banco central) a vytvořením nové ústavy, která by omezila moc parlamentu a politických stran. Plebiscitem byla nová ústava schválena v srpnu 1925. (CHALUPA, 1999)

Počátek 30. let 20. stol. je v Chile obdobím rychlého střídání se vojenských junt. Po pádu prezidenta Carlos Ibáez del Campo se do čela státu postavil prezident Montero, ale kvůli stále tíživějším ekonomickým problémům, nezvládl svou roli spasitele a 4. června 1932 byl svržen. Montero však odmítl podat demisi, a tak byl z La Monedy jednoduše vyhnán. První junta se ujala moci hned po červnovém převratu, ale u kormidla se udržela pouhých 13 dnů, dokonce vyhlásila "socialistickou republiku", což vyděsilo podnikatele a velkostatkáře natolik, že junta byla po necelých dvou týdnech svržena. Útok na La Monedu se prakticky nesetkal s odporem. Následující tzv. "*Junta 17. června*" zahájila svou vládu tím, že obvinila předchozí kabinet z "komunismu" a poslala jeho členy do vyhnanství na Velikonoční ostrov. Došlo k okamžitému zákazu stávek a občanské svobody redukovány na minimum. V rámci obnovování pořádku byl instalován režim, jehož jedinou legitimitou byla represe. Předsedovi Nejvyššího soudu Abrahamu Oyanedelovi se nakonec podařilo prosadit konání prezidentských voleb, v nichž s poměrně velkým náskokem zvítězil bývalý prezident Alessandri, podporovaný liberální, radikální a demokratickou stranou. Období ničivé anarchie skončilo a Chile se v čele s Alessandrim vrátila k ústavnímu pořádku. Jeho druhý kabinet se zaměřil na hospodářskou politiku a zavedení dalších sociálních zákonů (zákon o minimální mzdě pro zaměstnance v obchodu a průmyslu a v roce 1934 bylo ženám uděleno právo volit v obecních volbách). (CHALUPA, 1999)

V letech 1938 – 1952 byla u moci Radikální strana, jejíž prezidenti se zaměřili na řešení sociálních a hospodářských problémů, vzdělání, bytové situace (výstavba bytů) atd. Když v roce 1946 vstoupili do vládního kabinetu komunisté, vzbudilo to antikomunistické reakce, jejímž důsledkem byl jejich odchod z vlády a vydání Zákona o ochraně demokracie v roce 1948, čímž byla komunistická strana na několik let zakázána. Od 50. let se země nořila do hluboké inflace a demonstrace a stávky byly na pořadu dne. Za vlády prezidenta Alessandriho (v úřadě 1958–1964), syna Artura Alessandriho se podařilo dostat inflaci pod kontrolu. Avšak pro následujících několik let zůstávaly nadále závažnými otázkami jak agrární reforma, tak sociální a hospodářská situace země. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chile>)

Situace se v Chile vyhroutil v roce 1970, kdy v prezidentských volbách vyhrál kandidát ultralevicové Lidové jednoty (UP) Salvador Allende. Tato koalice se skládala socialistické strany, komunistů a Hnutí jednotné lidové akce MAPU, která se odštěpila od křesťanských demokratů.

Salvador Allende se rozhodl reformovat hospodářství země a v rámci svého programu chtěl zavést v Chile nenásilně socialismus, což vyvolalo silný odpor opozice a USA, která začala opozici podporovat. Allendeho vláda začala realizovat hospodářský program, který byl založen na znárodňování nerostného bohatství a dolů, řady dalších podniků, zvyšování platů, zmrazení cen základních potravin a dalším přerozdělování půdy v rámci pozemkové reformy. Tato hospodářská politika se ukázala i přes počáteční dobré výsledky jako neúspěšná a uvrhla zemi do hluboké inflace, bídy, nedostatku konzumního zboží a závislosti na jeho dovozu, země se potýkala i s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Chilská společnost se značně polarizovala a levicovní radikálové

se uchýlovali k teroristickým útokům a násilí. Proti Allendeho neúspěšné politice nakonec začaly protestovat i masy pracujících a zemí se šířily četné stávkové a pouliční násilí. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chile>)

Parlament brzy přestal tolerovat porušování zákonů a 26. května 1973 bylo Nejvyšším soudem vydáno prohlášení o porušování zákonů a ústavy Allendeho vládou. Nakonec bylo parlamentem 22. srpna odsouhlaseno (81:47 hlasů) odstranění prezidenta Allendeho i za použití síly, pokud to bude nutné. V této vyhrocené chvíli Allende jmenoval do funkce velitele pozemních ozbrojených sil generála Augusta Pinocheta. (CHALUPA, 1999)

Časně ráno dne 11. září 1973 byl prezident Allende informován o vzpouře námořnictva, včetně jeho útvarů v Santiagu. Byla ustavena vojenská junta velitelů všech ozbrojených složek. Podepsáni byli: Pinochet, Merino, Leigh a Mendoza. Po desáté hodině ranní byl zahájen útok pěchoty a tanků na La Monedu. Allendemu bylo ještě nabídnuto letadlo s možností jeho rychlého úniku do zahraničí. To však prezident odmítl. Mezi tím již začalo bombardování cílů v Santiagu i jiných klíčových místech. V troskách paláce La Moneda nakonec našel smrt i samotný Allende, který se odmítl vzdát. Přesný konec Salvadora Allendeho není doposud znám a není jasné, jestli se prezident zastřelil sám nebo byl zabit pučisty. (CHALUPA, 1999)

Vojenský převrat vynikal svou brutalitou. Odhaduje se, že si vyžádal 3000 až 30 000 mrtvých, ale přesné číslo není známo. Během prvních šesti měsíců se ve vězení ocitlo kolem 80 000 lidí a na pořadu dne byly popravy, mučení, neoprávněné věznění a mizení lidí. Oporou nového režimu se stala DINA (*Dirección de Inteligencia Nacional*), koordinační centrála tajných služeb, která byla zodpovědná přímo Augustovi Pinochetovi. V září roku 1973 byl rozpuštěn parlament a junta převzala veškeré exekutivní a legislativní pravomoci, zrušila ústavu z roku 1925 a v zemi vládla pomocí dekretů. Zakázána byla politická opozice. Během roku 1974 veškerou politickou moc koncentroval ve svých rukou Augusto Pinochet. Stal se prezidentem republiky, vrchním velitelem pozemního vojska a Nejvyšší hlavou národa (*Jefe Supremo de la Nación*). V roce 1980 byla vyhlášena nová chilská ústava, která zaváděla systém Pinochetovy „kontrolované“ demokracie. Od roku 1975 začala ekonomická, politická a sociální transformace země podle principů navržených neoliberalní chicagskou školou. Změny spočívaly ve škrtech vládních výdajů, snižování fiskálního deficitu a rozsáhlé privatizaci. Výsledky nebyly jednoznačné. Na jedné straně se snížila inflace, došlo k postupnému růstu HDP (kolem 7 % ročně), došlo k přílivu zahraničních investic do Chile a růstu vývozních možností. Na druhé straně rostla nezaměstnanost, sociální nerovnosti a zhoršovala se sociální situace obyvatel. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chile>)

Ve druhé polovině 80. let 20. století se Pinochetův režim začal potýkat s rostoucím občanským odporem. V této době dochází v Chile také k politickému uvolňování, což vytvořilo politický prostor demokratické opozici. V roce 1988 se konalo referendum o setrvání Augusta Pinocheta ve funkci prezidenta země. Proti jeho setrvání ve funkci se vyjádřilo 54,6 % obyvatel Chile a pro 43 % Chileanů. Pinochet tedy musel jako kandidát odstoupit. Prezidentem byl v prosinci roku 1989 zvolen křesťanský demokrat Patricio Aylwin Azócar.

ZDROJE

- CHALUPA, JIŘÍ: *Dějiny státu. Dějiny ARGENTINY, Uruguaye a Chile*. Lidové Noviny. Praha 1999. ISBN 80-7106-323-1
- KRAUS, JOSEF: *Pinochetovo Chile – případová studie autoritativního režimu*. Bakalářská práce. Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. Brno 2007.
- REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE LATINSKÉ AMERIKY: *Politicko-geografické poměry* [online]. [cit. 1. dubna 2012]. Dostupný z WWW: < http://rgla.upol.cz/soubory/pdf/8_polgeo_txt.pdf >
- WIKIPEDIE otevřená encyklopedie: *Dějiny Argentiny* [online]. [cit. 2. dubna 2012]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Argentiny>
- WIKIPEDIE otevřená encyklopedie: *Chile* [online]. [cit. 1. dubna 2012]. Dostupný z WWW: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Chile> >

PŘÍLOHY

(zdroj: <http://biggerthanyourhead.net/category/traveling-to-foreign-countries/>)

Obr. 47 Politická mapa Latinské Ameriky s vyznačenými státy Argentinou a Chile.

(zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:A._Pinochet_Stamp.jpg)

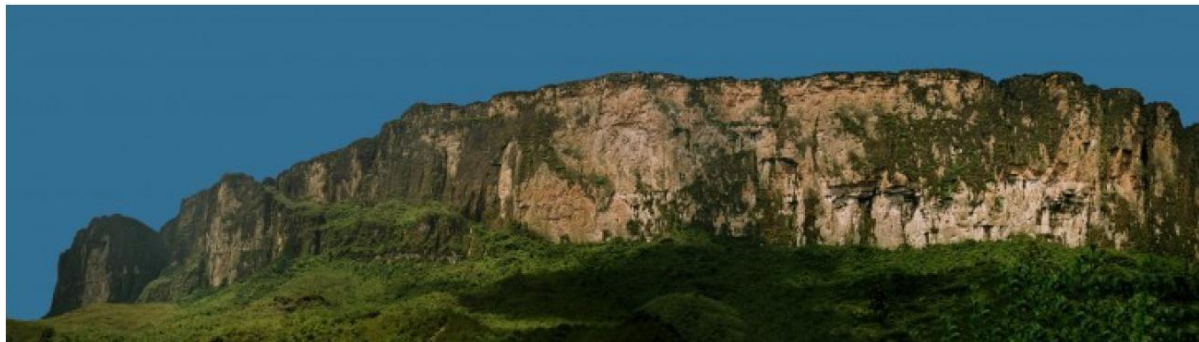
Obr. 48 Generál Augusto José Ramón Pinochet Ugarte

22) STRATENÉ SVETY VO VENEZUELE

Bc. Michaela Kňázková, Bc. Filip Hrbáček (GÚ PŘF MU)

ZADÁNÍ

"Ztracený svět" je označení pro charakteristickou, rozlehlou stolovou horu se specifickým vegetačním pokryvem v horní části. Ztracené světy se vyskytují v oblasti Guyanské vysočiny. Které faktory k nim přitahují pozornost? Jak jsou tyto oblasti turisticky využívány, existuje zde specifický režim ochrany přírody a biodiverzity?

22.1 CIEĽ PRÁCE

Stratený svet je označenie pre rozľahlú stolovú horu, vyskytujúcu sa v oblasti Guyanskej vysočiny prevažne vo Venezuele. Cieľom práce je popísať faktory priťahujúce pozornosť k tomu fenoménu, jeho vznik a podmienky a zhodnotiť režim ochrany prírody a turistického využívania oblasti.

22.2 STRATENÉ SVETY

Guyanská vysočina leží na prastarom kontinentálnom štíte, tvorenom 1,7 mld. rokov starými horninami z prekambria. Rozkladá sa na území Venezuely, ale zasahuje aj do susedných štátov Brazília a Guyana.

Ide o región s mimoriadne vysokou biodiverzitou, jednou z najväčších na svete. Miestna príroda je chránená v rámci niekoľkých veľkých národných parkov. V súčasnosti sú unikátne ekosystémy ohrozované hlavne z dôvodu zvyšujúceho sa objemu cestovného ruchu, ktorý je zatiaľ neregulovaný.

Významnou turistickou atrakciou sú okrem iného výrazné stolové hory, ktoré vystupujú z hustého zeleného pokryvu pralesa a v extrémnych prípadoch dosahujú prevýšenie až 1000 m nad okolitým terénom. Tieto hory sú v domorodom jazyku kmeňa Pemon nazývané tepui, čo znamená "domov bohov" a sú považované za posvätné. Ich vznik je pomerne jednoduchý. Pôvodne boli vyvreté horniny Guyanského štítu pokryté hrubou vrstvou sedimentov, prevažne pieskovecov. Táto vrstva bola v priebehu miliónov rokov rozrezávaná a odnášaná vodnými tokmi, až z nej zostali len zbytky v podobe osamelých stolových hôr. Presný počet nie je známy, uvádza sa číslo 115.

Morfológia stolových hôr je výrazná, majú strmé až kolmé bočné svahy a prevažne plochý vrchol, ktorý sa nachádza v nadmorskej výške 1000 až 3000 m. Vyskytujú sa tu rôzne tvary reliéfu, prevažne pseudokrasového pôvodu. Na ich vrchole môžeme nájsť hlboké ponory, vzniknuté prepadom podzemných priestor, jaskyne a priepasti. Veľkosť týchto tvarov dosahuje rádovo stovky metrov, známe sú priepasti hlboké 300 m.

Rozľahlý plochý vrchol tepui je vďaka kolmým neprístupným stenám a značnému prevýšeniu kompletne izolovaný od okolitého lesa. Preto tvoria tieto vrcholy akési ekologické ostrovy a trochu poeticky sa dajú označiť za "stratené svety". Vývoj fauny a flóry tu po milióny let prebiehal v úplnej izolácii, vďaka tomu tu vznikli unikátne druhy, ktoré nenájdeme nikde inde na svete. Podnebie, ktoré vládne na vrcholoch tepui je odlišné od teplého vlhkého podnebia okolitého dažďového pralesa. Je chladnejšie, ale vlhkosti je dostatok, prší tu takmer každý deň. Vrcholky tepui sú často zahalené do hmlistého oparu. Pôda a živiny sú do veľkej miery splachované z plochého povrchu a tak tu nezostáva okrem holej skaly, niekoľkých kríčkov, prípadne močiarov so špecifickou vegetáciou, takmer nič. Dažďová voda často steká nadol v podobe vodopádov, ktoré prekonávajú prevýšenia stoviek metrov v jedinom skoku a tvoria tak úchvatné scenérie.

Na vrcholky niektorých týchto hôr dosiaľ nevškročila ľudská noha, mnohé unikátne druhy flóry a fauny preto ešte zostávajú neobjavené. Z druhov flóry, ktoré boli popísané, tvoria pomerne veľký podiel mäsožravé rastliny. Je to preto, že tu vládne nedostatok živín, rastliny si teda zvolili odlišnú životnú stratégiu. Môžeme tu nájsť bohatstvo druhov láčkoviek rodu *Heliamphora*, endemické druhy rosnatiek (*Drosera*), z nemäsožravých rastlín treba zmieniť rôzne orchideje, bromélie a iné.

Jednou z najznámejších stolových hôr je Monte Roraima. Jej názov pochádza taktiež z pemonského jazyka, kde *roroi* znamená modro-zelený a *ma* obrovský. Domorodí obyvatelia veria, že sa jedná o peň obrovského stromu, ktorý kedysi držal všetky plody sveta. Vrchol Roraimy sa nachádza vo výške 2810 m, svoje okolie prevyšuje o viac než 2300 m. Jej plocha činí 55 km². Prvýkrát bola popísaná už v roku 1596 Walterom Rayleighom, prvý človek na jej vrchol vystúpil ale až v roku 1884 (Sir Everard im Thurn). Nachádza sa na hranici Venezuely a Brazílie, v národnom parku Canaima, kde sa okrem Roraimy nachádzajú aj ďalšie známe a navštevované tepui.

Canaima je druhým najväčším národným parkom Venezuely, pokrýva územie o rozlohe až 30 000 km². Vyhlásený bol v roku 1962 a v súčasnosti sa nachádza na zozname UNESCO. Okrem populárnej Monte Roraimy tu nájdeme aj najvyšší vodopád na svete, ktorý padá z okraja ďalšej stolovej hory, Auyantepui (v preklade názov znamená "Diablova hora"). Vodopád nazývaný podľa svojho objaviteľa Jimmieho Angela padá z výšky 979 m, pričom 807 m predstavuje hlavný skok. Rieka Churún, ktorá tento vodopád tvorí, má nepravidelný prietok, preto v niektorých častiach roku vodopád takmer vyschne, respektíve voda sa vyparí skôr, než prekoná takmer tisíc metrové prevýšenie k povrchu. V súčasnosti je vo Venezuele snaha premenovať vodopád na jeho domorodý pemonský názov Kerepakupai-Meru, keďže pre domorodcov bol známy ešte pred jeho "objavením" veľkým bielym mužom v roku 1933.

Dalí by sa zmieniť názvy ešte niektorých ďalších tepui, nie sú však už tak známe a vyhľadávané. Turistické zázjazy sa väčšinou sústreďujú na návštevu Angelovho vodopádu, prípadne vrcholu Auyantepui či Roraimy. Na vrchol vedú trekové trasy, výstup je pomerne zložitý a celý trek zaberie niekoľko dní. Navyše nie je povolené sa na vrchol vydávať bez doprovodu skúseného vodcu, keďže na vrchole často panuje hustá hmla a je ľahké sa v nej stratiť. Výlet so sprievodcom na Roraimu vyjde podľa počtu osôb na 300-500 EUR. Ročne sem vylezie okolo 3000 dobrodruhov.

O negatívnom dopade rozvíjajúceho sa cestovného ruchu na miestnu prírodu by sa dalo polemizovať. Rozvoj infraštruktúry je pomerne nešetrný k ekosystémom, ako to už v podobných krajinách býva zvykom. Môže tiež dochádzať k stretom záujmov medzi miestnymi komunitami a turizmom, na druhej strane cestovný ruch ponúka miestnym príležitosť zárobku, keď sa môžu živiť napríklad ako vodcovia trekov.

ZDROJE

- - http://en.wikipedia.org/wiki/Canaima_National_Park
- - <http://en.wikipedia.org/wiki/Tepui>
- - <http://beautifulplacestovisit.com/tag/helicopter/>
- - <http://www.rutahsa.com/roraima.html>
- - <http://dinets.travel.ru/roraima5.htm>

PŘÍLOHY

zdroj fotografií:

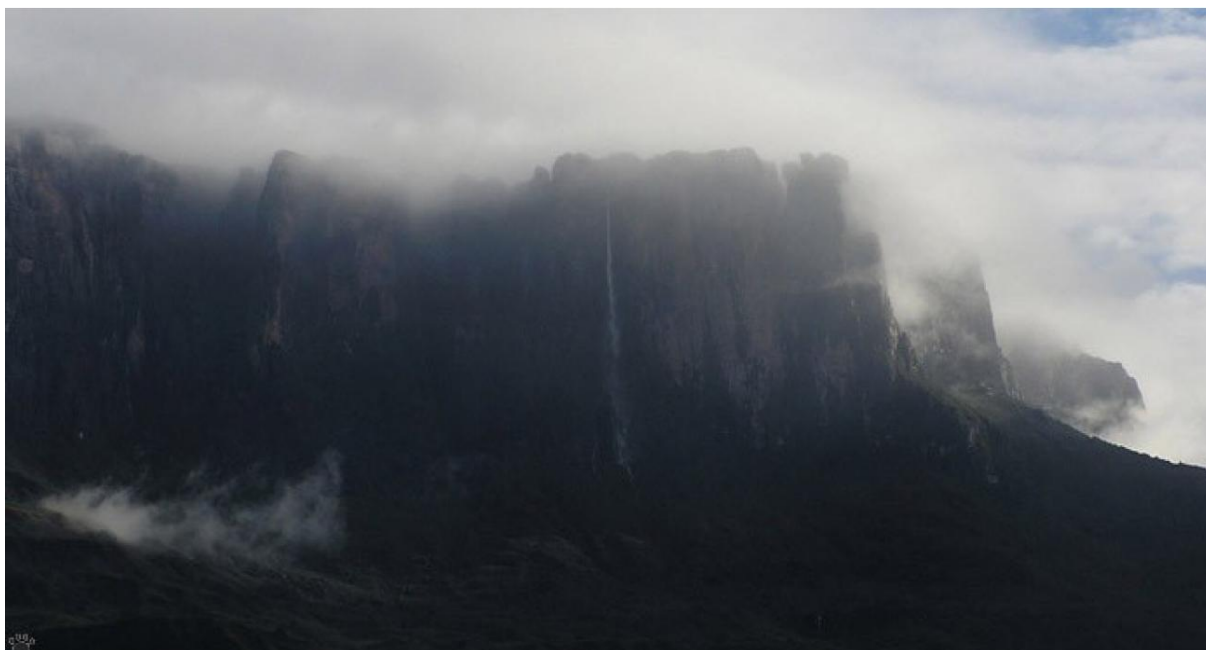
- obr.1 http://en.wikipedia.org/wiki/File:Guiana_shield.png
- obr.2 <http://beautifulplacestovisit.com/tag/helicopter/>
- obr.3 a obr.4 <http://mountroraima.blogspot.com/>
- obr.5 <http://dinets.travel.ru/roraima5.htm>
- obr.6 <http://en.wikipedia.org/wiki/File:SaltoAngel1.jpg>

Obr.49 Rozsah hornin Guyanského štítu (červená linie), Guyanská vysočina je vyvýšená oblast' na severozápade štítu

Obr.50 Pohľad z vrtuľníka na svahy a vrchol Monte Roraima

Obr.51 Roraima zahalená do oblakov

Obr.52 Jazierka a močiarna vegetácia na Roraime

Obr.53 Mäsožravá rosnatka (Drosera), jeden z endemických druhov

Obr.54 Angelov vodopád

23) CASTRŮV PŘÍTEL A MILOVNÍK KOKY

Luboš Císař, Marek Sedláček (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Ve Venezuele vládne Hugo Chávez, v Bolívii Evo Morales. Co tyto dvě výrazné tváře v čele států spojuje, co naopak rozděluje? Jakou mají reálnou moc ve vlastním státě, jaký vliv ve státech okolních? Jak jsou vnímáni svými občany?

23.1 CÍL SDĚLENÍ

Osobnosti Latinské politiky nového tisíciletí poutají pozornost a budí emoce. Jaké podmínky a životní příběhy stojí za těmito dvěma mocnými muži? Jaká byla jejich cesta do prezidentského úřadu?

23.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

23.2.1 Hugo Chávez

Celým jménem Hugo Rafael Chávez Frías se narodil 28. července 1954 ve městě Sabanete. Narodil se jako druhé dítě ze sedmi v chudé rodině, jeho matka byla vesnická učitelka a otec byl zemědělec. Jeho dědeček byl voják z povolání a to Hugo Cháveze vedlo k tomu, aby v 17 letech vstoupil do armády. Jako důstojník v armádě vystudoval sociologii a politologii. V červnu 2011 oznámil, že měl rakovinový nádor. Ten si však nechal vyoperovat ve spřátelené Kubě v únoru 2012.

24. června 1983 založil Chávez spolu s vojenskými důstojníky revoluční hnutí Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 (známé také jako MBR-200, nebo Revolutionary Bolivarian Movement-200). Toto hnutí vedl až do poloviny 90. let. Jméno je odvozeno od Simóna Bolívara, který hrál klíčovou roli v osvobození Venezuely od Španělské nadvlády.

4. února 1992 se Chávez v čele MBR-200 pokusil o vojenský převrat v zemi a svrhnutí dosavadního prezidenta Carlose Andrese Pereze. Byla to reakce na úsporná ekonomická opatření, která zavedla vláda. Při tomto pokusu bylo zabito 19 lidí a 60 jich bylo zraněno. Hugo Chávez jako velitel této skupiny byl uvězněn. Ve vězení strávil dva roky a poté dostal prezidentskou milost a byl propuštěn (1994).

V červenci 1997 se Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 přetřansformovalo v [Movement for the Fifth Republic](#) (MVR). Díky tomu se z vojáků stali politici a toto hnutí mělo za cíl podpořit Huga Cháveze a jeho snahy stát se prezidentem. Poté 6. prosince 1998 přesvědčivě vyhrál prezidentské volby a stal se 61. prezidentem Venezuely. Kampaň postavil naproti korupci a chudobě a tím oslovil hlavně chudé lidi.

Již v dubnu 1999 nechal vypsát referendum k provedení změn v ústavě. Toto referendum bylo poměrně jednoznačně přijato a Chávez změnil ústavu tak, že může rozpustit vládní instituce a odvolat úředníky, kteří jsou obviněni z korupce či jednání ve vlastním zájmu. V listopadu 1999 provedl další změnu ústavy. Zvýšil prezidentské období z 5 na 6 let a zajistila mu větší pravomoc. Dále také zakazuje jakoukoli privatizaci státních zásob ropy. Na druhou stranu zavedla větší demokracii v zemi. Vojákům přiznala volební právo, domorodí obyvatelé získali právo na vzdělání, bydlení, jídlo a zdravotní péči. Díky vlastnictví ropných zásob má Venezuela dostatek peněz na provádění sociálních reforem, také se snížil státní dluh i chudoba v zemi.

11. dubna 2002 se v hlavním městě Caracasu proběhla velká protivládní demonstrace. Demonstranti se střetli s příznivci režimu a strhla se přestřelka. 20 lidí bylo zabito a více než 100 jich bylo zraněno. Výsledkem těchto protestů bylo to, že Hugo Chávez byl zatčen a odvezen na vojenskou základnu La Orchila. Chávez odmítl podepsat svoji rezignaci a Pedro Carmona byl prohlášen prozatímním prezidentem. Carmona okamžitě rozpustil většinu demokratických institucí v zemi. To se nelíbilo i jeho příznivcům, kteří mu pomáhali s pučem. Chávez byl tedy ráno 14. dubna opět prohlášen prezidentem a pokus o převrat byl potlačen.

15. února 2009 Chávez svolal referendum, které bylo jednoznačně potvrzeno a díky němu může on, ale i ostatní politici v zemi získat neomezený počet mandátů a tím vládnout i doživotně. To se Chávezovi může docela snadno podařit, protože má ve svojí zemi velkou podporu obyvatel. Volí ho ale především chudší vrstvy, které si získal zlepšením životních podmínek. U bohatých lidí moc podporu nemá. U lidí také dost „boduje“ se svým televizním pořadem Halo presidente, kde Chávez komentuje dění, představuje své politické plány, přijímá hosty a dokonce i zpívá a tančí. Velkou podporu má i v okolních levicově orientovaných latinsko-amerických zemích, ale i v jiných (hlavně rozvojových) státech. Zde ho vnímají jako silného politika s vlastním postojem.

23.2.2 Juan Evo Morales Ayma

Bolivijský politik a aktivista, patřící mezi nejkontroverznější státníky na světě, znám také jako „Boží hněv“, setrvává u moci tohoto jihoamerického státu již od roku 2006. V pořadí osmdesátý prezident a zároveň lídr Socialistického hnutí (MAS) vyčnívá nejen levicovými postoji, zemědělskými reformami a protiamerickou politikou. Jeho pouť až k vrcholu však nebyla ani zdaleka snadná.

23.2.2.1 Rané dětství

26. října 1959 přišel na svět Juan Evo Morales Ayma. Syn Dionisia Moralese Choqua a Marii Mamani se narodil do chudých venkovských poměrů v kantonu Orinoco v západní Bolívii. Evo pocházel ze sedmi sourozenců, avšak kvůli příšerným životním podmínkám a odlehlosti jejich vesnice se dospělosti dožili pouze tři. Nemaje jinou možnost, pomáhal v dětství svým rodičům – farmářům na poli. Moralesův původ údajně sahá k předkům Aymara, což jsou z etnického hlediska kmeny mesticů.

23.2.2.2 Vzdělání

Stejně jako jeho dětství, i školní poměry byly dosti asketické. Od pěti let navštěvoval Evo základní školu, kterou byla malá místnost s několika dětmi různého věku. V šesti letech společně se sestrou a otcem odcestoval do severní Argentiny, kde dostal jeho otec práci. Malý Evo zde prodával zmrzlinu, ale kvůli jazykové bariéře (uměl pouze jazyk Aymara) musel brzy zpět domů. Morales je také velkým fotbalovým fanouškem. Už ve třinácti letech založil svůj první tým „The Fraternity“ (Bratrstvo) a o dva roky později projevil poprvé své vůdčí schopnosti a stal se trenérem regionálního výběru! Po dokončení základního vzdělání nastoupil na Zemědělský humanitně-technický institut Orinoco (ITAHO), který dokončil kromě závěrečného roku. V následujících letech si přivydělával jako zedník, dělník, pekař nebo například jako trumpetista v Royal Imperial Bandu. Morales toužil po studiu žurnalistiky, ta byla však mimo finanční možnosti rodiny i jeho samotného, a tak se musel obejít bez vysokoškolského vzdělání.

Následující léta byla pro mladého Eva Moralese plná změn. Kvůli El Ninu v roce 1980, které zničilo veškerou úrodu, byla nucena celá vesnice i s jeho rodinou začít hledat nový domov. Našli jej v bolivijských nížinách na východu země a začali pěstovat rýži, papáju, banány ale také koku.

23.2.2.3 Ve službách státu

V letech 1978-1981 si Evo odsloužil vojenskou službu, když se nejdříve zapsal na Centrum pro instrukce speciálních jednotek, následně byl však převelen do hlavního města L a Paz, kde působil jako stráž v prezidentském paláci. Ironie osudu. V roce 1981 se jako jeden z pěstitelů koky připojil k *cocalero trade union* sdružující právě místní pěstitele. A právě zde bychom hledali původní impulzy k jeho politicko-aktivistickým postojům. Morales se během následujících pěti let vypracoval až k postu generálního tajemníka *Cocalero Union*, k čemuž mu v počátcích opět dopomohla jeho životní vášeň jménem fotbal, a jehož post zastává dodnes! (v prvním roce vykonával funkci hlavního tajemníka pro sport).

23.2.2.4 Začínající aktivista

Život pěstitelů koky v Bolívii byl plný nejistot a změn již v osmdesátých letech. V roce 1980 se k moci dostal pravicový generál Luis García Meza, který vládl neúprosnou diktaturou a s pěstiteli jednal jako s dealery drog. Jeho sociálně demokratický nástupce Hernán Siles Zuazo byl zase pod palbou kritiky Spojených států amerických reprezentovaných Georgem W. Bushem. Ten omlouval intervenci v Bolívii „zásahem u zdroje“ a doufal tak v potlačení obchodu s drogami v USA. Problém tkvěl především v podstatě vnímání koky jako rostliny. Zatímco pro USA představovala obzvláště nebezpečnou komoditu, ze které se vyrábí kokain, rychle se šířící v zemi, pro rodilé Bolivijce symbolizuje dávné bohatství Incké říše a součást Andských tradic. V této době nabízela legislativa pěstitelům koky 2,500 \$ za akr půdy. Předním představitelem aktivistů byl Evo Morales jenž právě na svých kořenech zakladal. Známý je pak jeho výrok reportérům: „Nejsem drogový překupník. Pěstuji koku. Starám se o tyto rostliny jako o přírodní produkt. Nevyrábím z nich kokain. Drogy ani kokain nikdy nebyly součástí Andské kultury.“ V době největšího odporu se ani Morales nevyhnul několika útokům na vlastní osobu. Jednou v roce 1989 byl dokonce málem ubit k smrti. Jeho kolegové jej však našli a převezli do nemocnice.

23.2.2.5 Pošilhávání po politice

V roce 1986 začali poprvé členové MAS hovořit o vstupu na politickou scénu, což byla poměrně kontroverzní myšlenka nejen vně organizace. Nicméně po několika letech obstrukcí, dohadů a vytváření struktury byla o 10 let později v roce 1995 založena strana ASP (Assembly for the Sovereignty of the Peoples), podporována svazy rolníků, dělníků a domorodých obyvatel. Jejich strana však nebyla uznána a tudíž jí nebyla povolena účast ve volbách. Tento problém ale ASP vyřešila přestoupením jejích členů pod záštitu Sjednocené levice (IU). V následujícím volebním roce vytvořila koalici s Komunistickou stranou a získala tak konkrétně pro členy ASP 4 místa v Kongresu. Avšak žádné vítězství není bez obětí. Jeden z problémů vznikl uvnitř strany mezi lidry Moralesem a Vélizem. Boj o sféru vlivu a moci vyústil až k odtržení Moralese a jeho přívrženců a vytvoření jejich nové politické strany Political Instrument for the Sovereignty of the Peoples (IPSP). Historie se však znovu opakovala a jeho nová strana nebyla uznána. Evo Morales přesto našel cestu do politiky, a to skrze domluvu s Davidem Pedraza, lídrem MAS (Movement for socialism).

Hlavními hesly Moralesova působení v politice byla a stále jsou znárodnování průmyslu, legalizace koky a spravedlivé přerozdělování přírodních zdrojů. Nejen ty mu pomohly udržet si své postavení a v roce 1999 se s nimi znovu ucházel o místo v parlamentu.

23.2.2.6 Prezidentské volby

V roce 2005 rezignoval prezident Carlos Mesa, který byl pod tlakem opoziční MAS, jejímž lídrem byl v té době Evo Morales. Vzniklá politická nestabilita vedla k předčasným volbám ještě v témže roce. Tou dobou měla MAS podporu velké části obyvatel a soustředila se především na svůj program, než na samotný boj o hlasy. Nejen tento přístup zajistil Moralesovi s 54 % hlasů post bolivijského prezidenta.

Ve volbách o čtyři roky později získal dokonce o deset procent více a s 64 % nedal šanci svým protikandidátům. Další volby se v Bolívii konají příští rok, tedy v roce 2013, a Evo Morales si stále drží svůj vliv, postavení i přízeň veřejnosti, díky čemuž je opět hlavním kandidátem.

23.2.2.7 Morales v prezidentském úřadě

Jedním z jeho nejvýznamnějších činů je ustanovení nových podmínek smluv mezi těžbařskými společnostmi a Bolívií. Jejich omezenější tržby z přírodního bohatství zvýšilo příjmy země o 40 % a jsou z nich financovány vzdělávací a bytové programy, nebo např. zdravotní péče (stavba nových nemocnic). Jeho snahou je navrátit zemi a její bohatství obzvláště chudým lidem a posílit jistou míru autonomie regionů a komunit.

Naopak bývá často kritizován za nedodržování lidských práv a příliš tvrdé zásahy armády vůči protestujícím na nejrůznějších demonstracích.

Je také přítelem například Huga Cháveze nebo Fidela Castra.

ZDROJE

- Britannica [online], Hugo Chávez. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/108140/Hugo-Chavez>>.
- BBC [online], Profil: Hugo Chávez. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10086210>>.
- Novinky.cz, Hugo Chávez. Dostupné z WWW: <<http://tema.novinky.cz/hugo-chavez>>.
- Nenásilí [online], Bolivia and Evo Morales, dostupné z WWW: <http://www.nenasili.cz/en/957_bolivia-and-evo-morales>.
- The Ecologist [online], From the Coca To Congress, dostupné z WWW: <<http://www.zcommunications.org/from-coca-to-congress-by-evo-morales>>.
- BBC [online], A film about Evo Morales. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/newsenglish/witn/2006/04/060417_film.shtml>.

PŘÍLOHY

Obr. 55 Latinskoameričtí lídři (zleva Hugo Chávez, Fidel Castro a Evo Morales).

zdroj: humanrightsgroup.wordpress.com

Obr. 56 Mapa Jižní Ameriky.

zdroj: myrightofexpression.com

24) CESTOVNÍ RUCH NA ROVNÍKU

Bc. Jiří Běhávka, Bc. Monika Špačková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Nejvýznamnější pomyslná čára světa je významným atraktorem cestovního ruchu. Jak toho využívají země, které rovník protíná? Existují zde nějaké rozdíly?

24.1 CÍL SDĚLENÍ

Nejvýznamnější pomyslná čára světa je významným atraktorem cestovního ruchu. Jak toho využívají země, které rovník protíná, a zda zde existují nějaké rozdíly, to se pokusíme popsat v této práci, která je zaměřena konkrétně na oblast Jižní Ameriky.

24.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Pomyslný rovník prochází směrem od západu Ekvádorem, jihem Kolumbie a severním okrajem Brazílie. Mimo souš rovník prochází souostrovím Galapágy, které se rozkládá asi 1000 km od západního pobřeží Jižní Ameriky. Rovník zde přetíná severní část největšího ostrova Isabela a zároveň prochází kráterem sopky Wolf (1707 m), která je nejvyšším vrcholem jmenovaného souostroví. Neobvyklé přírodní podmínky daly vzniknout jedinečné fauně a flóře, kterou jezdí obdivovat celý svět, turistický ruch je zde však limitován, neboť jsou ostrovy vyhlášeny národním parkem. V důsledku tohoto omezení vznikl na Galapágách přirozený přetlak poptávky. Pohyb turistů je v této oblasti regulován např. množstvím vydaných licencí pro lodě provozující komerční plavby, což značně omezuje turismus, který však než po samotném faktu procházejícího rovníku poptává neobvyklé přírodní úkazy (CK HU-FA).

Oproti tomu pevninská část Ekvádoru, který je jedním z nejmenších států Jižní Ameriky, má význam rovníku přímo ve svém jménu. Země nabízí mnoho turistických atrakcí a za svými sousedy rozhodně nezaostává. Cestovní ruch v Ekvádoru je významným zdrojem příjmů a fakt, že jej protíná rovník tomu jen napomáhá. Nedaleko silnice spojující hlavní město Quito se severem země bylo vystavěno rovníkové městečko Mitad del Mundo („půlka světa“), ve kterém se také nachází známá žlutá „čára“ půlící naši Zemi na severní a jižní polokouli. Přestože bylo prokázáno, že skutečný rovník leží asi o 200 m severněji, turismus v této oblasti nezaostal, ale stále narůstá. V zemi se nalézají 2 kulturní a 2 přírodní památky UNESCO, které jsou taktéž cílem turistů (ZEMĚ SVĚTA).

U Kolumbie, kterou rovník taktéž protíná, není prezentace tohoto úkazu pro turismus tak výrazná jako v sousedním Ekvádoru. Překážkami, které brání dynamičtějšimu rozvoji cestovního ruchu jsou obzvláště obchod s drogami a aktivní povstalecké armády operující v hůře dostupných pralesích a horských oblastech. Nicméně v zemi se nacházejí 4 kulturní a 2 přírodní památky UNESCO. Více než-li cestovní ruch na rovníku zde prosperuje návštěvnost pobřeží Karibského moře a návštěvnost kulturních památek. Brazílie využívá přítomnosti rovníku podobně jako Kolumbie. Tento fakt není prioritním lákadlem turismu, neboť se v zemi nalézá až 10 kulturních a 7 přírodních památek UNESCO. Přesto je turistický ruch pro tuto zemi velmi důležitý, neboť zaměstnává 2,5 % obyvatel. Převládá zde přírodně orientovaný turismus, kterému je k dispozici až 25 národních parků (KUBUŠKOVÁ).

Silnými stránkami výše zmíněných zemí jsou především obrovské přírodní a kulturní památky, nacházejí se zde oblasti s výjimečnou flórou a faunou. Na druhé straně však tyto země zaostávají

nedostatečnou kapacitou a nízkou úrovní poskytovaných služeb v oblasti cestovního ruchu – obzvláště pak nedostatečnou infrastrukturou. Pašování drog, problémy s korupcí a kriminalitou také v těchto zemích nejsou cizí, což značně neprospívá zdejšímu turismu. Závěrem je však nutno říci, že ani tyto skutečnosti zcela neutlumily cestovní ruch v jihoamerických zemích. Samotný význam procházejícího rovníku dle našeho názoru využívá ve větší míře pouze Ekvádor, ostatní zmíněné země mají na svém území další chráněné a velmi významné přírodní či kulturní úkazy, které jsou větším lákadlem (FRAŇKOVÁ).

ZDROJE

- CK HU-FA, Ekvádor a Galapágy [on-line], dostupná na [www: <http://www.hufa.cz/nweb/pdf/ekvador_galapagy_katalog.pdf>](http://www.hufa.cz/nweb/pdf/ekvador_galapagy_katalog.pdf)
- FRAŇKOVÁ, I., *Přírodní a kulturní předpoklady cestovního ruchu ve vybraných andských zemích*, bakalářská práce, Olomouc 2008[on-line], dostupná na [www:<http://development.upol.cz/uploads/dokumenty/studium/bp/2008/2008_Frankova.pdf>](http://development.upol.cz/uploads/dokumenty/studium/bp/2008/2008_Frankova.pdf)
- KUBUŠKOVÁ, V., *Ekonomický význam cestovního ruchu v Jižní Americe, diplomová práce, Brno 2009* [on-line], dostupná na [www: <http://is.muni.cz/th/99966/esf_m/diplomova_prace-Vendula_Kubuskova.pdf>](http://is.muni.cz/th/99966/esf_m/diplomova_prace-Vendula_Kubuskova.pdf)
- ZEMĚ SVĚTA, *Rovník – největší pozemský kolotoč* [on-line], dostupná na [www: <http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2004/pestre-7-2004/1230-3>](http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2004/pestre-7-2004/1230-3)

Další zdroje:

- www.wikipedia.cz
 - www.idnes.cz
 - www.hedvabnastezka.cz
 - www.1-zpravy.cz
- Google Earth

PŘÍLOHY

Obr. 57 Průchod rovníku přes země Jižní Ameriky (<http://leccos.com/index.php/clanky/jizni-amerika>)

Obr. 58 Průchod rovníku přes Galapágy (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Galap%C3%A1gy>)

Obr. 59 Mitad del Mundo – „půlka světa“ (<http://cache2.artprintimages.com/lrg/39/3999/RM9WF00Z.jpg>)

25) JIHOAMERICKÉ VINAŘSTVÍ

Petra Hroudná, Marie Kárová (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Jihoamerická vína se už po dvě dekády dostávají ve větší míře i na český trh. Kde jsou centra pěstování vinné révy, které vína jsou nejproslulejší? Tvoří vinařství v některých regionech významnou položku zemědělství či hospodářství? Jak si jihoamerická vína stojí v celosvětovém měřítku?

25.1 CÍL SDĚLENÍ

V naší seminární práci se zaměříme na jihoamerické státy, kde je vinohradnictví a vinařství na světové úrovni a kde jsou vína z těchto zemí konkurenty vín z Evropy. Zároveň se jedná o státy, kde je vinařství důležitou nebo alespoň nezanedbatelnou částí ekonomiky státu. Proto jsme se zaměřily hlavně na Argentinu a Chile- významné producenty vína nejenom v jižní Americe. Stručně se zmíníme o historii pěstování vinné révy a přejdeme k hlavním oblastem vinohradnictví a uvedeme také několik odrůd pocházejících z těchto zemí.

25.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

25.2.1 Jihoamerické vinařství

V 16. století začali španělští dobyvatelé vedení Hernandem Cortézem pěstovat vinnou révu Mexiku. Zanedlouho se vinařství rozšířilo do jižní Ameriky. Španělé začali pěstovat vinnou révu v Bolívii, Peru, Argentině a Chile. Španělé ale nebyli jediní, kteří začali zakládat vinice. Vinařství začali v jižní Americe rozvíjet také Portugalci v Brazílii a Baskové v Uruguay.

25.2.2 Argentina

Důležitou zemí v oblasti výroby vína je určitě Argentina. Argentina je pátým největším vinařským státem a počátky vinohradnictví můžeme najít v polovině 16. století. Katoličtí kněží začali zakládat vinice v okolí klášterů. Chtěli tak získat víno pro mše svaté. Proto se také nehledělo na kvalitu, ale spíše na kvantitu. S opravdovou výrobou vína se začalo v 19. století, kdy imigranti z evropských zemí jako Španělsko, Itálie nebo Německo, přivezli do země nové odrůdy a začali s kultivačními technikami. Ideální prostředí pro pěstování vinné révy našli v Andách a v okolí Colorado River. Poté dochází k velké expanzi v produkci argentinských vín. Stále se ovšem soustředí spíše na množství vyrobeného vína než na jeho kvalitu. Téměř celá produkce se spotřebovala na domácím trhu. Změna přichází až koncem 90. let 20. století. Začíná růst kvalita vín a zároveň roste i export. V dnešní době patří Argentina k největším výrobcům vína na světě a v jižní Americe je dokonce na prvním místě. Roční produkce činí 1 200 milionu litrů vína. Je tak třináctým největším exportérem vín a roční obrat je téměř 0,5 miliardy USD⁵. Vinohradnictví a vinařství je tak důležitou složkou argentinského zemědělství a ekonomiky. Navíc odborníci předpovídají Argentině obrovský růst a shodují se na velkém potenciálu, který je v argentinských vínech.

⁵ Global Wines. [online]. 2009 [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: <http://www.global-wines.cz/zeme-argentina>

Vlastnosti vín jsou silně ovlivňovány přírodními podmínkami. Většina vinic se nachází v podhůří And a tudíž ve větší nadmořské výšce. Hlavní vinařské oblasti země (obr.1) jsou Salta (rozloha kolem 2 000 ha vinic v nadmořské výšce 1700 až 2400 m.n.m.), La Rioja, San Juan (37 000 ha, 2. největší region), Catamarca, Río Negro a nově také Buenos Aires. Nejznámější a nejdůležitější je oblast Mendoza. Vyrábí se zde více než 60 % argentinské produkce a právě vína z této oblasti jsou nejvíce exportována. V oblasti Mendoza se nachází region Lujan de Cuyo, kde se pěstují nejlepší vína odrůdy Malbec. Jsou zde ideální podmínky pro pěstování nejkvalitnějších surovin – ideální teploty, dlouhé a slunečné dny, málo dešťových srážek a silné větry.

Malbec je společně s odrůdou torrentés nejvýraznějšími artikly argentinského vinařství. Má temně červenou barvu a jeho ovocná chuť připomíná černý rybíz, maliny, třešně nebo švestky. S věkem se zjemňuje. Odrůda torrentés je mezi argentinskými bílými víny specialitou. Vína této odrůdy mají světle nazelenalou barvu se zlatavým nádechem. Má chuť exotického ovoce.

Mezi další vína vyráběná v Argentině patří Sauvignon Blanc, Chardonnay, Syrah nebo Merlot.

25.2.3 Chile

Chile se na rozdíl od Argentiny pohybuje ve světě vína déle. Již více než 40 let se Chile prosazuje na trhu s vysoce kvalitními víny. Jedním z důvodů jsou investice z celého světa. Díky moderním technologiím se tak produkují špičková konkurenceschopná vína. Zajímavostí chilských vinic je to, že díky poloze v Andách se jim vyhýbají různé choroby a vinice tak mají několikanásobně delší životnost.

Historie vinohradnictví je v Chile podobná jako v Argentině. V 16. století sem první poznatky o vinohradnictví přivezli Španělé a někdy v průběhu 18. století zde začali pěstovat francouzské odrůdy jako Cabernet Sauvignon, Merlot nebo Sauvignon Blanc. Moderní podobu začalo chilské vinařství získávat v 80. letech 20. století. Začaly se ve velkém používat nerezové tanky a nádoby s řízeným kvašením. V dnešní době je chilské víno uznávané po celém světě, zvětšil se také počet vinařství v samotném Chile. Chile patří v dnešní době do desítky největších producentů vína a je 5. největším exportérem. Nejsilnějším exportním trhem je USA.

Nejznámější oblasti pro pěstování vinné révy jsou Central Valley, Atacama, Coquimbo, Aconcagua a Southern Chile (obr.2). Nejproduktivnější je oblast Central Valley se svými čtyřmi regiony (Maipo Valley, Rapel Valley, Curicó Valley, Maule Valley). Tato oblast je zároveň považována za nejlepší v celém Chile. Jsou z ní nejkvalitnější hrozny a pak následně i vína. Další významná oblast je Aconcagua, která spojuje několik regionů. Mezi ty důležité patří údolí Aconcagua a Casablanca. Vinice v této oblasti leží ve vyšší nadmořské výšce a podnebí je zde celkově chladnější. Nejpěstovanější odrůdy zde jsou Chardonnay a Pinot Noir. Poslední důležitější oblast je Southern Chile. Zde je sice vyráběn největší obsah vín ale nižší kvality.

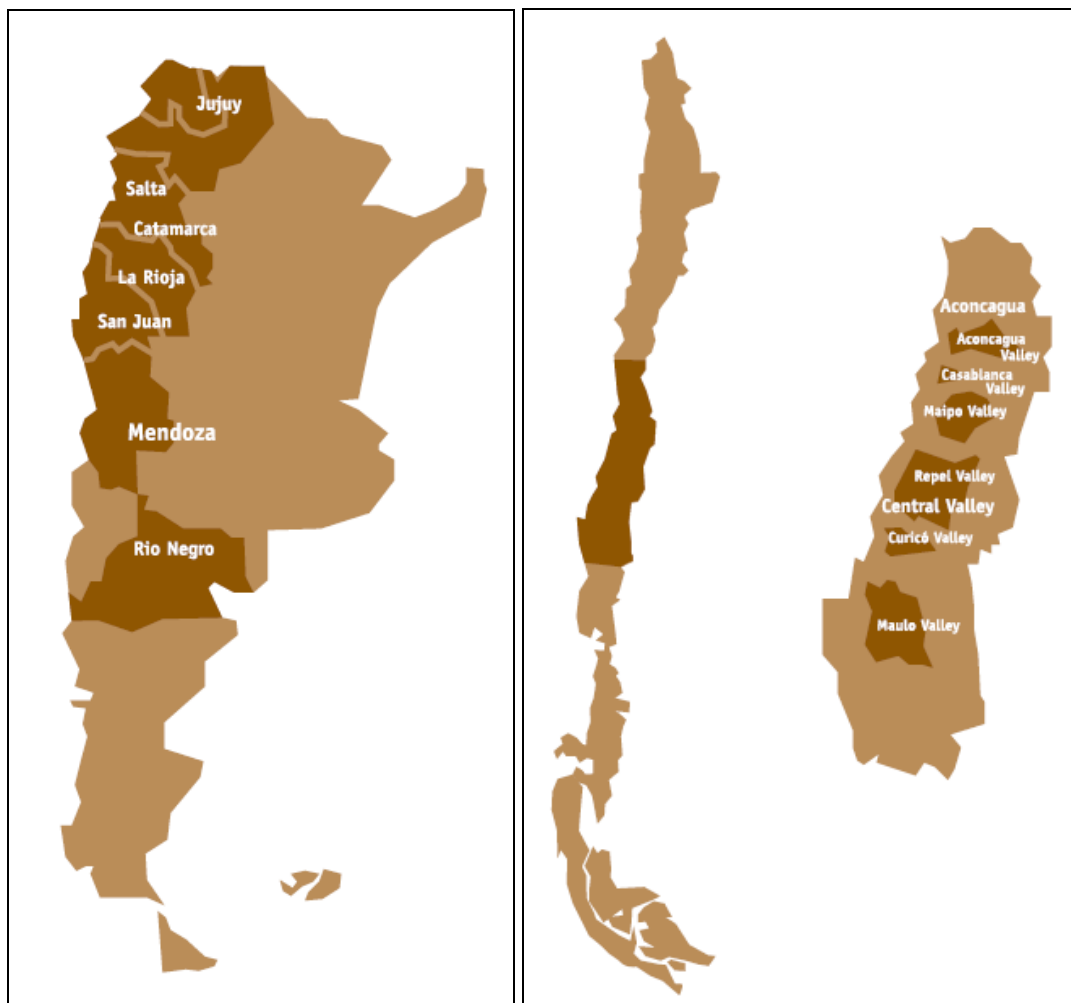
Když se dříve řeklo víno z jižní Ameriky, většina lidí se zasmála a pozastavila se nad jeho kvalitou. V dnešní době to je ale jinak. Odborníci se shodují, že kvalita jihoamerických vín rapidně roste a mnohdy předčí i vína z tradičních evropských oblastí. A to neplatí jen pro vína z Chile a Argentiny. Do popředí se dostávají také vína z Uruguaye, Brazílie nebo Bolívie. Tyto vína popírají tvrzení, že pro dobré uzrání hroznů jsou potřeba teplé a slunečné oblasti někde v nížinách. Většina jihoamerických vinic leží v nadmořské výšce pohybující se vysoko nad 1000m. A to už je umění udělat aspoň dobré

víno. V Argentině i Chile je vinařství důležitou složkou zemědělství. Oba státy se hodně zaměřují na export roční obrát je okolo 0,5 mld USD. Navíc rozšiřující se počet vinařství vytváří nová pracovní místa a to je také pozitivní plus.

ZDROJE

- PÁTEK, J.: *Zrození vína*. Jota, Brno 2003
- CALLEC, Ch.: *Víno-velký obrazový lexikon*. Rebo, Dobřejovice 2007
- Global Wines [online] [28.4.2012]. Dostupné na: www.global-wines.cz
- Winelink [online] [28.4.2012]. Dostupné na: <http://www.winelink.cz/>

PŘÍLOHY

Obr. 60, 61 Vinařské oblasti v Argentině a Chile

(<http://www.sovin.cz/cs/site/oblasti/argentina.htm>)

Obr.62 Vinice v Chile

[\(http://vinplanet.cz/blog/chilske-vino/\)](http://vinplanet.cz/blog/chilske-vino/)

Obr.63 Vinice v oblasti Patagonie v Argentině

<http://www.openwine.cz/cz/index.php>

26) BRAZÍLIE JAKO HOSTITELSKÁ ZEMĚ VELKÝCH SPORTOVNÍCH AKCÍ

Martina Altmannová, Lukáš Báča (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

Roku 2014 se v Brazílii uskuteční mistrovství světa ve fotbale, o dva roky později dokonce olympijské hry. Jak se tato země na významné svátky sportu připravuje? Jaká jsou očekávaná pozitiva a možná rizika pořádání tohoto typu akcí v největší zemi Latinské Ameriky?

26.1 CÍL SDĚLENÍ

Většina základních otázek je řečena již v zadání článku. Je Brazílie vhodným kandidátem pro pořádání dvou takto významných sportovních akcí v krátké době po sobě? Jaká jsou největší rizika a naopak čím mohou tyto akce přispět? Jakým způsobem se země a město připravují?

26.2 VLASTNÍ OBSAH SDĚLENÍ

Pořádání mistrovství světa ve fotbale v roce 2014 Brazílii v podstatě spadlo do klína, protože v rámci „rotace kontinentů“ bylo určeno, že se bude šampionát konat v Jižní Americe. Po odstoupení Kolumbie a Argentiny byla Brazílie jediným kandidátem a v roce 2007 se stala oficiálně pořadatelem této akce. O pořádání olympijských her musela země (potažmo město Rio de Janeiro) bojovat více, ale nakonec porazila jak Madrid, tak Tokio a získala pořádání i této akce.

Obr. 64 Favela v Riu

Ve spoustě ohledů má Brazílie jako pořadatelská země předpoklady pro hladké zvládnutí obou akcí. Olympijské hry se konají v Riu de Janeiru, což je turisticky nejnavštěvovanější země jižní polokoule a tudíž se dá předpokládat, že infrastruktura města bude na vysoké úrovni. Například místní letiště v roce 2011 přepravilo na 15 milionů cestujících. I to je způsobeno nebývalým ekonomickým rozmachem země, která po určité ekonomické krizi na přelomu tisíciletí nyní vykazuje jeden z nejvyšších nárůstů HDP na světě. V současnosti je tak Brazílie šestou největší ekonomikou světa. Navíc je Brazílie fotbalovou zemí, která se jako jediná země v historii zúčastnila všech světových šampionátů a získala rekordních pět titulů. Dá se tedy předpokládat velké množství návštěvníků, kteří si nenechají tento „svátek fotbalu“ s finále na slavném stadiónu Maracana ujít. Právě zvýšený zájem turistů o zemi a tím pádem ekonomický profit je tím hlavním, co si země od pořádání těchto akcí slibuje.

Na druhé straně jsou tu samozřejmě některé problémy země, které s blížícím se pořádáním sportovních akcí vyplouvají na povrch. A vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů pořádání takovýchto akcí, je pozitivní propagace země, je nutno tyto problémy nějak řešit. Na prvním místě

pomyslného žebříčku problémů je v Brazílii vysoká kriminalita, která je způsobena válkami mezi jednotlivými drogovými kartely a policií. V roce 2009 bylo v Brazílii evidováno téměř 44 tisíc vražd, což bylo nejvíce ze všech zemí na světě. V přepočtu na počet obyvatel pak připadlo na 100 tisíc osob celkem 22,7 vražd (nejvíce Honduras - 82,1; El Salvador - 66,0). V samotném Riu de Janeiru bylo k roku 2007 evidováno 37,7 vražd na 100 tisíc obyvatel. Dlouhodobě však dochází ke snižování, s tím jak vláda a pořadatelé akce investují nemalé finanční prostředky do potlačení kriminality (celkem bude v Riu do roku 2016 investováno do boje s kriminalitou 3,5 miliardy dolarů). Oblastmi, kde působí právě většina drogových gangů a kriminalita je zde velmi vysoká, jsou především tzv. favely (chudinské čtvrti), kde jenom v samotném Riu žije zhruba 20% obyvatel. Začlenění těchto čtvrtí do struktury města tím, že se sem zavedou městské služby, obchodní činnost bude legalizována a policejní hlídky budou posíleny je jedním z cílů programu rozvoje, který probíhá v celé zemi.

Dalším rizikem, které sebou přináší pořádání dvou takto velkých akcí, je možné značné ekonomické zatížení země. Celkem by se mělo do výstavby a oprav 12 stadionů v Brazílii pro MS investovat 5,7 miliard dolarů, do dopravní infrastruktury dalších 3,3 miliardy dolarů. Z minulosti však již víme, že jen málokdy se podařilo udržet rozpočet na předem stanovené sumě. Přílišné další investování by mohlo následně negativně ovlivnit pořádání olympiády, kde by již použité finance mohly chybět.

Pořadatelství sebou přináší také velké množství nových pracovních příležitostí, které se vytvoří před samotnou akcí. Odhady hovoří o tom, že mezi roky 2009 až 2016 dojde v Brazílii k vytvoření zhruba 121 000 nových pracovních pozic a dalším 131 000 mezi roky 2017 až 2027. Odvětví, která budou z pořádání her nejvíce profitovat, jsou především stavebnictví, realitní služby, telekomunikační služby a logistika. Také z hlediska cestovního ruchu, se nejen v letech 2014 a 2016, očekává výrazný nárůst, na který se již dnes ubytovací zařízení připravují, neboť ubytovací kapacity jsou v současnosti nedostatečné.

Pořádání dvou takto významných a organizačně náročných akcí je pro zemi tedy velmi náročnou výzvou. Na druhou stranu pozornost světa a i přísun peněz může pomoci a pomáhá s řešením dlouhodobých problémů. Celkově lze tedy na pořádání těchto akcí v této zemi hledět pozitivně, s mírným stínem možného syndromu příliš velkého sousta.

ZDROJE

- <http://www.adelaidenow.com.au/sport/london-olympics/rio-already-sorting-2016-olympics/story-fn9dhvy9-1226291750367>
- <http://www.austrade.gov.au/2014-Brazil-FIFA-World-Cup-and-2016-Rio-Olympic-Games/default.aspx>
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-11824432>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Rio_de_Janeiro_bid_for_the_2016_Summer_Olympics
- http://en.wikipedia.org/wiki/2014_FIFA_World_Cup_bid_processhttp://en.wikipedia.org/wiki/Bids_for_the_2016_Summer_Olympics
- http://en.wikipedia.org/wiki/Rio_de_Janeiro#Human_development
- <http://www.frost.com/prod/servlet/market-insight-top.pag?docid=198963337>

- <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/oct/10/world-murder-rate-unodc>
- <http://www.rio2016.org/en/rio-2016-now>
- <http://www.rnw.nl/espanol/article/ocho-muertos-en-un-tiroteo-en-r%C3%ADo-de-janeiro>
- <http://www.slideshare.net/DiscoverTravel/olympic-games-2016-in-rio-de-janeiro-will-benefit-brazils-economy-and-travelers>
- <http://sport.ihned.cz/c1-38537060-rizika-olympijskeho-ria-kriminalita-a-fotbalovy-sampionat>
- http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/amerika/favely-v-riu-z-obavanych-ctvrti-jsou-turisticke-atrakce_215670.html#otazka-3497
- http://www.washingtonpost.com/sports/ioc-ends-visit-to-rio-de-janeiro-pleased-with-citys-preparations-for-2016-olympics/2012/03/09/gIQABkKJ1R_story.html

(použity dne 28.4.2012)

PŘÍLOHY

Obr. 65 Satelitní snímek Rio de Janeira s vyznačením nejvýznamnějšího favelu ve městě (zdroj: www.bbc.co.uk)

27) BANKROT V ARGENTINĚ

Bc. Jan Špaček, Bc. Martin Čapek (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

V letech 1999 - 2002 prožila Argentina vleklou krizí, která vrcholila státním bankrotem. Co k tomuto dění vedlo, jak se Argentina s bankrotem vypořádala a jaké jsou dozvuky v současné ekonomické situaci? Jsou zde určité paralely mezi Argentinou 2001 a např. Řeckem 2012, nebo se jedná o hrozbu zcela jiného původu a rozměrů?

Samostatná federativní republika Argentina vznikla v roce 1826 po více jak deset let trvajících bojích proti španělské koloniální nadvládě. Prvním prezidentem byl vojevůdce José de San Martín. S novým režimem přišla i restrukturalizace národního hospodářství, Argentina se stala jedním z největších producentů pšenice a kukuřice na světě. Významným vývozním artiklem bylo také hovězí a skopové maso, v průmyslu dominovala výroba železa, oceli, automobilový průmysl a výroba elektrických přístrojů. Se vzrůstající hospodářskou prosperitou sílil také příliv přistěhovalců, a to hlavně ze Španělska, Itálie a Německa. Rychlý rozvoj však díky velké orientaci na export zabrzдила hospodářská krize ve 30. letech 20. století. Od této doby se země potýká s vážnými ekonomickými, společenskými i politickými problémy. Míra HDP, který byl před krizí na úrovni Francie, se propadl ze 7. na 77. místo na světě (60. léta). Po druhé světové válce, ve které byla Argentina téměř po celou dobu neutrální, byl prezidentem zvolen Juan Domingo Perón (1946-1955, 1973-1974), který chtěl vybudovat sociální stát podle evropského modelu. Perónova hesla zněla: solidarita, sociální spravedlnost a podpora neprivilegovaných vrstev. Prostředky k jejich naplnění bylo znárodnění, monopolizace zahraničního obchodu, regulace cen nebo masivní výstavba státních (většinou však neefektivních) podniků. Vedlejšími efekty těchto opatření byl ale deficit zahraničního obchodu, státní dluh a pokles výměry obdělávané půdy více jak o pětinu. Ekonomický úpadek země byl umocňován také dlouhodobým nezájmem investorů z USA o argentinský trh. Díky vysokým státním výdajům začala argentinská ekonomika zaostávat za západním světem, sílící nespokojenost s Perónovou vládou vyústila v pokus o převrat, po kterém odešel Perón raději do exilu. Orientace na průmysl způsobila značný pokles vývozu zemědělských produktů, který ale nemohl být nahrazen dostatkem průmyslových výrobků. Neschopnost řešit tyto problémy vedla k návratu Peróna do čela země, kde byl asi rok do své smrti.

Po Perónově smrti zesílily konflikty mezi pravicovými a levicovými guerillami, pokračoval ekonomický úpadek a inflace se pohybovala mezi 200 – 300 % ročně. V 70. a 80. letech stály v čele státu vojenské junty, role státu v ekonomice zůstávala vysoká, diktátoři se se svými odpůrci vypořádávali nejtvrdějším způsobem. Po prohrané válce o Falklandy v roce 1982 byla junta svržena a k moci se dostaly demokratické kruhy. Ani ty se však nedokázaly vypořádat s nepříznivou ekonomickou situací. V roce 1989 dosáhla inflace 200% měsíčně, což je situace, kdy by měly odpolední ceny převyšovat ranní. V tomto roce byl prezidentem zvolen Carlos Menem, který prosadil privatizaci, deregulaci a demonopolizaci obchodu a otevřel zemi zahraničnímu kapitálu.

Kurz pesa byl stanoven na 1 peso = 1 dolar, což zdražilo argentinský export, ale stlačilo inflaci na 2,2%. Vzrůstala nezaměstnanost (v roce 1995 bylo 2mil. nezaměstnaných, což představovalo 18% ekonomicky aktivního obyvatelstva. Nadále fungovala perónovská sociální politika, kvůli které se musela země stále zadlužovat. V letech 1991 – 1993 zažívala Argentina 8% růst HDP, což ale vedlo

k polarizaci společnosti, bohatí bohatli, chudí se stávali stále chudšími. Nový měnový systém a liberální ekonomické reformy se ukázaly jako nevyhovující, korupce a klientismus běžely na plné obrátky.

V roce 1998 zasáhla Argentinu krize na rozvojových trzích, která se dále prohlubovala kvůli nevyrovnanosti státních příjmů a výdajů. V roce 1999 odstoupila Menézova vláda. V polovině prosince 2001 přistoupila nová vláda k radikálnímu kroku, kdy ve snaze udržet státní finance nad vodou a vyhnout se bankrotu zabavila peníze domácích penzijních fondů. Z těchto peněz chtěla platit mzdy ve veřejném sektoru, důchody a úroky ze státního dluhu. Občanům je nahradila státními dluhopisy. Po neúspěšném vyjednávání s MMF a SB o poskytnutí úvěru přistoupila vláda k omezení bankovních výběrů. Na životní minimum nedosahovala ani polovina obyvatel a třetina žila s nedostatečným kalorickým přísunem potravy. Dokud to ještě šlo, lidé vybírali své úspory z převáděli je na dolary nebo je ukládali do zahraničních bank. Finanční krize vyústila v pouliční nepokoje a rabování obchodů, 30 lidí zahynulo a další stovky byly zrněny. Vláda a prezident Fernando de la Rúa byly nuceni vyhlásit stav obležení, který zvyšuje pravomoci bezpečnostních složek. Na rozehnaní davů mohla spolupracovat i armáda a byl vyhlášen zákaz veřejného shromažďování. Vina za neutěšenou situaci byla dávána minulým vládám. Situace na hranici bankrotu musela vláda řešit snížením státních výdajů ve veřejném sektoru a zvýšením daní. Šance na úvěr od MMF byla podmíněna dalším omezením státních výdajů. Státní rozpočet na rok 2002 byl snížen na třetinu v porovnání s rokem předcházejícím. Nezaměstnanost dosahovala 20 % a sílilo vystěhovalectví. Banky disponovaly asi pětinovým množstvím peněz, než kolik měli lidé na účtech. Poč. roku 2002 nebyly splaceny státní dluhopisy, státní dluh se vyšplhal na 141mld. dolarů a vláda musela vyhlásit bankrot a devalvovat peso. I když prezident Duhalde sliboval zachování úspor občanů na dolarových účtech, byly brzy převedeny na pesa a občané Argentiny tak přišli asi o 40 % svých úspor. Na vládu se sesypalo na tisíc žalob a ústavní soud jim dával za pravdu. Vláda opět zareagovala z pozice síly, když vydala nařízení, kterým se na půl roku zakazovalo soudům přijímat žaloby proti vládě. Duhalde kritizoval MMF za neposkytnutí úvěru.

27.1 POHLED BBC

Argentina byla považována za neschopnou splácet dluh, nemohla tedy ani dosáhnout na záchranou půjčku od MMF. Počátky byly v roce 1991, v době prvního ministerského období Dominga Cavalla, kdy byl stanoven pevný kurz k dolaru, aby byla zkrocena hyperinflace. Argentina tak přijala fixní kurz, který neodrážel výkonnost její ekonomiky. Země byla schopna vyhnout se kolapsu mexické měny v roce 1995, asijská krize ji už zasáhla a ještě tvrději pak pád brazilského realu, kvůli kterému začalo být argentinské zboží dražší než zboží jejich sousedů. Další zhoršení situace pak přinesl pád světových cen zemědělských výrobků a globální zpomalování ekonomiky. Nízké tržby exportu omezily schopnost splácet dluh. Po devalvaci se peso propadlo o 70% což výrazně zlevnilo argentinské výrobky. Na druhé straně se však znehodnocuje hodnota investic v zemi a zisk z nich klesá. Ti, co si půjčili v dolarech, budou muset své dluhy splácet ve znehodnoceném pesu, takže reálná hodnota jejich dluhu vzrostla. Problémy se splácením argentinského dluhu však devalvace nevyřeší. Argentina vypadla z role hospodářské velmoci díky hospodářské krizi ve 30. letech, následnému izolacionismu ve druhé světové válce a díky vnitřním konfliktům a vojenským diktaturám. Fixací měny k dolaru sice země dosáhla v 90. letech ekonom. růstu na úrovni asi 8 %. Země se však nedokázala adaptovat na následující změny.

27.2 KDO JE VINEN?

Profesor ekonomie Noam Chomsky viní z ekonomické situace v Jižní Americe USA, které napomohly řadě převratů v Jižní Americe a daly tak prostor diktátorským režimům, které fungovaly neonacisticky nebo nacionalisticky a porušovaly lidská práva. Viní také MMF a SB z násilného šíření liberalizace a nahrazení hrozby vojenského konfliktu ekonomickou silou a vydíráním. Násilným importem kapitalismu bohatnou tak pouze nejbohatší, kteří slouží zahraničním investorům a prohlubuje se polarizace rozvojového světa. Ekonom Naomi Klein např. prosazoval, aby dluh splácel MMF, nikoliv Argentina, která slepě plnila špatné rady fondu. Lidé v Argentině nevěří politikům, jsou to stále ti samí kandidáti nebo jejich potomci – politické dynastie. Chybí nové tváře a autority, které nejsou spjati s perónisty nebo s diktátorskými režimy.

27.3 ZKUŠENOSTI – LEKCE Z EKONOMICKÉHO KOLAPSU ARGENTINY

Poměrně dobře zprostředkovává své zkušenosti argentinský blogger, který si říká Ferfal (Plným jménem Fernando Ferfal Aquirre). Jeho článek nazvaný „Lekce z ekonomického kolapsu Argentiny“ ukazuje krizi primárně ze survivalistického pohledu, tedy dává příklady a rady jak mít větší šanci na přežití. Není to tedy z nějakého ekonomického hlediska, ale poměrně dobře ukazuje, jaká byla skutečná krize a její přímé dopady na obyvatelstvo. Nyní se tedy podívejme na některé nejzajímavější části článku, které popisují život za totálního bankrotu.

V první části autor řeší, zda je lepší město, nebo venkov. Obojí má svoje výhody i nevýhody. Na venkově sice můžete pěstovat potraviny a chovat pár zvířat, nicméně jste více izolováni a hrozí nájezdy ozbrojených band. Toto není navíc jako ve filmech. Ve skutečnosti nejsou zloději oblečení jako piráti a nestřílejí do vzduchu.

Zločinci vědí, že jsou izolováni a jejich pocit nezranitelnosti je posílen. Když zaútočí na venkovský dům nebo hospodářství, obvykle zůstanou po celé hodiny nebo dny a budou mučit vlastníky. Slyšel jsem to všechno: Ženy a děti stále znásilňovány, lidé přivázaní k posteli a mučeni elektrinou, bití, pálení acetylenovou pochodní. Velká města nejsou o mnoho bezpečnější pro survivalistu, který se rozhodne zůstat ve městě. Bude muset čelit únosům, loupežím a docela hodně riskovat, že ho postřelí kvůli tomu, co má v kapsách, nebo dokonce i kvůli jeho oblečení.

Jako nejlepší řešení nakonec udává menší komunitu daleko od velkých měst.

Co se stane za státního bankrotu je to, že začne vznikat šedý a černý trh. Často jsou tyto trhy provozovány organizovaně. V opuštěných skladech si lidé mohou pronajmout vlastní prodejní místo. V těchto tržištích je i zajištěna bezpečnost, kdy si provozovatelé platí ochranu.

Mír na těchto trzích je obvykle respektován...řekněme, že organizátoři nevolají policii, když někdo zkusí něco jako krádež, bitku nebo využívání žen. Není to dobré pro jejich obchod a kdokoliv zkusí takový bordel tak zjistí, kolik bolesti lidské tělo schytá. (Ferfal)

V kapitole věnujícím se zbráním radí jednu zásadní věc. Zbraň je nutná! Nejlépe několik zbraní. Pepřový sprej, nějaká chladná zbraň. Pistole, tahat sebou velkou pušku není možné. Pistole je také lepší než revolver. V rámci obrany také doporučuje alespoň základní neprůstřelnou vestu. V době krize je mnohem více násilí. Je velké množství loupeží, únosů, ale dochází i k velkému nárůstu agresivity lidí vlivem velkého stresu.

Možná si nemyslíte, že střelné zbraně jsou skutečně nutné, nebo vaše přesvědčení vám neumožňuje koupit si nástroj určený k zabíjení lidí. Takže se pravděpodobně ptáte sami sebe, je zbraň opravdu nutné při SHTF (1) ? Změní to vůbec něco? Prošel jsem si totálním ekonomickým kolapsem v roce 2001 a stále se potýkám s následky, po pěti letech cítím, že mohu otázku zodpovědět. Ano, budeš potřebovat palnou zbraň,

(Ferfal)

(1) SHTF – Shit Hits The Fan – termín pro vypuknutí problémů (katastrofy)

Velkým znakem protestů v Argentině byla obyčejná pánev. Lidé pomocí nich protestovali proti uměle dosazeným prezidentům (pět v jednom týdnu). Pánev sloužila jako zdroj hluku, ale také jako symbol hladu.

Vězte, že jsou nebezpečí a situace, které nemůžete předpovídat a na které se nemůžete připravit jak nejlépe umíte. Ale nikdy nezapomeňte žít život naplno. Vy ani já nevíme, jak dlouho budeme ještě žít, takže z toho dostaňte to nejlepší, každou probíhající minutou. (Ferfal)

ZDROJE

- Vávra, Jaroslav: *Argentina : vývoj ke krizi na začátku 21. století, z ekonomického, sociálního a politického hlediska*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003
- SURVIVAL-SPOT [online] blog dostupný na <http://www.survival-spot.com/survival-blog/argentina-collapse/> (český překlad dostupný na <http://www.freepub.comehere.cz/vsechno/jak-prezit-ekonomicky-kolaps-uvod>)

28) VÁLKA O FALKLANDY

Bc. Martina Kvítková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

V nedávné době světovými médii proletělo téma 30. výročí britsko - argentinské války o Falklandy / Malviny. Jak vlastně spor začal, jak se na něj dívají jednotliví aktéři dnes? Jde pořád o žhavé téma nebo spíše o jakýsi dlouho se táhnoucí relikv? Existuje šance na změnu statu quo?

28.1 ÚVOD A CÍLE

Cílem seminární práce je objasnit příčiny a důvody, které vedly ke vstupu Velké Británie do válečného konfliktu s Argentinou o nehostinné ostrovy vzdálené téměř 13 000 km od britských ostrovů, které Britové pojmenovali Falklandy, a které obyvatelé latinskoamerických zemí nazývají Malvínské ostrovy. V práci bude přiblížen průběh vojenských operací a významné události, které vedly k ukončení konfliktu, který byl jako jeden z mála v období tzv. studené války veden mezi dvěma zeměmi „západního tábora“. V závěru budou shrnuty dopady válečného sporu, poválečný vývoj a jeho reflexe v současném dění.

28.2 VÁLKA O FALKLANDY

28.2.1 Historické pozadí konfliktu

Falklandské ostrovy, které se na jaře 1982 dostaly na první stránky novin a do hlavních zpráv televizí, lze označit za odloučené ostrovy v jižním Atlantském oceánu ležící přibližně 300 námořních mil (520 km) východně od jihoamerické pevniny. Souostroví tvoří přibližně 200 malých ostrůvků a dva hlavní ostrovy: Západní a Východní Falkland (viz příl.). V roce 2008 ploše o rozloze 12 173 km² zde podle odhadů Central Intelligence Agency žilo 3 140 obyvatel vesměs britského původu. Ostrovy byly objeveny britským mořeplavcem Johnem Davisem, což Argentina vždy zpochybňovala a tvrdila, že ostrovy byly již dříve objeveny Španěly. V roce 1713 byly ostrovy na základě Utrechtské dohody přiděleny Španělsku, ovšem prvními trvalými přistěhovalci byli v roce 1764 Francouzi a britské osídlení se datuje od roku 1766. Britové i Francouzi se následně svých nároků na ostrovy vzdávají ve prospěch Španělů, kteří ale byli nuceni v roce 1811 kolonizaci ukončit v důsledku bojů o samostatnost španělských kolonií na americkém kontinentu. Po vyhlášení samostatnosti vláda Argentiny počítala s tím, že po Španělsku převezme správu nad Falklandskými ostrovy. Proto v roce 1820 vyslala na ostrovy vojenské jednotky, prohlásila je za vlastní državu, ale neponechala zde stálou vojenskou posádku. Roku 1833 se zde vylodili Britové, vyhlásili ostrovy svou kolonií a následně správa britské koruny trvala bez přerušení 149 let. Argentina tento akt nikdy neuznala a činila si na ostrovy nárok na základě geografické polohy a blízkosti. Od 60. let 20. století docházelo k vzájemným vyjednáváním mezi oběma státy o ukončení sporu, ale nebylo dosaženo žádného řešení, které by oba státy akceptovaly. Navíc se obyvatelé Falklandských ostrovů v referendu v roce 1964 vyjádřili pro ponechání pod britskou správou. Právě tyto několik desetiletí se vlekloucí spory se vyhrtily ve válečný konflikt a největší britskou vojenskou operací od vylodění v Suez v roce 1956. (VANÍČEK, 1994, s. 616 – 619)

28.2.2 Důvody vzniku válečného konfliktu

Kromě strategické polohy ostrovů, umožňující ovládnutí jižního Atlantiku, byla jedním z hlavních důvodů vzniku konfliktu skutečnost, že pro obyvatele Argentiny hrály nároky na Falklandy z nacionalistického hlediska vždy velmi významnou roli, jelikož byly a doposud jsou veřejností vnímány jako součást národního dědictví. Oproti tomu britská veřejnost se o Falklandské ostrovy před invazí příliš nezajímala, ovšem jejich okupaci považovala za dotčení národní hrdosti a očekávala potrestání agresora a obnovení britské suverenity na ostrovech. Nároky na Falklandské ostrovy byly častým propagandistickým heslem argentinských vlád a nejinak tomu bylo i v případě autoritativní vlády vojenské junty od roku 1976. Generál Leopoldo Fortunato Galtieri, dosazený na post argentinského prezidenta v roce 1981, za cílem znovuzískání chybějící vlastenecké podpory argentinské veřejnosti a odvrácení pozornosti od vnitřních hospodářských a politických problémů rozhodl o zahájení předběžných příprav vojenské akce na Malvinách. Vláda vojenské junty v čele s Galtierim věřila, že geograficky vzdálená Velká Británie nebude mít o Falklandy vážnější strategický zájem a nebude tudíž podnikat žádná protiopatření. V případě, že by tomu tak nebylo, spoléhal Galtieri na neutralitu či dokonce pomoc USA, jelikož v tomto období měly obě země velmi dobré vztahy. (HRBEK, 1999, s. 14 - 18)

28.2.3 Průběh Války o Falklandy

Fakticky 74 dní trvající válka nebyla ani jednou ze zainteresovaných stran oficiálně vyhlášena. V Argentině byla invaze považována za znovu obsazení vlastního území a ve Velké Británii za narušení nezávislosti britského území.

Teritoriálnímu vojenskému konfliktu o souostroví Falklandy mezi Velkou Británií a Argentinou předcházela v březnu roku 1982 předehra v podobě krátké argentinské okupace ostrova pod administrativní správou Falkland: Jižní Georgie (viz příl. 2). Tím vznikla politická roztržka mezi oběma zeměmi a v důsledku příplutí britské válečné a zároveň polární výzkumné lodi HMS Endurance byla tzv. operace Alpha Argentinci pozastavena, jelikož již bylo rozhodnuto o zahájení operace s krycím názvem Rossario, tedy vyplutí argentinského invazního loďstva za účelem dobýt Falklandské ostrovy. (POLEDNE, 2004, s. 49 – 51)

Počátek samotného konfliktu je datován na 2. dubna roku 1982, kdy se v brzkých ranních hodinách vylodily speciální jednotky argentinské námořní pěchoty v blízkosti hlavního města ostrovů Port Stanley. Po několika hodinách vzájemných bojů se britský guvernér Rex Hunt v důsledku drtivé přesily vzdává argentinskému veliteli, vojenská posádka Britů na ostrovech čítala asi 80 příslušníků námořní pěchoty (Royal Marine Commandos) a 23 členů domobrany stojící proti přibližně 800 vyloděným a 2 000 na vylodění čekajících argentinských vojáků. Ještě v ten samý den rozhodla britská vláda v čele s Margaret Thatcherovou o zmrazení argentinských aktiv uložených v britských bankách, vyhlásit zakázané pásmo v okruhu 200 mil (320 km) kolem Falklandských ostrovů a vyslat invazní svaz čítající přibližně 100 lodí, z toho 3 letadlové, s cílem znovudobytí těchto ostrovů. Následující den argentinské invazní síly obsadily zbytek území Falkland a další sporná území, a to souostroví Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy. Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci č. 502, ve které nabádá Argentinu k ukončení invaze a mírovému jednání. Podobně země EHS⁶ a taktéž USA plně podpořily kroky Velké Británie a schválily hospodářské sankce proti Argentině. Výrazně proti-argentinsky

⁶ EHS= Evropské hospodářské společenství, mezinárodní organizace existující mezi lety 1958 až 1993, v roce 1982 byly členy: Belgie, Dánsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Řecko a Velká Británie (HRBEK, 1999)

vystupovalo Chile, jelikož mělo s Argentinou vlastní územní spory, což si během konfliktu vyžádalo přítomnost části elitních argentinských jednotek na chilsko-argentinské hranici. Naopak na stranu Argentiny se přiklonily státy zaujímající protiamerický či protibritský postoj – Panama, Španělsko (spor o Gibraltar) a přirozeně komunistické země v čele se SSSR. (NEILLANDS, 2001, s. 220 - 226)

Britský invazní svaz vyplul z Portsmouthu 5. dubna, přibližně po třech týdnech první část dorazila do jižního Atlantiku a 25. dubna Britové znovudobývají souostroví Jižní Georgie. První invazní vlna byla tvořena elitními a zcela profesionálními jednotkami námořní pěchoty, takzvaní Comandos (*Zelené barety*), a dvěma parašutistickými prapory, takzvané *Červené barety*. Oproti tomu argentinská armáda byla založena na branné povinnosti a disponovala jen omezeným počtem profesionálních jednotek. K prvním střetům dochází 1. května, kdy britské letectvo bombarduje argentinské jednotky v okolí Port Stanley. Den poté je nečekaně a kontroverzně mimo zakázanou válečnou zónu britskou atomovou ponorkou Conqueror potopen argentinský křižník General Belgrano (viz příl. 3). Také britské námořní síly byly opětovně zasaženy argentinským letectvem, kdy byl potopen torpédoborec HMS Sheffield (viz příl. 5) a kontejnerová loď Atlantic Conveyor pomocí samonaváděcích střel Exocet. Argentinská letadla dále pumami potopila dvě fregaty a torpédoborec Coventry, několik dalších lodí bylo poškozeno, ovšem většina shozených argentinských pum nevybuchla. Britská pěchota se pod vedením generála J. Moora 21. května vylodila nedaleko osady San Carlos, na severním pobřeží Východního Falklandu. Z tohoto předmostí britská pěchota postupovala jižním směrem a 29. května obsadila osadu Darwin a polní letiště Goose Green. Po dalších britských postupech dochází 11. června k závěrečné fázi bojů a obklíčení hlavního města Port Stanley (viz příl. 4). (HAVELKA, 2003)

Celková vojenská převaha Britů zajistila po těžkých bojích v okolí Stanley britské vítězství a večer 14. června podepsal argentinský velitel Falkland generál Menendez kapitulaci. Odzbrojení argentínští vojáci byli z velké části ihned repatriováni do Argentiny, zadrženo bylo 593 vojáků, a to většinou důstojníků a specialistů. Válka o Falklandy si vyžádala životy 255 britských vojáků, 3 obyvatel Falkland, 746 argentinských vojáků a materiální ztráty byly na obou stranách obrovské. (POLEDNE, 2004, s. 68)

28.2.4 Poválečný vývoj a současná situace na Falklandských ostrovech

Tři dny po kapitulaci vojenských jednotek Galtieri formálně rezignoval. Argentinská porážka znamenala také konec režimu vojenské junty, která byla v říjnu roku 1983 oficiálně nahrazena demokraticky zvolenou vládou. Na druhou stranu pro Velkou Británii přinesl konflikt kromě vítězství zároveň také posílení prestiže britských vojenských sil, zejména pak námořnictva, ve světě a posílení pozic konzervativců na vnitropolitické scéně. Především došlo k upevnění pozice Margaret Thatcherové, která uspěla ve volbách v roce 1983 a v křesle ministerské předsedkyně zůstala až do roku 1990. Vojenská taktika Velké Británie kladoucí důraz na zapojení speciálně vycvičených jednotek se osvědčila jako efektivní a konflikt prokázal skutečnost, že díky technologické převaze lze vést válečné operace i na velké vzdálenosti. (ČT24, 2007)

Vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi se postupně normalizovaly od roku 1990, kdy byly obnoveny jak hospodářské, tak diplomatické styky. Argentinská vláda navázána spolupráce s Velkou Británií a významně se zlepšily také vztahy s USA. Argentina se svých nároků sice formálně nevzdala, například v nové ústavě z roku 1994 je uvedena klauzule o suverenitě nad Falklandskými ostrovy, ale na druhé straně je fakticky neprosazovala. Pozitivní vývoj argentinsko-britských vztahů byl zvrácen těžkou ekonomickou krizí, do které se Argentina propadla na konci 90. let 20. století. Vztahy s Velkou Británií se začaly postupně znovu zhoršovat, což dokládá výrok argentinského prezidenta Nestora

Kirchnera z roku 2006, kdy prohlásil: „*Argentina se ostrovů nikdy nevzdá a bude bojovat o jejich navrácení.*“ (VISINGR, 2007)

V roce 2012 si obě země pietními akcemi připomněly 30. výročí falklandského konfliktu. V této souvislosti dochází v současné době znovu k vystupňování protibritské kampaně v Argentině, doprovázené demonstracemi a pálením britských vlajek. Argentinská vláda v čele s prezidentkou Cristinou Fernándezovou de Kirchner protestuje proti zahájení těžby ropy Brity v blízkosti Falkland, jelikož zde byla v roce 2010 při průzkumných vrtech mořského dna nalezena významná ložiska. Taktéž podala formální stížnost Radě bezpečnosti OSN a Valnému shromáždění OSN kvůli „militarizaci jižního Atlantiku Brity“, jako reakci na vyslání moderní britské válečné lodě: torpédoborce MS Dauntless k ostrovům. Od roku 2011 mají navíc lodě plující pod falklandskou vlajkou a britské lodě, které zastavily na Falklandách, zákaz vplouvat do argentinských přístavů. K této restrikcii se připojily i některé další jihoamerické země, například Venezuela, která by Argentinu, dle slov prezidenta Hugo Chaveze, v případném válečném konfliktu o Falklandské ostrovy vojensky podpořila. (IHNEDE. cz, 2012; E15.cz, 2012)

Napětí mezi oběma zeměmi ještě vzrostlo při 6 týdenní misi prince Williama v únoru a březnu roku 2012, kdy na Falklandách působil jako pilot pátracího a záchranného vrtulníku. Jak uvádí L. Visinger (2007) argentinská vláda prohlašuje, že „navrácení“ ostrovů chce dosáhnout pouze mírovými prostředky, ale stále více analytiků připouští, že na ropu bohaté a strategicky důležité Falklandy by se mohly stát důvodem dalšího ozbrojeného konfliktu, přičemž někteří britští vojenští experti vyjádřily pochybnosti o schopnosti Velké Británie v případě nového válečného konfliktu získat ostrovy zpět v důsledku škrtnů a omezení armádních výdajů. (KOCOUREK – KOUBEK – VOTÝPKOVÁ, 2012)

ZDROJE

Knižní publikace

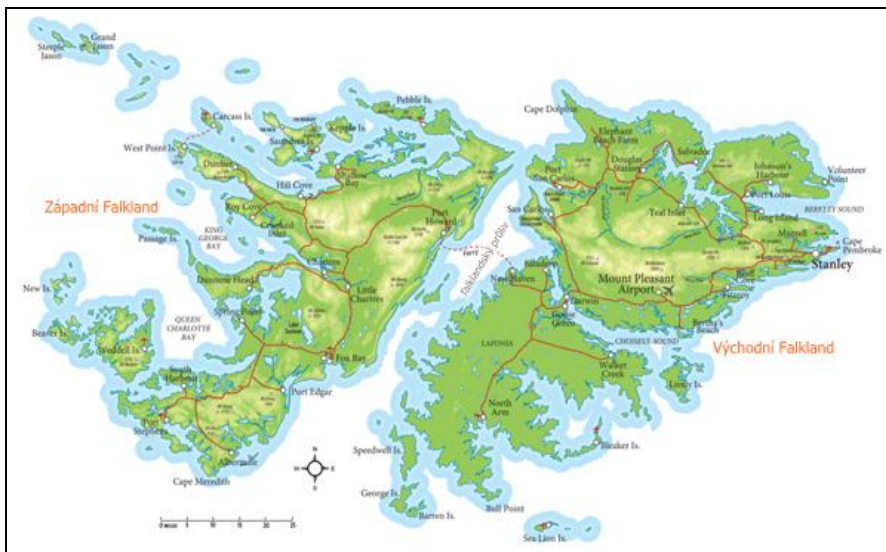
- HRBEK, J. 1999. *Válka o Falklandy 1982*. Praha: Lidové noviny, 1999. 230 s. ISBN 8071063355.
- POLEDNE, A. 2004. *Největší moderní války: od Koreje po Irák*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2004. 117 s.
- NEILLANDS, R. 2001. *V bojové zóně, speciální vojenské jednotky od roku 1945*. 1. vyd. Praha: Deus, 2001. 302 s.
- VANÍČEK, Z. 1994. Falklandské ostrovy. *Lidé a Země*. roč. 43, č. 10, s. 616 – 619.

Elektronické zdroje

- Central Intelligence Agency: The World Factbook [online]. [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>>.
- ČT24: *Válka o Falklandy* [online]. aktualizováno dne: 6. 4. 2007 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/7024-valka-o-falklandy/>>.
- E15.cz: *Argentina odsoudila britskou "militarizaci" Falkland* [online]. aktualizováno dne: 8. 2. 2012 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/argentina-odsoudila-britskou-militarizaci-falkland-741578>>.
- Falklands Islands: *Falklands Map*[online]. [cit. 20. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.falklandislands.com/>>.

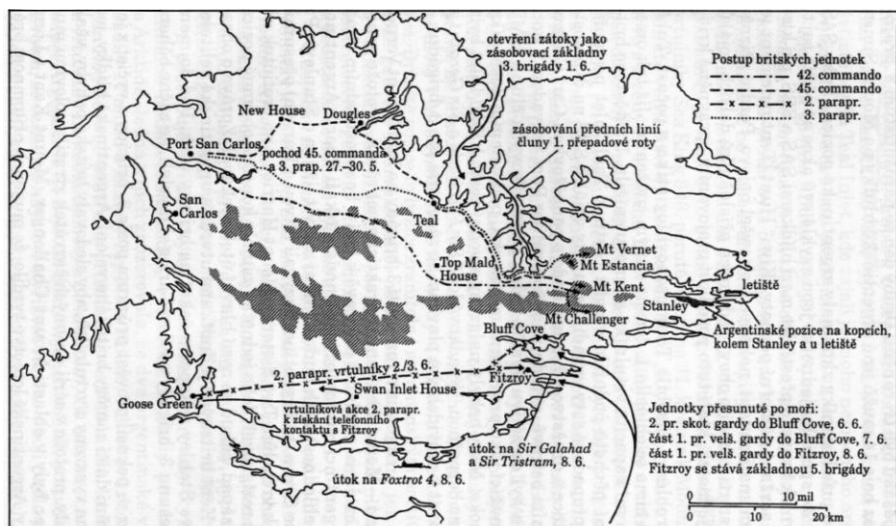
- HAVELKA, R.: *Válka o Falklandy 1982* [online]. aktualizováno dne: 28. 7. 2003 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<http://www.valka.cz/clanek_1146.html>.
- IHNED.cz: *Argentina hrozí obsazením Falklandských ostrovů. Britové se bojí, že by je neubránili* [online]. aktualizováno dne: 29. 1. 2012 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://zpravy.ihned.cz/c1-54552280-argentina-hrozi-obsazenim-falklandskych-ostrovu-britove-se-boji-ze-by-je-neubranili>>.
- IHNED.cz: *Pokud dojde na válku o Falklandy, naše vojsko se připojí k Argentíně, potvrdil Chávez* [online]. aktualizováno dne: 7. 2. 2012 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://zpravy.ihned.cz/c1-54637980-pokud-dojde-na-valku-o-falklandy-nase-vojsko-se-pripoji-k-argentine-potvrdil-chavez>>.
- IHNED.cz: *Před 30 lety proběhla operace Rosario. Útok Argentinců zahájil válku o Falklandy* [online]. aktualizováno dne: 2. 4. 2012 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://zpravy.ihned.cz/svet-amerika/c1-55255790-pred-30-lety-probehla-operace-rosario-utok-argentincu-zahajil-valku-o-falklandy>>.
- KOCOUREK, M. – KOUBEK, D. – VOTÝPKOVÁ, D.: *Před třiceti lety začala argentinská invaze na Falklandy* [online]. aktualizováno dne: 2. 4. 2012 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<http://www.rozhlas.cz/zpravy/historie/_zprava/pred-triceti-lety-zacala-argentinska-invaze-na-falklandy--1040091>.
- The Guardian: *Michael Foot died just as Falklands have returned to prominence* [online]. aktualizováno dne: 4. 3. 2010 [cit. 20. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<<http://www.guardian.co.uk/politics/blog/2010/mar/04/michael-foot-falklands-argentina-white>>.
- VISINGR, L.: *Argentina a Falklandy: Čtvrt století po válce* [online]. aktualizováno dne: 7. 5. 2007 [cit. 8. 4. 2012]. Dostupný z WWW:<http://www.natoaktual.cz/argentina-a-falklandy-ctvrt-stoleti-po-valce-f3/na_analyzy.aspx?c=A070507_102336_na_analyzy_m02>.

PŘÍLOHY

Obr. 66 Fyzicko-geografická mapa Falklandských ostrovů

Zdroj: Falklands Islands, 2012

Obr. 69 Mapa znázorňující britské tažení na Východním Falklandu
Zdroj: HRBEK, 1999, s. 164

Obr. 70 Fotografie zachycující potopení britského torpédoborce Sheffield
Zdroj: HRBEK, 1999, s. 88

Obr. 71 Fotografie zachycující znovu vztyčení britské vlajky na Falklandských ostrovech
Zdroj: Corbis/Bettmann, The Guardian, 2010

29) EL NIÑO, RYBÁŘSTVÍ A POUŠŤ ATACAMA

Bc. Petr Skácel, Bc. Tereza Svitáková (GÚ PřF MU)

ZADÁNÍ

V příspěvku se pokuste shrnout vzájemný vliv tří faktorů, zmíněných v nadpisu. Co je to El Niño, jak vzniká? Jakým způsobem ovlivňuje hospodářství či rybolov dotčených zemí? Hraje zde nějakou roli i jedna z nejsušších pouští světa, příbřežní Atacama?

29.1 CÍL SDĚLENÍ

V práci se budeme zabývat zejména otázkami co je El Niño a jak vzniká. Budeme zkoumat příčiny vzniku jevu El Niño a dále jaké má důsledky na rybolov a hospodářství oblasti západního pobřeží Jižní Ameriky. V závěru práce se pokusíme popsat vztah mezi jevem El Niño a pouští Atacama.

29.1.1 Co je to El Niño, jak vzniká?

El Niño (španělsky *Dítě*) je původní název jevu, který pozorovali jihoameričtí rybáři ve vodách Tichého oceánu. Jedná se o zeslabení studeného oceánského Peruánského proudu (též Humboldtův proud) a s tím související oteplení tavných vod. Tato událost nastávala obvykle kolem Vánoc, a proto byla rybáři nazvána El Niño Jesus, což česky znamená Ježíšek. Dnes se setkáváme výhradně s výrazem El Niño. S jevem El Niño souvisí jev **jižní oscilace (SO, Southern Oscillation)**, u jehož objevu byl v roce 1897 H. H. Hildebrandsson, když si u některých desetiletých řad tlaku vzduchu ze 68 stanic z celého světa všiml vztahu meziročních trendů. To potvrdili i Norman a W. J. S. Lockyer, když použili čistě grafické metody, zjistili, že skutečně existuje kolísání mezi Jižní Amerikou a indonéskou oblastí. Hildebrandsson měl pocit, že tento jev je vyvoláván stavem polárních moří.

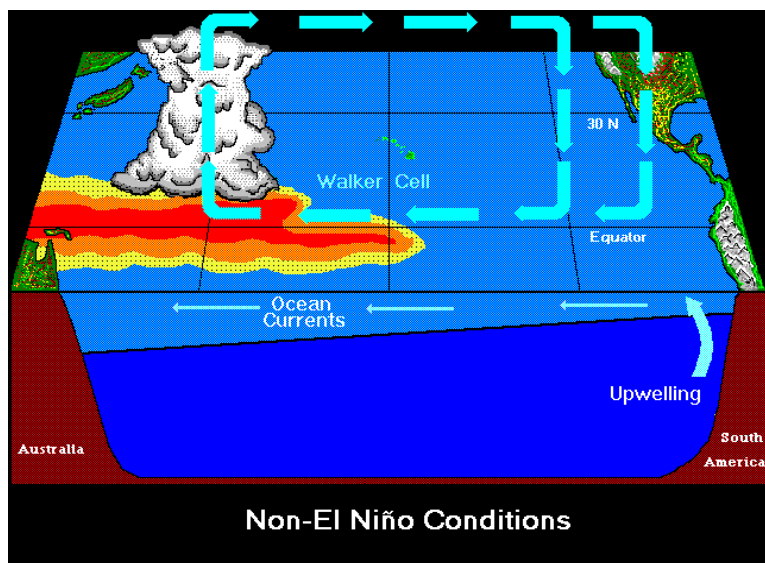
Ve 20. a 30. letech 20. století se sir G. T. Walker a E. W. Bliss zajímali o předpověď příchodu monzunů v Indii. Dalším studiem zjistili, že se na jižní polokouli projevuje tento jev mnohem výrazněji, proto se ho rozhodl nazývat právě „jižní oscilací“. A zákonitosti formuloval takto: jestliže tlak v jižním Pacifiku roste, pak tlak vzduchu v Indickém oceánu klesá. A na základě toho sestavil index jižní oscilace (SOI, Southern Oscillation Index). Dále objevili ještě mnoho jiných celoplanetárních souvislostí.

První, kdo dal do souvislosti El Niño a jižní oscilaci byl Schell v roce 1965, našel další souvislosti mezi těmito jevy, nicméně komplexní vysvětlení podal Jacob Bjerknes v roce 1966. Bjerknes popsal interakce mezi atmosférou a oceánem, a ve svých pracích také popsal jak tyto interakce probíhají a jak se mění cirkulace nad Tichým oceánem. Byl to právě Bjerknes, kdo pojmenoval cirkulační buňku nad rovníkovým Pacifikem Walkerovou cirkulační buňkou. Dnes se tento jev souhrnně nazývá ENSO (El Niño Southern Oscillation) nebo se pro všechny tyto jevy používá pouze El Niño, i když správné je souhrnné označení ENSO.

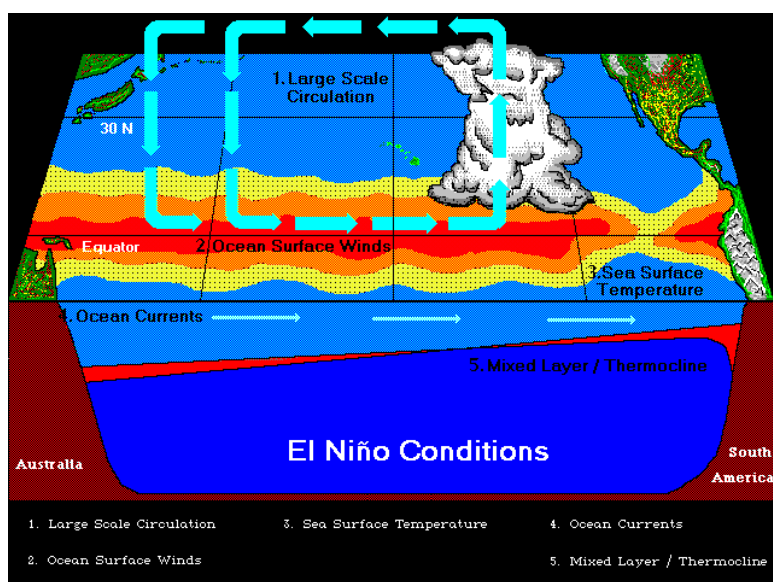
ENSO (tedy El Niño i jižní oscilace) jsou sice jevy, lokalizované do oblasti rovníkového Pacifiku mezi Indonézií a pobřežím jižní Ameriky, ale ovlivňují chování atmosféry i oceánu v daleko větším rozsahu. Jsou hlavním zdrojem tzv. interanální (meziroční) variability klimatického systému v globálním měřítku. ENSO je nejvýznamnějším známým zdrojem meziroční proměnlivosti počasí a klimatu v různých částech světa (s přibližným cyklem 3 až 8 roků), ovšem ne všechny oblasti světa jím jsou ovlivněny.

Za normálního stavu nad indonéskou oblastí probíhá bouřková činnost a pasáty jsou normálně silné a odtlačují vodní masu Tichého oceánu od pobřeží Jižní Ameriky. Termoklina je jen mělce pod hladinou oceánu. Výstupné proudy přinášejí živiny z hlubin, tzv. upwelling.

Při příchodu El Niña dojde k zeslabení pasátů a prohřáté vody západního Pacifiku se přesouvají v podobě nízké vlny k pobřeží Jižní Ameriky. Termoklina se dostává do hloubky. Teplá voda je zdrojem vodní vlhkosti a konvektivních oblaků u pobřeží Jižní Ameriky, zatímco v Austrálii a v západním Pacifiku panuje suché a horké počasí. Při příchodu La Niña dochází k zesílení pasátů a chladné vody. Vytváří se typický studený jazyk na mapách povrchových teplot oceánu (SST, Sea Surface Temperature) značený obvykle modře. Opačný jev k El Niňu je **La Niña**.

Obr. 72 La Niña, Walkerova buňka a její cirkulace

Obr. 73 El Niño a jeho cirkulace u pobřeží Jižní Ameriky

(http://old.chmi.cz/HK/OK/ELNINO/ok_nino.htm)

29.1.2 Jakým způsobem ovlivňuje hospodářství či rybolov dotčených zemí?

Často se mezi lidmi objevují mylné představy spojené s fenoménem El Niño. Např. to, že El Niño je důsledkem zesilujícího skleníkového efektu a globálního oteplování. To není pravda. El Niño je známé už od konce 16. století a dávno ho, jak je uvedeno v textu článku výše, pozorovali rybáři v oblasti Peru. Za normální situace se při peruánském pobřeží dostává k hladině chladnější voda z větších hloubek rovníkového Tichého oceánu a ta je bohatá na živiny. A kde jsou živiny, tam jsou pochopitelně ryby. Z tohoto důvodu jsou rybářská loviště v blízkosti Peru jedna z nejbohatších na světě. Během teplé epizody El Niño tento výstupný proud slábne nebo zcela vymizí a to má za následek i výrazný úbytek ryb při peruánském pobřeží.

Chladný Humboldtův proud přináší obrovské množství planktonu, což je výborná potrava pro ryby. Peru je jedním z největších producentů ryb s průměrným ročním úlovkem 45 milionů tun. Hlavními druhy ryb jsou sardele, tuňák, makrelovitě ryby a sardinky. Každý 9. nebo 10. rok však teplý mořský proud. El Niño naruší rovnováhu organického života a ryby odplují za potravou jinam. To samozřejmě těžce postihuje rybářský průmysl. Před příchodem El Niña je nutné zásobit obyvatelstvo dostatkem pitné vody a potravin. Moře mezi Jižní Amerikou a Indonésií je v rámci prevence monitorováno bójemi, které mají čidla na teplotu.

29.1.3 Hraje zde nějakou roli i jedna z nejsušších pouští světa, příbřežní Atacama?

Poušť Atacama je označována jako nejsušší místo na Zemi. Udává se, že v jejím středu se nachází oblasti, kde nepršelo stovky až tisíce let. Tato situace je důsledkem několika faktorů, které se skloubily na jednom místě. Vzhledem k větrům od východu leží poušť Atacama ve srážkovém stínu And, které zde dosahují výšky až přes 5 000 metrů. Vláhu poušti nedodají ani vzduchové hmoty z Tichého oceánu. Ty jsou pod vlivem studeného Humboltova proudu. Studené vzduchové hmoty tudíž nejsou schopny pojmout dostatečné množství vodní páry, která by se mohla uvolnit nad rozpálenou pevninou pouště Atacama. Veškeré srážky v této oblasti jsou pak tvořeny pouze pobřežními mlhami. Při srovnání se severoamerickým Death Valley jsou srážky v Atacamě pouze na hodnotě asi 1/50. Poušť Atacama je charakteristická také největším počtem bezoblačných dní na Zemi. Díky tomu je v ní umístěna například Evropská jižní observatoř.

Výše popsané klimatické charakteristiky pouště Atacama jsou však narušeny v letech El Niña. Vlivem oslabení studeného Humboltova mořského proudu se posouvá teplá povrchová masa oceánské vody blíže ke břehům Jižní Ameriky. Z teplejší vody probíhá mohutnější výpar vodní páry, která je schopna kondenzovat. Jakmile se tato vzduchová hmota plná vodní páry přesune nad jihoamerický kontinent, dochází k silným dešťům. Zasažená je právě příbřežní oblast pouště Atacama, oblast, kde jsou v průběhu let srážky pouze minimální. Důsledkem těchto silných dešťů mohou být silné povodně nebo bahnotoky, jelikož vyprahlá zem není schopna takto velké množství srážek přijmout. Dalším důsledkem silných dešťů je rozkvetení pouště, kdy vlivem vlhkosti vyklíčí semínka rostlin ukrytých v půdě dlouhá léta. Výsledkem je pak působivý estetický zážitek.

Obr. 74 Poloha pouště Atacama v Jiřní Americe (<http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0308/feature3/map.html>)

29.2 ZÁVĚR

Jev El Niño zpozorovali nejdřívě jihoameričtí rybáři, jelikož se jich jeho důsledky přímo dotýkaly. Teprve později byl zkoumán vědci, kteří tento jev popsali. Jev El Niño dnes ovlivňuje klimatické poměry na celé planetě. Nejvíce jsou jeho dopady však viditelné právě v Jiřní Americe, kde má za důsledek právě například znatelný úbytek ryb v lovištích Tichého oceánu. Důsledkem změny proudění vzduchu i mořských proudů je pak bohatá srážková činnost v Jiřní Americe, tedy i v poušti Atacama. Je velmi zajímavé, jak může nepatrná změna proudění a teploty oceánu ovlivnit klimatické i další poměry na Zemi. Z tohoto důvodu by lidstvo nemělo podceňovat stále aktuální globální změnu klimatu, která by mohla mít nepředstavitelné důsledky.

ZDROJE

- Atacamawüste, dostupné online: <http://de.wikipedia.org/wiki/Atacamaw%C3%BCste>
- Atacama desert map, dostupné online: <http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0308/feature3/map.html>
- El Niño, dostupné online: http://cs.wikipedia.org/wiki/El_Ni%C5%88o
- El Niño, dostupné online: <http://www.meteocentrum.cz/encyklopedie/el-nino.php>
- Fenomén El Niño, dostupné online: <http://www.ingema.net/in2001/clanek.php?id=1136>
- Peru, dostupné online: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Peru>
- Jiřní Amerikou se Zikmundem a Hanzelkou, dostupné online: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/2577/ucebni_text.pdf
- NOAA dostupné online: <http://www.elnino.noaa.gov/>
- Český hydrometeorologický úřad dostupné online: http://old.chmi.cz/HK/OK/ELNINO/ok_nino.htm